

СРПСКО КОЛО

● ЛИСТ САВЕЗА СРБА ИЗ РЕГИОНА ● ПИСАН ИЈЕКАВСКИМ ИЗГОВОРМ ● ГОДИНА XI ● БРОЈ 118 ● НОВЕМБАР – ДЕЦЕМБАР 2025. ● БЕСПЛАТАН ПРИМЈЕРАК

СЕЛО ИЗМЕЂУ ГЛАМОЧА И ЛИВНА

Зајаруга као
симбол опстанка
Срба у ФБиХ

МИЛАН СТАМАТОВИЋ, ПРЕДСЈЕДНИК ОПШТИНЕ ЧАЈЕТИНА

Када развој поштује природу:
Чајетина гради статус прве
еко-општине у Србији

30 ГОДИНА ОД ПОТПИСИВАЊА МИРОВОНОГ СПОРАЗУМА КОЈИМ ЈЕ ОКОНЧАН РАТ У БИХ

ДЕЈТОН НИЈЕ ПРОШЛОСТ, ВЕЋ ТЕМЕЉНИ АКТ МИРА, УСТАВНОСТИ И ОПСТАНКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

ДЈЕЦА ИЗ КОЛОНЕ
СЊЕЖАНА
СТОЈАКОВИЋ

Са ћерком у наручју, између кукуруза, ријеке и гробља...

11. ФЕСТИВАЛ
ФОЛКЛОРА СРБА
ИЗ РЕГИОНА

ОДРЖАН 25.
ЈУБИЛАРНИ
КРАЈИШКИ
САЛОН У
БЕОГРАДУ

» И НЕБО ЈЕ ПЛАКАЛО НАД НЕСРЕЋНИМ КРАЈИШНИЦИМА: Сњежана са Миланом у рукама чекајући да их неко повезе са Бриона

ла сам се у приколицу за сијено са четворогодишњом ћерком Миланом. Када смо кренули у збјег, мислила сам да ћемо на Петрову гору јер су тамо од прошлог рата биле земунице, али ишли смо у скроз другом правцу. Велика ми је брига била и гдје су остали чланови породице, муж, свекар, моја секе и баба...

● **Који Вам се тренутак заувјек урезао у памћење?**

— Колона је стала. Људи су говорили, викали су на све стране, да уђемо у једну кућу поред пута. Сјетила сам се бабиних ријечи да не ваља ићи у гужву. Побјегли смо у кукурузе. Ни 20 метара даље — кућа је разнесена. Сви који су ушли погинули су. Са многу смо кренули у кукурузе једна бака са двије снаје и четворо унучади, породица Воркапић.

● **Шта се дешавало након што сте се одвојили од колоне и остали сами са дјететом?**

— Чекали смо да падне мрак, како бисмо се кретали кроз кукурузе како нас не би видјели. Прошли смо кроз ријеку Глину, па уз брдо. Наилазили смо на понеки парадајз, краставац, мјесечина је била једино свјетло. Када смо се попели у шуму, чули су се плач, јауци, некога су тамо мучили. Ми смо бјежали, а нисмо ни знали гдје нам је безбједно. На крају смо ноћ провели на гробљу, ту нам је некако било најбезбједније. Пред зору смо кретали да нас не нађу, ишли смо кроз шуму. Са тог брда могли смо видјети доље како се хрватска војска креће са заставама, славили су побједу. Опет смо завршили у кукурузима и ту нас је опет ухватио мрак. Била сам изнемогла, носила дијете од четири године. На ногама цури крв од трња и купина које су ми се усједале. Легла сам и ставила ћерку на себе. Ујутро смо видјели бијели балон и знак УНПРОФОР-а, било је то село Сврачица на Банији. Када смо прилазили селу да се предамо унпрофорцима, наишли смо на једног мјештанина који нам је дао топле погаче и воде да се напијемо. Унпрофорци су нас одмах примили и хтјели мени да очисте ране на ногама и завију их. Сјећам се да сам Драгици Воркапић која је ишла са многу рекла да узме моју ћерку и пала сам у несвијест. Лежала сам на струњачи, а ћерка је била крај мене. То је за њу био велики стрес, јер је у том тренутку имала само мене. Дали су нам да поједемо нешто, загрлили смо се и требало је да одлучимо да ли ћемо да се вратимо кући или настављамо куда и сви остали. Ујутро смо се изјаснили да се не враћамо кући, ставили су нас у камион и одвезли на Брионе. Киша је падала као да се небо отворило.

● **Шта је слиједило након те одлуке да се не враћате кући?**

— Била сам завијених ногу до кољена, кратких рукава и са зеленим прслуком, босих ногу. Дали су ми јакну да огрнем ћерку. И данас чувамо ту јакну као сувенир на Олују. На Брионима сам срела супруговог дједа Ђућу, који је био остао да чува ауто, са њим смо заједно чекали да нас неко повезе аутом за Србију. Крај цесте у каналима била је гомила оружја коју су наши морали да баце. Повезао нас је један човјек који је возио своју унуку. Сјели смо нас троје позади и чекали смо покрет. Поред пута стајао је народ, Хрвати, са каменицама и гађали су нас, вријеђали. Путем би ми ћерка говорила да је гладна, уморна, питала је за тату. На надвожњацима су нас сачекивали и бацали комаде бетона. Ко зна колико је људи тако страдао. У свитање крај цесте спазила сам веома познат лик свог супруга Милована. Нашао нас је. Он и свекар Стеван су били заједно. Сазнали су на Брионима којим смо аутом кренули и нашли нас. Још увијек нисмо знали гдје је свекрва Љубица и бака Марија, а ни ја нисам знала гдје су бака Даница и сека Данијела.

● **Гдје Вас је пут одвео након уласка у Србију и како сте се сналазили у тим првим избјегличким данима?**

ПОТОМСТВО

— Моја кћерка Милана је удата за Бојана, мајка је тројице синова: Филипа, Виктора и Давида. Ја данас чувам традицију Кордуна кроз *Кордун изворну групу* која дјелује у склопу Завичајног друштва *Борђе Војновић* у Инђији. То је мој начин да сачувам оно што смо били. Волим да идем на наступе, да оживљавамо нешто што је прегазило вријеме. Жељела бих да и моја ћерка временом се заинтересује за очување традиције и обичаја нашег Кордуна. Прије свега сам срећна што смо здрави и богатији за то животно искуство из збјеге кроз Олују, а данас пишем и пјевам пјесме о Кордуну.

» Са ћерком Миланом приликом прве посјете Кордуну

— У Србији су нас слали према Косову, али смо ризиковали и стигли у Земун. Једна жена нас је пустила да се истуширамо која је живјела у згради у близини паркинга гдје смо стали. Када смо се окријепили отишли смо код мужевљеве фамилије у Батајницу. Свекрва Љубица и бака Марија су биле заробљене 15 дана у Иванић Граду. Биле су мучене и малтретиране од стране Хрвата, па су на крају размијењене. Али, морам да нагласим да је тамо било и великих људи који су се трудили да их што више сачувају. Многу су се намучиле. За секу Данијелу сам тада чула да је у колективном смјештају у Врању. Наши домаћини Божићи нису више могли да нас држе на смјештају, па смо морали да тражимо рјешење. Дјед, бака, свекар и свекрва одлучују да иду у прихватни центар на Косову, а нас је тетка Брана, свекрова сестра збринула између Обреновца и Шапца код неких својих пријатеља у викендици. У том селу смо се спријатељили са комшијама и нашли смо напуштену кућу да могу мужеви родитељи, дјед и бака да се врате са Косова. Јер су им доље били лоши услови.

● **Како су пролазили Ваши најближи и шта сте тада сазнавали о судбини породице која је остала или била расута?**

— И сестра ми је била у лошим условима у колективном смјештају. Неки су се у рату обогатили, а ми обични смртници били смо срећни што смо живот сачували. Након неких мјесец дана како смо избјегли сазнала сам да бака Даница није хтјела да напусти огњиште, чак ми је и неку моју гардеробу послала и вунене чарапе и прслук. Сузама је залила тај пакет, а и ја када сам га отпакивала.

● **Како сте на крају завршили у Срему?**

— У Срем смо се по наговору пријатеља доселили 1996. године, у Стару Пазову. Било нам је лакше оданде до посла доћи. Муж је био токар. Креће борба за живот. Кренули смо од нуле. Ћерку су чували прајед и прабака. Ми смо радили, а и свекар и свекрва су се запослили у хладњачи. Нажалост, свекар Стеван је 1997. преминуо, доживио је мождани удар, био ми је као отац јер сам свог изгубила.

● **Сјећате ли се свог првог одласка на Кордун?**

— Чим су могле да се направе пограничне пропуснице, направила сам, како бих могла да посјетим моју бабу Даницу. Био је то изузетно дирљив сусрет. Чак се и ћуко обрадовао када ме је видио. Послије сам одлазила често да је обиђем, али и да обиђем очев гроб.

● **Како сте се сналазили у новим животним околностима након свих преживљених ломова?**

— Развела сам се 2001. године. Отишла сам да живим у изнајмљеном стану са ћерком, супруг Милован је остао са његовица. Трудили смо се да останемо у пријатељским односима и да заједно подижемо ћерку. Није жељела да слуша приче о Олуји — било јој је превише тешко. Баку сам доводила код себе зими, а враћала је на Кордун у прољеће. Није могла да се навикне на ново. Преминула је 11. септембра 2006. године. Сахрањена је на Кордуну. Са њом су закључана врата наше куће.

ДРАГАНА БОКУН

» **ОВАЈ МЕДИЈСКИ САДРЖАЈ СУФИНАНСИРАН ЈЕ ОД СТРАНЕ МИНИСТАРСТВА ИНФОРМИСАЊА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА**

Ставови изнијети у подржаном медијском пројекту нужно не изражавају ставове органа који је додијелио средства

НА ПРАВОСЛАВНИМ ГРОБЉИМА У ФБИХ УНИШТЕНО ВИШЕ ОД 1.500 СПОМЕНИКА

Одбор за заштиту права Срба у ФБИХ саопштио је да на подручју Федерације БиХ постоји око 1.100 локалитета са православним гробљима, на којима је од 2013. уништено више од 1.500 надгробних споменика. Према ријечима предједника Одбора Ђорђа Радановића, ови подаци указују на наставак културоцида над српским народом, након геноцида 1941. и етничког чишћења започетог 1992. Он наглашава да је списак сачињен искључиво на основу медијских извјештаја, те да је стварни број инцидената знатно већи.

Оштећења и скрнављења забиљежена су у бројним мјестима широм Федерације БиХ: у Пепеларима код Зенице уништени су крстови, у селу Тилићи 20. октобра ове године разбијен је споменик, док је у православном гробљу у Зеници 11. септембра поломљено 60 споменика. У гробљу Ковачићи у Кладњу споменици су разбијани 24. јуна ове године и 8. маја 2023. У селу Тупковићи код Живиница православно гробље оскрнављено је 2. децембра прошле године, док је 2023. оскрнављено гробље Лемези у Сарајеву, а у Мостару гробље Виховићи 10. јула 2022.

Православно гробље Пламенице код Кључа оскрнављено је 22. септембра 2024. и 6. фебруара 2023. године, гробље у Санском Мосту 9. августа 2023. године, а 24. августа исте године, утврђено је оштећење споменика у близини комплекса правосудних институција у Сарајеву. Споменици су уништавани и у гробљу Мошћаница код Зенице (10. јул 2017.), као и у Осојницима код Зенице 25. маја ове године. На српском православном гробљу Добрич у Широком Бријегу 28. јула 2020. године забиљежен је увредљив графит, док је 25. јула ове године разбијен прозор на капели православног гробља у мјесту Караула код Какња. Село Горње Бабице код Лукавца било је мета напада чак четири пута. У Брезичанима, општина Доњи Вакуф, гробље је оштећено 12. марта 2022. године, док је у Осојници код Зенице 25. маја ове године провалено у православно капелу Покрова Пресвете Богородице.

Скрнављења су регистрована и у Суботињу код Какња 8. јула 2018. године, у Осијеку код Сарајева више пута током 2015, 2016. и 2017. године, у Горњој Саници на подручју општине Кључ, као и на православном гробљу Трновац-Опара у Новом Травнику 3. маја 2013. На подручју општине Завидовићи забиљежена су оштећења у селу Гостовић 2013. године и у насељу Вуковине у Возуји 2. августа 2018. године, док је гробље у селу Маоча код Сребреника оштећено у јуну 2022.

На мети вандала била су и православна гробља у бихаћком насељу Нова четврт, спомен-плоча убијеним Србима у Јелачићима код Кладња, гробље Дурач код Грачанице, гробља Кривача и Врнојевићи у општини Живинице, као и гробље Дубница код Калесије, одакле је нестао средњовјековни споменик стар шест вијекова. Према подацима Одбора, оштећена су и гробља у Оловцима код Кладња, Трновцу код Тузле, Видаковићима у Горњем Раковцу код Маглаја, Данцима код Какња, Загајницима у општини Олово, Мекишу код Тешња, Комару код Травника, селу Баре код Хаџића, Дивјачи код Семизовца у општини Илијаш, Младошу код Бусоваче, Љешеву код Илијаша и Доњој Јеховини код Какња.

Ова листа није коначна, јер обухвата само случајеве који су забиљежени у медијима.

МИЛАН СТАМАТОВИЋ, ДУГОГОДИШЊИ ПРЕДСЈЕДНИК ОПШТИНЕ ЧАЈЕТИНА КАДА РАЗВОЈ ПОШТУЈЕ ПРИРОДУ: ЧАЈЕТИНА ГРАДИ СТАТУС ПРВЕ ЕКО-ОПШТИНЕ

Милан Стаматовић, дугогодишњи председник општине Чајетина, један је од ријетких локалних лидера у Србији који више од двије деценије непрекидно ужива повјерење својих суграђана. Чајетину води као добар домаћин – одговорно, стабилно и са јасном визијом развоја, што грађани изнова препознају и потврђују на изборима.

Захваљујући таквом приступу, Чајетина је данас уређена, финансијски стабилна и развојно снажна општина, са буџетом који се стално увећава. Континуирана улагања у инфраструктуру, туризам, заштиту животне средине и квалитет живота свих насеља позиционирала су Чајетину као примјер добре праксе и општину која може бити узор многим у Србији. Са јасним плановима и пројектима који су већ у припреми, Чајетина у будућност улази самоуверено, са амбицијом да настави стабилан раст и додатно подигне квалитет живота својих грађана.

● **Општина Чајетина важи за једну од најуређенијих локалних самоуправа у Србији. Шта бисте издвојили као најважније резултате и инвестиције у протеклој години?**

– У протеклој години наставили смо да реализујемо пројекте који унапређују инфраструктуру, квалитет услуга и услове за живот свих наших мјештана. Посебно истичем улагања у путну мрежу, комуналну инфраструктуру, водоснабдијевање и енергетску ефикасност. У протеклој години реализовали смо више стратешки важних инвестиција. Ту се издваја пројекат *Сушичка врела*, који представља једно од најзначајнијих улагања у систем водоснабдијевања у посљедњој деценији. Његовом реализацијом обезбјеђујемо дугорочно стабилно и квалитетно снабдијевање пијаћом водом за Златибор и околна насеља. Уз постројење за пречишћавање отпадних вода, које је такође, једно од наших великих пројеката, чинимо корак напријед ка потпуно одрживом управљању водним ресурсима и заштити природног окружења, и све смо ближе циљу да будемо прва еколошка општина у Србији. Заштита водотокова је такође приоритет, као и континуиране акције пошумљавања у циљу очувања биодиверзитета. До сада је у акцијама пошумљавања засађено више од 75.000 садница црног бора, брезе, платана и разних других врста

биљака. Значајно смо унаприједили јавни простор на Златибору, наставили модернизацију урбаних зона и подржали развој руралних насеља кроз пројекте водовода, канализације и локалних путева.

● **Колико је у досадашњем развоју помогла сарадња са Владом Србије и ресорним министарствима, и да ли су у плану нови заједнички пројекти?**

– Сарадња са Владом Србије и ресорним министарствима била је и остаје веома значајан фактор нашег развоја. У више наврата добијали смо подршку за велике инфраструктурне пројекте, туристичке капацитете и развој руралних средина. Једно од њих је изградња рециклажног дворишта. Овај пројекат је и један од најважнијих еколошких корака у оквиру Локалног плана управљања отпадом, који укључује и примарну селекцију отпада, као и потпуно елиминисање дивљих депонија. Пројекат је дио шире сарадње са партнерима из Шведске и у потпуности испуњава европске стандарде у области еколошког управљања отпадом. За ову инвестицију Министарство привреде издвојило је око 280 милиона динара са припадајућим ПДВ-ом, а када су у питању радови који се тренутно изводе, пројекција је да ће изградња трајати око девет мјесеци према уговореном року. Прије увођења извођача у ове радо-

ве локална самоуправа је обезбиједила 65 милиона динара из којих су извршени сви припремни радови. Значајна помоћ нам стиже и од министарства туризма, пољопривреде, енергетике и од дијаспоре.

Већ имамо припремљене нове пројек-

САРАДЊА С ДИЈАСПОРОМ

● **Каква је сарадња са дијаспором?**

– Дијаспора је важан партнер нашег развоја. Захваљујући ресору задуженом за дијаспору при Влади Републике Србије Златибор је већ другу годину заредом домаћин Кампа младих из дијаспоре чији је циљ да се младима који живе ван граница Србије омогући директан контакт са српским језиком, културом, историјом и природом, како би оснажили свој идентитет и осјећај припадности народу и домовини својих предака. Такође, велики број наших сународника из дијаспоре управо бира Златибор за одмор и куповину некретности, а Туристичка организација има организоване аранжмане за наше туристе који живе у иностранству. Изградњом аеродрома Златибор ће бити приступачнији и туристима из далеких земаља који показују интересовање за одмор на нашој најпосећенијој планини.

те за које очекујемо партнерску подршку, посебно у областима комуналне инфраструктуре, проширењу школских капацитета, саобраћајне доступности и заштите животне средине.

● **Интензивна градња на Златибору изазива интересовање, али и потребу за контролом. Како општина обезбјеђује да развој не иде на уштрб уређења простора и квалитета живота?**

– Имамо јасно дефинисане планове, строге урбанистичке прописе и контролне механизме који обезбјеђују да сва градња буде у складу са прописима и концептом одрживог развоја. Инспекцијске службе раде континуирано, а посебан акценат стављамо на уређење јавних површина, зелених зона и инфраструктуру која мора одговарати расту мјеста. Не дозвољавамо да динамичан развој наруши оно што Златибор чини посебним, а у прилог томе говори и податак да је свега 1,5 одсто планине урбанизовано.

● **Цијене квадрата на Златибору расту. Да ли то видите као показатељ повјерења инвеститора или као изазов за младе који желе да остану у свом крају?**

– То је с једне стране показатељ снажне атрактивности и повјерења инвеститора, али истовремено и изазов који морамо рјешавати стратешки кроз програме подршке младима, помоћи за прво, друго и треће дијете, као и инфраструктурна улагања у рурална подручја, како би наша општина остала мјесто гдје млади могу да граде своју будућност. Још један од показатеља да се наша општина развија и да је атрактивна за младе је да се број уписане дјеце у вртићима и школама повећава, тако да смо у овој години проширили капацитете вртића, отварајући још један објекат на Златибору, а у плану је и проширење и реконструкција основне школе на Златибору. Пуни су нам и вртићи у селима: Мачкату, Сирогојну, Кривој Реци, Рожањем и Шљивовици.

● **Да ли се равномјерно улаже у сва насеља општине?**

– Апсолутни приоритет нам је равномјерни развој. Иако је Златибор наш најпрепознатљивији центар, подједнако улажемо у рурална насеља – путеве, водовод, електро и комуникациону инфраструктуру.

» Постојење за прераду отпадних вода

» Изградња рециклажног дворишта

» Млади из дијаспоре у посјети Златибору

ФОТО: МИНИСТАРСТВО ПРИВРЕДЕ

» Златибор као покретачка тачка развоја – простор гдје се сусрећу визија, инвестиције и очувана природа

ру, школе, домове културе и јавне објекте. Жеља нам је да сва села задрже своју виталност и да људи у њима живе квалитетно.

● Постоје ли програми подршке за младе пољопривреднике, сеоски туризам и очување традиционалних занимања?

– Општина већ годинама издваја средстава за директне подстицаје за пољопривреду, подршку младима који покрећу производњу, као и развој сеоског туризма. Посебну пажњу посвећујемо очувању традиционалних заната и локалне гастрономије, јер они представљају значајан дио нашег културног и туристичког идентитета.

● Колико је тренутно активно домаћих и страних инвеститора, и у којим секторима су најзаступљенији?

– Интересовање домаћих и страних инвеститора је константно, а највећи дио улагања усмјерен је на туризам, смјештајне капацитете и угоститељство, али све више расте интересовање и за пољопривредно-прехрамбени сектор, производњу здраве хране и услуге. Настојимо да пружимо предвидиво пословно окружење и добру комуналну инфраструктуру, што инвеститорима даје сигурност у улагање. Инвеститори су заинтересовани и за веће пројекте попут аеродрома који планирамо да градимо на Обудојевици, као и за изградњу спортских терена иза хотела Торник, затим за велнес и конгресни туризам. Посебно бих истакао и планирану изградњу Златног града на Рибничком језеру који подразумева луксузни комплекс којим се не би нарушило природно и здраво окружење, већ се плански потенцицира идентитет и јединственост Рибничког језера као новог туристичког потенцијала Златибора.

● Постоје ли планови за јачање привреде ван туризма?

– Да, и то је један од кључних стратешких циљева. Желимо да развијамо прехрамбену индустрију, производњу квалитетне локалне хране, сточарство, пчеларство и прерађивачке капацитете. Наш потенцијал у чистој природи и квалитетним ресурсима даје нам предност у сегменту органске и здраве хране. Наше предузеће *Еко ајрар* се управо бави производњом органске хране и млијека, а кроз бројне подстицаје локалним пољопривредницима помажу у развоју ове привредне гране на нашој територији. Као још један вид развоја пољопривреде оформљен је Агробизнис центар, који обједињује Мљекару *Наша Златишка* и Агротехнички центар. Општина је у том циљу донијела одлуку о куповини кланице у Чајетини у оквиру које ће пословати сушара, мљекара, дестилерија, хладњача и магацин.

Крајњи циљ овог пројекта јесте да кооперанти постану сувласници и остваре бенефите продајом финалног производа. Паралелно радимо и на привлачењу малих производних погона који могу обезбиједити нова радна мјеста.

● Како општина одговара на изазове очувања животне средине?

– Одрживи развој је такође један од наших циљева. Улажемо у обновљиве изворе енергије, модернизацију комуналних система, одговорно планирање простора и заштиту природних добара. У оквиру пројекта Зелена и енергетска транзиција на *Шеришорији ИТИ Ужице*, на територији општине Чајетина комплетно смо обновили фасаду објекта Туристичко-рекреативног комплекса Златибор (ТРК), чиме ће се значајно унаприједити енергетска ефикасност објекта. Такође, уграђени су соларни панели на објекту *КЈП Златибор*, чиме је направљен важан корак ка већој енергетској независности и коришћењу обновљивих извора енергије у јавној својини. На прољеће ће почети и изградња соларне електране на међустаници Голд гондоле чиме ће се значајно уштедјети на трошковима електричне енергије. Трудимо се да брзи раст буде праћен јасним еколошким стандардима и да не угрози природне вриједности по којима је Златибор познат.

● Какви су планови за даљи развој туризма?

– Нова стратегија развоја туризма ставља акценат на квалитет, разноврсност и одрживост. Желимо да туризам буде цијелогодишњи, да развијамо здравствени, спортски, конгресни и породични туризам, као и понуду у руралним срединама. Улажемо у инфраструктуру, нове садржаје и унапређење услуга, уз очување природног окружења.

● Колико је важно очувати аутентични дух Златибора?

– Изузетно је важно. Архитектура, гастрономија, традиција и култура су оно што Златибор разликује од других дестинација. Без очувања аутентичности, изгубили бисмо највећу вриједност. Зато инсистирамо на традиционалним елементима у градњи, подржавамо локалне произвођаче, манифестације и установе културе које чувају наш идентитет.

● Постоје ли иницијативе за прекограничну сарадњу са општинама у Републици Српској и региону?

– Да, остварили смо контакте и премама пројекте који би се реализовали кроз програме прекограничне сарадње. Имамо заједничке интересе у туризму, заштити природе, култури и инфраструктури, и вјерујем да ће сарадња са општинама у Републици Српској, Републици Северној Македонији, Црној Гори и ширем региону донијети корист свим странама.

● Која је Ваша визија Чајетине у наредних десет година?

– Видим Чајетину као примјер уравнотеженог развоја – мјесто гдје модерни туризам, снажно село и здрава привреда функционишу као једна цјелина. Желимо да будемо општина високог квалитета живота, очуване природе, стабилног економског раста и јаке заједнице. Увјерен сам да Чајетина има потенцијал да постане модел развоја за читав регион.

ТРИФКО ЋОРОВИЋ

30 ГОДИНА ОД ПОТПИСИВАЊА ЕРДУТСКОГ СПОРАЗУМА

Да ли је толеранција заиста стигла?

● Тридесет година након што је у Ердуту потписан споразум који је омогућио мирну реинтеграцију источне Славоније, Барање и западног Срема, питање стварне толеранције и помирења и даље остаје отворено. Док се мир формално одржава, Срби и данас памте масовни егзодус и страдања, а на терену је настављено са тензијама и изазовима за повратнике. Овај јубилеј нас подсећа не само на дипломатске потезе који су спријечили нови сукоб, већ и на неодговорена питања о суочавању са прошлошћу и поштовању људских права.

Усјенци многобројних немих сцена широм Хрватске и повећаног екстремизма према свему што је српско, биће обиљежен тридесетогодишњи јубилеј од потписивања Ердутског споразума. Ердутски споразум био је увод у мирно рјешавање сукоба на подручју источне Славоније, Барање и западног Срема након четири ратне године, те војних акција *Бљесак* и *Олуја*, након којих је више од 250.000 Срба напустило своја вијековна огњишта. Након потписивања овог споразума кренуо је процес мирне реинтеграције и колико-толико нормализација живота.

УСЈЕНЦИ ДЕЛТОНА

Ердутски споразум је потписан 12. новембра 1995. године као инсистирање међународне заједнице за мирним рјешавањем сукоба. Потписан је у сјенци Дејтонског споразума чија се конференција одржала у периоду од 1. до 21. новембра 1995. године и којим је завршен ратни сукоб у Босни и Херцеговини.

Први састанак између српске и хрватске стране одржан је баш у Ердуту, непуну два мјесеца након *Олује*, односно 3. октобра 1995. године. Тада су се обје стране договориле само у вези са тим да ће започети мировне преговоре. Српску делегацију тада су представљали шеф преговарачког тима Сремско-барањске области Милан Милановић, предсједник Савјета СБО Славко Докмановић, затим Горан Хаџић, Илија Којић и генерал-мајор Душан Лончар, док су са хрватске стране били присутни Хрвоје Шаринић, генерал-бојник Ђуро Дечак и Бранимир Главаш. Састанком је предсједавао копредсједник Међународне конференције за претходну Југославију Торвалд Столтенберг, те амерички амбасадор у Хрватској Питер Галбрајт.

Сљедећи састанак договорен је шест дана касније у Загребу, али по писању тадашњих Вуковарских новина, до њега није ни

дошло, иако је српска делегација отпутовала у Загреб. Врло брзо, крајем октобра, одржана су још два састанка у Осијеку и Ердуту, а с почетком преговора у Дејтону убрзало се и с потписивањем споразума. На тај начин је у Ердуту 12. новембра у 13 часова и 40 минута шеф преговарачког тима Сремско-барањске области Милан Милановић потписао Ердутски споразум, а уз њега споразум су потписали и Столтенберг и Галбрајт, док је истог дана споразум потписала и хрватска страна, а потписник је био Хрвоје Шаринић.

14 ТАЧАКА СПОРАЗУМА

Сам документ садржавао је 14 тачака, а укратко кључне тачке овог споразума су: двије године привремене управе УН-а, оснивање пријелазне управе, оснивање и обука привремених полицијских снага, слободни демократски избори, повратак имовине и одштета за исту, поштовање људских права уз мониторинг заинтересованих земаља и организација, сарадња Владе Хрватске са пријелазном управом и међународним снагама, слање међународних снага као гаранта мира.

Састанци са представницима међународних организација настављени су и након потписивања споразума, а свака страна је инсистирала на неким својим питањима. Убрзо су услједили даљњи процеси који су постепено довели и до процеса данас познатијег као мирна реинтеграција. Даљњи преговори, састанци и договори често су праћени и уз бројне инциденте, веће или мање природе.

Након одржаних локалних избора 1997. године у мају те године основано је и Заједничко вијеће општина чиме је испоштвана 12. тачка Ердутског споразума у којој се, између осталог, наводи да ће пријелазна управа обезбиједити право српској заједници да именује Заједничко вијеће општина.

На обиљежавању петнаесте годишњице од потписивања овог споразума тадашњи амерички амбасадор у Хрватској у Даљу је изјавио: „Стварни успјех зависио је од тога, хоће ли Хрватска бити ускогрудна националистичка земља или савремена европска земља са културом толеранције за све нације. У тренутку кад се потписивао споразум то нисмо знали, 15 година послије све је потпуно јасно, Хрватска је модерна европска земља.”

С разлогом се питамо да ли се ове Галбрајтове ријечи могу примијенити и на тридесету годину од потписивања споразума који је донио мир на ове просторе, али не и толеранцију у пуном смислу те ријечи.

СРЋАН СЕКУЛИЋ / СРБИ.ХР

● У Ердуту 12. новембра 1995. године шеф преговарачког тима Сремско-барањске области Милан Милановић потписао је Ердутски споразум, а уз њега споразум су потписали и Столтенберг и Галбрајт

30 ГОДИНА ОД ПОТПИСИВАЊА МИРОВОГ СПОРАЗУМА КОЈИМ ЈЕ ОКОНЧАН РАТ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

ДЕЈТОН НИЈЕ ПРОШЛОСТ, ВЕЋ ТЕМЕЉНИ АКТ МИРА, УСТАВНОСТИ И ОПСТАНКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Три деценије након што је у америчком Охају, у ваздухопловној бази Рајт-Патерсон код Дејтона, парафиран мировни споразум којим је окончан рат у Босни и Херцеговини, овај документ не припада историји већ садашњости. Дејтонски мировни споразум, који је званично потписан три седмице касније у Паризу, у Републици Српској се обиљежава као републички празник и нерадни дан, управо зато што је означио крај трагичног сукоба и међународно потврдио постојање Републике Српске као ентитета са високим степеном аутономије. За Републику Српску, Дејтонски мировни споразум није успомена, нити протоколари симбол мира, већ живи међународноправни акт који и данас одређује границе уставности, легитимитета и политичког опстанка.

У том смислу, обиљежавање тридесет година од Дејтона није било свечарско, већ дубоко политичко и државотворно. Од Бањалуке, преко Београда и Пала, до самог Дејтона у Охају, отворено је једно исто питање: Да ли је могуће очувати мир ако се систематски разара споразум који га је успоставио?

БАЊАЛУКА КАО ПОЛИТИЧКИ И СИМБОЛИЧКИ ЦЕНТАР ОДБРАНЕ ДЕЈТОНА

Најјасније и најодлучније поруке стигле су из Бањалуке. Кључни политички лидер Републике Српске, Милорад Додик нагласио је да Дејтонски мировни споразум није само документ који је зауставио оружане сукобе, већ међународни уговор који је недвосмислено утврдио уставну позицију Републике Српске, гарантовао њене надлежности и успоставио равнотежу без које Босна и Херцеговина, састављена од

» Додик: Дејтонски мировни споразум је за Републику Српску гарант мира и наших права

два ентитета и три конститутивна народа, не може функционисати.

Према Додиковим ријечима, управо је та равнотежа данас озбиљно и систематски нарушена. Он је указао да дио међународне заједнице, уз активно учешће политичког Сарајева, већ деценијама ради на централизацији и унитаризацији БиХ, користећи притиске, санкције, пријетње и наметнуте одлуке као средство политичког насиља.

Подсетио је да је Република Српска настала прије рата, 9. јануара 1992. године, у миру, да се одбранила у рату, те да је Дејтонским споразумом добила међународно признање, институционалну снагу

и јасно дефинисано мјесто у међународном правном поретку. Истовремено је упозорио да је, како је рекао, „од првог дана од када је постигнут Дејтонски мировни споразум почео удружени рад на његовом рушењу“, са јасним циљем унитаризације БиХ и развлашћивања Републике Српске. Зато је, како је нагласио, свако слабење изворног Дејтона директно кршење међународног права и отворени атак на постојање Републике Српске и опстанак српског народа на овим просторима.

Посебну тежину у Додиковом иступу имала је одбрана „слова Дејтона“, насупрот његовој произвољној интерпретацији кроз такозвани „дух“. Према његовим ријечима, управо се позивањем на нејасни дух споразума годинама спроводи правно и политичко насиље, у којем се воља једног човјека или једне канцеларије ставља изнад воље конститутивних народа.

— Мир се чува поштовањем споразума, а не диктатуром и политичким насиљем — поручио је Додик, истичући да Република Српска неће пристати на уставне експерименте који воде ка укидању равноправности два ентитета и три народа.

ВИСОКИ ПРЕДСТАВНИЦИ И ЛОГИКА ПРОТЕКТОРАТА

У најоштријем дијелу обраћања, Додик је високе представнике означио као политичке окупаторе без демократског легитимитета, који годинама наметањем закона, мијењањем Устава и одузимањем надлежности директно разарају Дејтонски мировни споразум. Према његовим ријечима, та самовоља није израз бриге за БиХ, већ чиста политичка интервенција у корист унитарних амбиција Сарајева.

Он је упозорио да политичко Сарајево, уз подршку дијела опозиције из Републике Српске, тај протекторат не само да прихвата, већ га доживљава као једини начин да дође до централизације државе у којој би Република Српска била сведена на пук у административну форму без стварних овлашћења.

ЈЕДНА ОД НАЈВЕЋИХ СПОЉНОПОЛИТИЧКИХ И НАЦИОНАЛНИХ ТЕКОВИНА СРБИЈЕ

Обиљежавање годишњице у Београду дало је овом питању и снажну регионалну и државну димензију. Лидер Социјалистичке партије Србије Ивица Дачић подсетио је да је Дејтон једна од највећих спољнополитичких и националних тековина Србије краја двадесетог вијека, јер је њиме створен међународно признат ентитет српског народа западно од Дрине.

Дачић је Дејтон назвао „дрвеном линијом“, упозоравајући да сваки покушај његовог рушења води директној дестабилизацији региона. Посебно је истакао симболичну чињеницу да је оригинални примјерак споразума након 5. октобра нестало, па је морао бити поново одштампан, што је, како је рекао, јасна метафора односа према сопственим националним интересима у једном дијелу српске политичке елите.

ПАЛЕ: НАУКА ПРОТИВ ПОЛИТИЧКОГ И ПРАВНОГ РЕВИЗИОНИЗМА

Посебну тежину обиљежавању дала је међународна научна конференција одржана на Палама, на којој су учествовали истакнути правници, историчари, политиколози и академици из Републике Српске, Србије и Руске Федерације. Међу учесницима су били универзитетски професори уставног и међународног права, чланови академија наука, као и истраживачи који се деценијама баве дејтонском структуром БиХ.

Учесници скупа су се сагласили да је Дејтонски мировни споразум међународни уговор са јасно дефинисаним одредбама, те да је правно неодржива пракса његовог мијењања без сагласности потписника. Посебно је истакнуто да је БиХ, по изворном Дејтону, сложена државна заједница блиска конфедералном моделу, у којој су ентитети носиоци већине уставних надлежности.

Академска заједница је указала да су механизми ентитетског и националног вета уграђени управо као инструмент очувања мира, а не као „блокада“, како се то често представља у политичком дискурсу Сарајева и дијела међународне заједнице. У том контексту подсјећено је и на ставове правних учесника изворних дејтонских преговора, који су нагласили да Република Српска у БиХ функционише као федерална јединица са снажним елементима конфедерализма, укључујући право вета као кључни механизам заштите конститутивности народа.

МИНИМУМ ИСПОД КОГА СЕ НЕ МОЖЕ ИЋИ

Тридесет година након потписивања, Дејтонски мировни споразум остаје темељ на којем једино може постојати Босна и Херцеговина. За Републику Српску он није максимум, већ минимум испод којег се не може ићи без угрожавања мира.

Зато порука из Бањалуке остаје јасна и непромијењена: нема одрицања од уставних надлежности, нема прихватања наметнутих одлука и нема унитарне БиХ. Како је поручио Милорад Додик — Дејтон је потписан и биће одбрањен.

Промјена међународног тона

У мају ове године обиљежена је годишњица у самом Дејтону, у америчком Охају, што је имало снажан симболички карактер. Присуство српског члана и председавајуће Предсједништва БиХ Жељке Цвијановић на Форуму о миру и безбједности на Балкану показало је да се и у међународним круговима све отвореније говори о неуспјеху протекторатског модела у Босни и Херцеговини.

Цвијановићева је указала да БиХ ни три деценије након рата нема закон о празницима, нити датум који заједнички обиљежавају оба ентитета и сва три конститутивна народа, што јасно свједочи о дубини унутрашњих политичких и идентитетских подјела.

Према њеним ријечима, Дејтонски мировни споразум једини је датум који има потенцијал да буде симбол заједничког мира, али га један дио БиХ одбија прихватити јер не прихвата ни постојање Републике Српске као уставне и политичке чињенице.

Посебну политичку и симболичку тежину у Републици Српској има чињеница да се 21. новембар обиљежава као републички празник и нерадни дан. Док је у Феде-

рацији БиХ тај датум обичан радни дан, у Републици Српској он представља подсећање на крај рата, на жртве и страдања, али и на мир и уставни поредак успостављен Дејтонским споразумом, као и на међународно признање српског народа западно од Дрине.

Управо та разлика у односу према Дејтону најјасније илуструје дубину политичких подјела у БиХ.

Истовремено, међународни контекст у којем се обиљежава тридесетогодишњица Дејтонског споразума указује на промјену тона и приступа према БиХ и Републици Српској.

Недавна сједница Савјета безбједности Уједињених нација, којом је председавала Русија, показала је да Република Српска више није представљана као фактор нестабилности, већ као конструктиван политички актер који инсистира на поштовању међународног права и изворног Дејтонског споразума.

У расправама је наглашена потреба враћања дијалогу, одбацивања наметања и преиспитивања улоге самозваног високог представника — став који Република Српска досљедно заступа већ три деценије.

ОДРЖАНА ТРИБИНА НОВА ФАЗА ОДНОСА У БИХ: ШТА СТОЈИ ИЗА ДОГОВОРА ВАШИНГТОНА И ДОДИКА

АМЕРИКА МИЈЕЊА КУРС: Дијалог три народа умјесто протектората

● Милорад Додик, лидер владајуће политичке странке у Републици Српској, успио је да вјештим геополитичким маневром доведе до укидања америчких санкција, не нарушавајући односе са Москвом и другим партнерима и да након политичког земљотреса и наметнутих пријевремених предсједничких избора обезбједи Српској политичку стабилност, поручено је у Београду на трибини о новој фази односа у БиХ.

Трибина под насловом *Нова фаза односа у БиХ: шта стоји иза договора Вашингтона и Додика?* одржана је, у сриједу 26. новембра, у београдском Прес центру УНС-а у организацији информативно-политичких портала *Све о Српској* и *Факти* уз подршку Представништва Републике Српске у Србији.

Учесће у раду трибине узели су: Дарко Танасковић, Ненад Кеџмановић, Александар Павић, Александар Врањеш, Миломир Степић, Александар Раковић, Предраг Ђеранић, Слободан Рељић, Душан Пророковић и Небојша Малић. Уводну ријеч у име организатора и Представништва Републике Српске у Србији дао је Млађен Цицковић, шеф Представништва, а разговор је модерирао Ђуро Билбија, уредник портала *Све о Српској* и *Факти*.

НЕРВОЗА САРАЈЕВСКЕ ПОЛИТИЧКЕ ЕЛИТЕ

Млађен Цицковић, шеф Представништва Републике Српске у Србији, истакао је да су најновије одлуке Сједињених Америчких Држава у широј јавности прихваћене као позитиван и охрабрујући корак од стране, како је рекао, „свих људи добре воље у региону и свијету”, али је указао да истовремено изазивају отворено незадовољство „сарајевске политичке чаршије и милитантног дијела Европске уније”.

Посебан акценат ставио је на америчку одлуку о укидању санкција званичницима Републике Српске, оцјењујући да тај потез има знатно шири политички значај.

– Америчко укидање санкција Додiku и другим званичницима Српске и подсјећање на Дејтонски споразум охрабрује нове кораке ка поштовању тог споразума – нагласио је Цицковић, истичући да се ради о јасној поруци у прилог повратка изворним дејтонским принципима.

Он је подсјетио да би поштовање Дејтонског споразума морало бити обезбјеђено безусловно, ако не у свим детаљима, онда бар у његовој суштини – Анексу 4, који представља Устав БиХ. Тај документ је, како је навео, у протекле три деценије био „не само занемариван, него и сурово претрпљен небројено пута, уз прећутну сагласност дрчне Европске уније”.

Цицковић је указао да је непоштовање Устава у уређеним државама незамисливо, док је у БиХ постало готово устаљена пракса, за шта, по његовим ријечима, одговорност снос и они који су „од такозване међународне заједнице били постављани да тај Устав штите”.

У том контексту, оштро је критиковао дјеловање високог представника у БиХ, назвавши га „непостављеним и нелегалним”, те додао да би, након „дрскости, незнања и бахатости”, требало да сам оде или да буде смијењен, како би се, како је рекао, „ставила тачка на протекторат и међународно штеточинство у БиХ”, усмјерено прије свега против Републике Српске и српског народа као једног од три конститутивна народа.

Цицковић је упозорио да би било нере-

ално очекивати да ће сарајевска политика према Србима изненада промијенити свој приступ, наглашавајући да је управо због тога неопходан трајан политички опрез и одлучно одбијање свих иницијатива које би водиле „распакивању Дејтонског споразума”.

Он је додао да Анекс 4 на најбољи начин уређује односе између ентитета и конститутивних народа — Срба, Хрвата и Бошњака — те оцијенио да би, уколико се већ говори о преиспитивању постојећих аранжмана, прије требало отворити питање Вашингтонског споразума, који би у савременим политичким околностима могао додатно заштитити права „хрватског, али и српског народа у Федерацији БиХ”.

Поновио је да су „дијалог и разговор два ентитета и три конститутивна народа БиХ, као и Дејтонски споразум и његов Анекс 4, једини пут и једино рјешење за БиХ”, истичући да управо повратак изворним дејтонским принципима представља основу дугорочног напретка и стабилности.

РУСИЈИ НИСУ ОКРЕНУТА ЛЕЂА

Историчар Александар Раковић изразио је увјерење да је Русија била упозната са корацима које је Милорад Додик, као предсједник Републике Српске, предузео како би санкције биле укинуте. Оцијенио је да су потези Бањалуке у односима са Вашингтоном били оправдани и корисни, истичући да супротно могу тврдити „само лицемјери или непријатељи Српске”.

– У Вашингтону поново постоји свијест о нашим националним интересима. Укидање санкција је био први корак и очекујем ново отопљавање односа на релацији Вашингтон–Москва – поручио је Раковић, додајући да је избор Синише Карана „био више од предсједничког гласања – прави референдум за наставак слободарског пута Републике Српске”.

Амбасадор БиХ у Србији Александар Врањеш оцијенио је да је Милорад Додик у протеклим мјесецима показао високу политичку вјештину, те да су пале у воду оптужбе о наводној издаји националних интереса и капитулацији Републике Српске. – Све што су урадили предсједник Додик и предсједница Цицковић крунисано је побједом Синише Карана и представља заокружен отпор наметањима, дестабилизацији и нелегалним смјенама.

Политиколог Александар Павић сматра да је Додик на пољу геополитике учинио оно што није успио да уради ниједан европски лидер, осим премијера Мађарске Виктора Орбана.

– Нема ни говора да су окренута леђа Русији. Искориштена је промјена у Бијелој кући да се много побољша положај Српске. Видјело се колико је то болно за политичко Сарајево – рекао је Павић.

Павић је указао да је том балансу ко-

ји је Бањалука успоставила са Москвом и Вашингтоном препрека Брисел, те центри моћи у Берлину, Паризу и Лондону, који не одустају од неоколонијализма, те додао да вријеме интервенционизма још није завршено.

СМИРИВАЊЕ КРИЗЕ

Професор емеритус Ненад Кеџмановић оцијенио је да *Трам–Додик ајенда* има за циљ смиривање кризе у БиХ и да, према ставовима Русије, Кине и САД у Савјету безбједности УН, та криза проистиче из дјеловања Кристијана Шмита, а да коначно рјешење може бити постигнуто само кроз равноправан дијалог сва три конститутивна народа.

– Додик је и раније позивао на такав дијалог, а сада то поново најављује као предсједник највеће странке у цијелој БиХ – истакао је Кеџмановић, подсјећајући да је бошњачка страна, и прије и после рата, често прихватала договоре, да би од њих након одустајања, укључујући и Дејтонски споразум који је касније проглашен „лудачком кошуљом”.

Дипломата Дарко Танасковић нагласио је да све ово што се дешава у протеклом периоду може бити позитивна динамика.

– Овом се супротстављају они који су против српског интереса, стога је потребно све анализирати и јасно се позиционирати. За Србе и њихове државе пресудно значајан биће одговор на овај епохални изазов, а сва збивања, одлуке и исходе на унутрашњем друштвеном и политичком плану, ваља посматрати и процјењивати у функцији, те макро перспективе – рекао је Танасковић.

Професор Предраг Ђеранић оцијенио је да се државним од политичара увијек разликовао по томе што прати геополитичке промјене.

Ђеранић је навео да се промјена америчког курса према БиХ, односно Републици Српској, видјела и на сједници Савјета безбједности УН посвећеној БиХ, када је амерички амбасадор нагласио да САД више не теже изградњи држава, нити наметању снажних међународних интервенција.

– Преведено – САД се неће мијешати у унутрашње ствари у БиХ. Али, ако неће Американци, тог задовољства се не желе одрећи Нијемци и Британци. Њемачка је поновно 'залегла' иза Кристијана Шмита и његових одлука, иако је његов глас у БиХ све тиши. Благонаклона Русија Додика је разумјела и оправдала. Коначно, спортским рјечником речено – памти се резултат. А, он је тренутно више него добар за Српску – закључио је Ђеранић.

ПРИЛИКА ЗА ЕВРОПСКУ УНИЈУ

Иако су детаљи договора између САД и Милорада Додика и даље непознати, геополитичар Миломир Степић сматра да је учињен први корак ка изласку из дугого-

дишње политичке блокаде. Као преседан наводи одлуку Вашингтона да укине санкције које је сам раније увео, што, по њему, довољно говори о промјени приступа. Истовремено, амерички званичници поручили су да ће рјешења у БиХ препустити локалним актерима и конститутивним народима, што Степић оцјењује као значајан, мада не и радикалан помак.

Он сматра да би договор могао бити позитиван уколико заустави даљу ерозију Дејтонског споразума, посебно унитаристичке тежње политичког Сарајева, и ако исход буде прихватљив за све стране.

Ипак, Степић упозорава да Републику Српску очекује неизвјесност, јер би настали политички вакуум, услјед руске дефанзиве и смањеног америчког ангажмана, могла да попуни Европска унија у покушају да поврати сопствени утицај.

Подсјећајући да Њемачка и Аустрија дуго настоје да БиХ држе у својој сфери утицаја, уз подршку Хрватске и Словеније, Степић закључује да Дејтон није трајно рјешење и да се Република Српска мора благовремено припремати за постдејтонски период.

Договор између Вашингтона и Милорада Додика и даље је „црна кутија” за јавност, а социолог Слободан Рељић сматра да доступне индикације прије указују на могућу штету по Републику Српску него на рјешење дугогодишњих проблема. Он подсјећа да три деценије искуства након Дејтона не дају разлоге за оптимизам када је ријеч о намајерама међународних актера.

Као једину ставку која се помиње као потенцијални помак, Рељић наводи могућност удаљавања садашњег високог представника, али истиче да ни то само по себи не представља суштинску промјену, будући да од почетка нема подршку Русије и Кине.

Он упозорава да Република Српска не може очекивати стварна побољшања док се не понуде рјешења која уважавају њена права, потребе и ставове, додајући да таква рјешења за сада „нису на видику”.

Укидање америчких санкција Републици Српској и позив САД на договор три народа у БиХ без међународног протектората представља готово потпуну геополитичку побједу Српске, али, како упозорава новинар Небојша Малић, остварену „по цијену пристанка на Шмитове изборе”. Он оцјењује да је то тек „увод у нову битку за рјешавање босанскохерцеговачког ребуса који је већ 30 година у дејтонском 'фрижидеру’”.

Малић истиче да је дијалог три конститутивна народа пожељан, али да није циљ сам по себи, већ средство, док као коначни исход види или самосталност Републике Српске или проналажење одрживог *modus vivendi* са Бошњацима и Хрватима. Кључно питање, наглашава он, јесте шта чинити „кад (не ако) Сарајево поново одбије дијалог и потражи подршку са стране”.

Политиколог Душан Пророковић оцијенио је да се БиХ налази у новом политичком тренутку, са бројним изазовима и ризицима, те да Мађарска може имати конструктивну улогу помажући Бањалуку кроз отварање канала у Бриселу и заједничке иницијативе. Он упозорава да интервенционистички притисци нису окончани и да одлуке Кристијана Шмита из 2025. године вјероватно нису посљедњи такви потези. Због тога очекује наставак политичке агоније све до редовних избора у јесен 2026. године, уз појачану реторику о европској перспективи, уставне притиске и ограничену способност да се ти захтјеви преточе у конкретне политичке уступке.

ДАН КАДА ЈЕ 3.500 СРПСКИХ БОРАЦА ОДБРАНИЛО ИСТОЧНУ ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 15.000 НЕПРИЈАТЕЉА!

РАТНИ МИТРОВДАНИ САЧУВАЛИ ЧАСТ, СЛОБОДУ И ВЈЕРУ СРПСКЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ

У Невесињу је обиљежен Митровдан као сјећање на славне митровданске битке из 1992. и 1994. године, којима су одбрањени Невесиње и источна Херцеговина. Истовремено је обиљежен и Дан општине и слава Борачке организације Републике Српске, што је додатно нагласило значај овог дана за локалну заједницу и српски народ у Херцеговини.

Свету архијерејску литургију у Цркви Светог Вазнесења Христовог служили су митрополити захумско-херцеговачки и приморски Димитрије и будимљанско-никшићки Методије, уз присуство свештенства. Након литургије служен је помен погинулим борцима, а вијенци и цвијеће положени су на спомен-обиљежја у знак сјећања и поштовања према њиховом херојству.

Митрополит захумско-херцеговачки и приморски Димитрије позвао је вјернике да се угледају на митровданске јунаке, који су знали ко су и гдје је њихова отаџбина. — Највише што можемо да урадимо једни за друге је љубав хришћанска. Нека би Бог дао да будемо слични јунацима који су бранили овај град, да знамо ко смо, гдје смо и гдје је наша отаџбина, а наша отаџбина је Царство

» Пред спомеником славног команданта Новице Гушића

небеско — поручио је владика Димитрије. Он је нагласио да се данас славе сви мученици од Косова до данас и све војводе који су војници Христови, те да љубав и мир међу људима требају бити основна водила у животу.

Министар рада и борачко-инвалидске заштите Данијел Егић истакао је да се српски борац увијек водио принципом да није битно колика је сила напада, већ шта брани. Он је додао да су борци Невесиња у двије офанзиве против многоструко јачег непријатеља успјели да одбране своја огњишта и породице. Егић је нагла-

сио да се у тешким временима увијек треба сјетити оваквих догађаја јер само јединством може да се одбрани Република Српска и њено становништво.

Свечана академија у Невесињу нагласила је значај сјећања на херојство српских јунака и потребу за очувањем јединства Републике Српске. Егић је напоменуо да храброст српског борца учи шта значе слобода и слога, те да непријатељи и данас настоје да повриједе Републику Српску, али да она има пријатеље који јој желе добро.

Ратни командант Четвртог ба-

таљона Невесињске бригаде Ранко Продановић присјетио се славних тренутака из блиске историје и пожелио да се прослављање одвија у миру, слободи и заједништву. Он је нагласио да је уз помоћ бораца из Мостара и Билеће, те Друге лаке бригаде са Борака, часно извршен задатак одбране града.

Предсједник Борачке организације Републике Српске Радан Остојић пожелио је да се Република Српска сачува, да мир и слобода трају, а начелник општине Невесиње Миленко Авдаловић истакао је да су се борци борили

за слободу и да данас влада понос што сви могу исказати своје мишљење без обзира на разлике у ставовима.

Митровданска граната уручена је Епархији захумско-херцеговачкој и приморској за несечичну помоћ и духовну подршку током Одбрамбено-отаџбинског рата, док је признање Митровданска плакета уручен новинару РТРС-а Божидару Стајићу за очување истине и памћења о судбоносним тренуцима историје.

У двије Митровданске битке из 1992. и 1994. године одбрањени су Невесиње и Херцеговина. Прва Митровданска битка сматра се једном од највећих у Одбрамбено-отаџбинском рату, јер је 3.500 припадника Невесињске бригаде побједило пет пута јаче јединице Хрватске војске, ХВО-а и такозване Армије БиХ, које су са 15.000 војника и јаком артиљеријом кренуле на Невесиње ради продора у источну Херцеговину. Двије митровданске офанзиве одијеле су 64 живота, а више од 200 војника је рањено.

Главна порука обиљежавања је очување јединства Републике Српске, сјећање на херојство српских јунака и њихову храброст, која наставља да инспирише будуће генерације.

РТРС

На Врачару одржан традиционални помен херојима Митровданских битака

У Цркви Светог Саве на Врачару данас је, у организацији Удружења Невесињаца у Београду, служен парастос борцима Невесињске бригаде и свим јунацима који су у Митровданским биткама 1992. и 1994. године, као и у другим окршајима, положили своје животе у одбрани српског народа и Републике Српске.

Навршиле су се више од три деценије од Митровданских битака, када је Невесињска бригада, под командом храброг српског официјерског кадра, зауставила и разбила надмоћније непријатељске снаге које су покушале да се из долине Неретве пробију према Невесињу и Источној Херцеговини.

Те битке, вођене у најтежим условима, постале су симбол отпора и војничке чести, и свједочанство о снази једног народа који је у часу највеће опасности бранио не само своје домове, него и своје достојанство, своју историју и право на постојање.

Влада Републике Српске прогласила је ове битке догађајима од републичког значаја, док је Борачка организација Републике Српске Митровдан усвојила као своју крсну славу.

За саму општину Невесиње, као и за све Херцеговце, Митровдан је одавно више од датума у календару — то је празник слободe и симбол идентитета, дан када се народ окупља око заједничког памћења.

Парастос је већ по традицији служио отац Лазар Манигода, који је у својој надахнутој бесједи подсјетио да је молитва најзвизишенији начин очувања духовне везе са онима који су положили живот за ближње.

— Молитва је нераскидива духовна веза између нас, које је Господ оставио да стојимо са воштаницама, и оних чије су душе на небесима. Нека Господ прими наше молитве за све борце који живе своје положише за крст часни и народ свој — рекао је отац Лазар.

Он је подсјетио да је вјера стуб српског опстанка, а љубав према ближњем и отаџбини — њен најчистији израз.

— Да нам вјера буде неразрушиви темељ нашег стајања и хода чврстог путем Христовим. Да љубав наша буде љубав истине живота нашег, љубав исповиједања наше вјере и љубав која сабира, а не раздваја. Само тако ћемо остати народ који стоји уз крст, уз вјеру и уз своју слободу.

У име организатора, сабранима се обратио Зоран Јањић, дугогодишњи предсједник Удружења Невесињаца у Београду и

аутор монографије *Невесињска бригада у рату 1992—1995.*

Он је подсјетио и на чињеницу да су митровданске битке Невесињске бригаде из 1992. и 1994. године препознате као догађаји од изузетног значаја — и по својој величини и по свом значају — како за српски народ, тако и за Републику Српску. Управо зато се, казао је, оне сваке године обиљежавају на највишем државном нивоу.

— Ми са своје стране овим скромним поменом и сабрањем дајемо свој допринос, приносимо молитве нашим заштитницима и молимо се да Господ прими душе погинулих за крст часни и слободу златну у Царство свијетло, гдје нема бола, туге, ни уздисаја.

Јањић је подсјетио да се ове године обиљежава и велики јубилеј — 150 година од Невесињске пушке, устанка Срба у Херце-

говини, који је био један од најзначајнијих догађаја у нашој историји. Подсјетио је присутне да су се наши праједови и преци тада борили за ослобођење и уједињење.

— Нажалост, послје три године тешке борбе нису постигли ни једно ни друго. Допријели су паду великог Турског царства, али слободу нису дочекали — већ новог окупатора. Уједињење су дочекали тек четрдесет година касније, 1918. године, када су сви Срби живјели у једној држави.

Јањић је додао да су се Срби 1991. и 1992. године поново борили, овога пута за очување тог истог јединства.

— Вољом великих сила нисмо успјели да то у потпуности остваримо, али смо створили Републику Српску и у четворогодишњем рату је одбрањили.

Пуковник је истакао да је кроз све вријеме, и за наше претке и за нас, главна водила била једна ријеч — слобода.

— Нека та ријеч буде водила и генерацијама које долазе послје нас. Нека пали јунаци митровданских битака и свих осталих бојева које је српски народ водио за своју слободу буду путоказ будућим генерацијама. Амин, Боже дај.

Након парастоса, сабрани су се окупили у порти храма, гдје су евоцирали догађаје са ратишта и успомене на саборце који су остали на бранику отаџбине.

Митровдан у Невесињу и међу Невесињцима широм свијета остаје датум сабрања, поноса и духовног јединства. Он је подсјећање да је српска слобода рођена у молитви и очувана у страдању.

ТРИФКО ЂОРОВИЋ

Митровдан, слава Борачке организације Р. Српске

Широм Републике Српске обиљежен је Митровдан, крсна слава Борачке организације Републике Српске, уз парастосе, литургије, полагање вијенаца и прислуживање цвијећа у знак сјећања на погинуле борце. Ови догађаји представљају прилику да се исказује поштовање према свима који су дали живот за стварање и очување Републике Српске.

У Бањалуци, у Храму Христа Спаситеља, служен је парастос за погинуле и нестале борце, уз присуство представника градске Борачке организације, удружења пристојних из Одбрамбено-отаџбинског рата, Кола српских сестара, представника града, пензионисаних генерала и команданата ВРС. Председник градске Борачке организације Горан Рогић нагласио је одлучујући допринос Војске Републике Српске и Министарства унутрашњих послова у одбрани Републике Српске. Прије парастоса положени су вијенци и прислужене цвијеће на гробљу Свети Пантелија, чиме је исказана дубока захвалност према погинулим борцима.

У часној борби за Републику Српску живот је дало 499 бораца и 147 цивила из Фоче, а 545 бораца је рањено. За неизмјерну храброст и допринос, Фочанска бригада је 1994. године одликована Орденом Немањина. На централни споменик положено је цвијеће и прислужене свијеће, а у Светониколајевском храму освештани су славски дарови. Председник Борачке организације Фоча Љубомир Достић истакао је да су борци очували Републику Српску и омогућили очување Српске православне цркве, док је начелник општине Фоча Милан Вукадиновић позвао на саборност у одбрани Републике Српске, подсјећајући на труд и жртву својих предака.

ЛИНТА ЧЕСТИАО КРСКУ СЛАВУ ЧЛАНОВИМА БОРС

Председник Савеза Срба из региона Миодраг Линта честита крсну славу – Митровдан некадашњим припадницима Војске Републике Српске и породицама погинулих бораца, као и свим члановима Борачке организације Републике Српске (БОРС).

На Митровдан се сјећамо са захвалношћу бораца који су погинули или су дали дијелове свог тијела за одбрану Републике Српске и на тај начин подијелили највећу жртву. Због тога је важно да се увијек и са дубоким уважавањем односимо према породицама погинулих бораца, ратним војним инвалидима али и свим војницима Војске Републике Српске. Линта истиче да побољшање положаја бораца одбрамбено-отаџбинског рата, ратних војних инвалида и породица погинулих и несталих бораца јесте један од најважнијих приоритета државног руководства Републике Српске. Њихова страдања и жртве никада не смију бити заборављене.

У Источној Илици, у спомен-цркви светог великомученика Димитрија, служена је литургија и обиљежена крсна слава уз присуство породица погинулих бораца са простора сарајевско-романијске регије. У цркви су уписана имена 2.793 бораца који су дали живот за опстанак Срба на овим просторима. Бивши припадник ВРС Мирослав Лучић нагласио је значај заједничког доприноса ВРС и МУП-а у стварању Републике Српске, а координатор борачких организација Горан Шеховац позвао је на очување Републике Српске и одговорност према будућим генерацијама.

Митровдан је обиљежен и у Вишеграду, Приједору, Требињу, Пале, Милићима, Новом Граду, Угљевуку, Шамцу и Лопарама. У Приједору је наглашено да је слобода Србије изборена борбом српских бораца. У Требињу су положени вијенци и цвијеће на Споменик браниоцима, истичући допринос Требињске бригаде, у којој је погинуло 268 бораца. На Палама је сјећање на 536 погинулих бораца, а више од 23.000 дало је животе за Републику Српску. У Милићима је поручено да нико нема право да се игра са Републиком Српском, а сјећање на погинуле мора се преносити на млађе генерације. У Новом Граду и Угљевуку положени су вијенци и цвијеће на централним спомен-обиљежјима, сјећајући се 301 погинулог бораца Угљевика. У Шамцу је парастос служен за 497 погинулих из Друге посабке бригаде, а митрополит звоничко-гузлански Фотије позвао је на заједништво и очување Републике Српске. У Лопарама је обиљежен Дан Треће мајевичке бригаде и крсна слава Борачке организације, уз присјећање на погинуле саборце и њихов допринос стварању Републике Српске.

ДА ЛИ ПОСЛИЈЕ 30 ГОДИНА ИМА НАДЕ ЗА РЈЕШАВАЊЕ ПРОБЛЕМА КОЈИ МУЧЕ СРБЕ У ХРВАТскоЈ

» Јован Чанак, Јелена Борић, Милојко Будимир, Ивана Ђурко и Петар Анђић

Поново отворена питања неисплаћених пензија и имовинских права

У просторијама Комесаријата за избјеглице и миграције Републике Србије у Београду, 28. новембра 2025. године, одржан је заједнички састанак Удружења пензионера из Хрватске – Београд и Удружења Срба из Хрватске – Београд, на којем су поново актуелизована дугогодишња питања неисплаћених пензија, конвалидације радног стажа и других имовинских права прогнаних и избјеглих Срба из Хрватске.

Састанку су присуствовали представници Комесаријата за избјеглице и миграције Републике Србије Ивана Ђурко и Петар Анђић, као и представници Српског народног вијећа из Загребa Јелена Борић и Дејан Живковић. Основни циљ скупа било је усаглашавање ставова и дефинисање наредних корака у рјешавању проблема који и након више од три деценије остају отворени и представљају озбиљан терет за српску заједницу у Хрватској.

ФОКУС НА ОПЕРАТИВНИ ПРОГРАМ ЗА НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ 2024–2028.

Посебна пажња посвећена је тачки 8.5. Оперативног програма за српску националну мањину за период 2024–2028. године, која по први пут јасно дефинише двије кључне одреднице: признавање проблема неисплаћених мировина и обавезу обезбјеђивања финансијских средстава за њихово рјешавање.

Како је истакао мр Јован Чанак, председник Удружења пензионера из Хрватске, овај документ Владе Републике Хрватске представља значајан институционални помак, али истовремено и јасну обавезу да се приступи проактивном дјеловању, будући да досадашња настојања нису дала конкретне резултате у пракси.

– Не треба имати илузију да ће се ови проблеми лако ријешити ако се не буде дјеловало системично и упорно, јер смо у протеклом тридесетогодишњем периоду свједочили томе да уложени напори нису дали задовољавајуће резултате – нагласио је Чанак.

НЕДОВОЉНА ПРИМЈЕНА ОБАВЕЗА

Учесници састанка указали су и на чињеницу да извјештај Уреда за људска права и права националних мањина Владе Републике Хрватске за 2024. годину није израђен у законом предвиђеном року, што додатно успорава имплементацију Оперативног програма.

Затражено је доношење јасног и прецизног правилника којим би се дефинисала документација коју оштећени пензионери морају доставити Хрватском заводу за мировинско осигурање, како би се избјегле досадашње нејасноће и произвољна тумачења.

Посебно је истакнуто да је велики број пензионера у међувремену преминуо, те да њихови законски наследници имају право да потражују неисплаћена средства као дио имовине која, по важећим прописима, не застаријева.

ИМОВИНСКО-ПРАВНА ПИТАЊА И ДЕВИЗНА ШТЕДЊА

На састанку су, укратко, размотрена и друга имовинско-правна питања, међу којима су неажурне земљишне књиге, регистри кућних задруга, као и проблем неисплаћене девизне штедње. Истакнуто је да би исплата требало да буде омогућена у свим случајевима у којима странке доставе потпуну и валидну документацију.

У дискусији је отворено и питање умањења пензија за лица која су отишла у пријевремену пензију са пуним радним стажом, али без навршених година живота, што је додатно погоршало материјални положај бројних бивших радника из Хрватске.

УКЉУЧИВАЊЕ ДРЖАВНИХ ИНСТИТУЦИЈА

Имајући у виду сложеност тема и ограничено вријеме, учесници састанка су се усагласили да је неопходно израдити јединствен и свеобухватан документ у којем ће на јасан и транспарентан начин бити систематизована сва отворена питања у области пензија и имовинских права.

Тај документ би представљао основу за званично обраћање министарки за рад, борачка и социјална питања Републике Србије, уз иницијативу за покретање институционалних разговора са Министарством рада, мировинског система, обитељи и социјалне политике Републике Хрватске.

Како је истакнуто, подизање ових питања на међудржавни ниво представља неопходан предуслов за реално и трајно рјешавање проблема који већ више од три деценије оптерећују велики број грађана.

ДРАГАНА БОКУН

Владика Сергије: Лажни антифашизам Сарајева

Његово преосвештенство епископ бихаћко-петровачки Сергије оцијенио је да је антифашистички наратив који долази из политичког Сарајева „лажан до бесмисла“ и поручио да 25. новембар за Србе у БиХ не представља такозвани „дан државности“. – Сваке године у овим предавнојевским данима из политичког Сарајева суочавамо се са лажним тумачењима заједничке прошлости, чији је циљ учвршћивање политика које, у коначници, подривају управо ону државу у коју се њихови носиоци најгласније куну – истакао је владика Сергије.

Он је подсјетио да се 25. новембар упорно настоји представити као „дан државности“, иако је тог дана 1943. године у Мркоњић Граду изабрано 58 делегата за Друго засједање АВНОЈ-а, док су темељи друге Југославије постављени тек четири дана касније у Јајцу. Према његовим ријечима, свјесно се прећуткује чињеница да су се партизани борили за ослобођење оку-

пиране Југославије, а не за стварање нових држава. Владика је нагласио да унутрашње уређење будуће државе није имало за циљ распарчавање Југославије, већ њено јачање, те да није БиХ створила Југославију, већ је управо антифашистичка борба омогућила њено постојање у њеним оквирима.

Осврћући се на иступе Дениса Бећировића, владика Сергије је оцијенио да он свјесно мијења тезе, пренаглашавајући значај БиХ, док Југославију у потпуности изоставља, без иједне ријечи жаљења за државом која је, како је рекао, омогућила пуна права и развој свим народима.

– Управо у тој, данас омраженој Југославији, изграђене су стотине џамија, а муслиманима је признато право да се национално изјасне по сопственој вољи. Не може се опростити то што су у њој Срби били најбројнији народ, али и народ без чије борбе она никада не би постојала – поручио је епископ.

» Село Зајаруга

» ЛЉУБАВ ПРЕМА РОДНОМ КРАЈУ ПРЕНОСИ СЕ СА КОЉЕНА НА КОЉЕНО: Зајаругу радо обилазе, са родитељима, и најмлађе генерације

Село између Гламоча и Ливна: Зајаруга као симбол опстанка Срба у ФБиХ

Мјештани села Зајаруга, које се налази између Гламоча и Ливна, упорно и стрпљиво настоје да оживе и обнове своје родно мјесто. Ово село је прије рата било у потпуности насељено српским становништвом и бројало је око 60 домаћинстава.

Живот се углавном темељио на сточарству и пољопривреди, али је значајан број мјештана био и у сталном радном односу — у шумарству, фабрици за прераду кромпира, на пилани или у трикотажи. Данас се већина преосталих и повратника бави узгојем кромпира, а није риједак случај да и они који живе у Дервенти или другим мјестима у Републици Српској у Зајаруги обрађују земљу и узгајају кромпир. Како је за *Српско коло* истакао Илија Дувњак, Зајаруга је компактно село, што није уобичајено за брдско-планинска подручја.

— Село је збијено, чак ни засеоци нису много удаљени. Људи су се одувјек доста дружили и виђали, и ми се трудимо да ту блискост сачувамо и данас — каже Дувњак.

ПРИОРИТЕТ ИЗГРАДЊА ДОМА

Управо из те жеље настало је и удружење мјештана, регистровано у Босни и Херцеговини, како би се могли пријављивати на јавне позиве и аплицирати за средства. Предсједник Удружења је Марко Ћосић.

— Тренутно нам је приоритет изградња Дома. У село су се углавном вратили старији људи, па су, нажалост, окупљања најчешће везана за сахране. Дом би служио за даће, али и за сва друга окупљања — да имамо мјесто гдје ћемо се састајати када је хладно или пада киша — објашњава Дувњак.

Једна од предности Зајаруге, што није чест случај за српска села у Федерацији БиХ, јесте комплетна инфраструктура — село има струју, воду и асфалт.

— Доста је обновљених кућа мјештана који повремено долазе, међу којима сам и ја. Отац ми се у међувремену вратио, али је преминуо. Брат, сестра која живи у Аустралији и ја долазимо кад год можемо — додаје он.

Мјештани су подигли и споменик погинулим борцима из села у последњем рату. Помен се одржава једном годишње, током лета, када се Зајаружани масовније окупе. Споменик је подигнут 2008. године и, како истиче Дувњак, чини му се да је то био

» У јулу прошле године одржан је помен жртвама рата

први споменик српским борцима подигнут у Федерацији БиХ.

У самом селу не постоји црква, већ Зајаруга припада манастиру Веселиње, који се налази у селу Врба.

Манастир Веселиње је манастир Српске православне цркве у Епархији бихаћко-петровачкој, посвећен Рођењу Светог Јована Крститеља. У манастирском кругу налазе се оснивачка капела, као и капела-спомен-костурница за 806 новомученика, пострадалих од усташа у периоду од 1941. до 1945. године, у јами Корићна и другим јамама на простору Гламоча.

Данашњи манастирски храм подигнут је у периоду од 1970. до 1975. године, на темељима старог Храма Светих апостола Петра и Павла (1864–1941), који је спаљен током Другог свјетског рата. Храм је освештан на Мали Васкрс, Томину недјељу, 1985. године. Оснивач манастира био

је Веселин Весо Наерловић из села Врба, власник фабрике коже у Сарајеву у вријеме Краљевине Југославије. Након 1945. године, због подршке краљу, отишао је у Аргентину, гдје је поново отворио фабрику. Он и његова супруга Паола Наерловић сахрањени су у капели поред манастира.

СПОМЕН-ХРАМ ГЛАМОЧКИХ НОВОМУЧЕНИКА

Непосредно уз манастирску цркву налази се Спомен-храм гламочких новомученика, посвећен 1.381 Србину са подручја Гламоча који су страдали током Другог свјетског рата. Храм је 22. јула 2012. године освештао патријарх српски Иринеј, уз саслужење владике Хризостома Јевића и владике Григорија Дурића.

Дувњак се живо сјећа ископавања јама 1991. године.

— Сјећам се како је човјек показивао мјеста гдје су јаме. Једна је била забетонирана, па је љуспицом тражио бетон испод лишћа. Кости су биле сложене испред манастира, жене су их прале и стављале у сандуке. Долазио је и патријарх Павле. У последњем рату нису диране, само су неке греде скинуте, иконе поскидане са зида. Двије иконе су биле нестале, али су касније враћене.

Подсјећа и на страдања у Другом свјетском рату.

— Наше село је тада сачувано захваљујући четницима. Уз моју кућу била је велика камена кућа у коју су усташе, заједно са Италијанима, затвориле моју бабу, оца и још тројицу стричева и почели да је пале. На срећу, наишли су четници. Вођа гламочких четника био је Војин Бабић из мог села и они су их спасили.

Мјештани Зајаруге брину и о својим гробљима, а као што се сложено окупљају

када је ријеч о весељима и поменима, тако су јединствени и у радним акцијама. Како каже Дувњак, још увијек има ентузијаста и млађих људи везаних за завичај, мада многе спречава економска ситуација. Управо зато би изградња Дома имала вишеструк значај — у њему би могли боравити и они који још нису обновили своја огњишта, а жељели би да дођу и обиђу родни крај.

Зајаруга није страдала само током рата. Велики пожар избио је и 1999. године, у вријеме када су се мјештани масовније враћали.

— Званично је речено да је неко на гробљу оставио упаљену свијећу, али смо ми видјели да је пожар кренуо испод гробља, гдје је било много суве траве. Није страдало само наше село, већ и Скуцани и друга околна мјеста. Мој отац је тада био ту; успјели су да спасу неке куће, али не све, јер је растиње било велико — присјећа се он.

Мјештани се окупљају и у околним селима која припадају истој парохији, а код манастира се редовно сабирају и за Бадње вече.

— Сваке године једно село сијече бадњак који се пали код манастира. Док га возимо кроз село, свако га окити неким поклоном. Оно што се сакупи касније се дарује породици или појединцу којем је помоћ потребна. Идемо трактором, организовано, а потом се сви заједно окупимо код манастира са земљацима из осталих села — објашњава Дувњак.

Највећи број Зајаружана данас живи у Србији.

— Након пада Гламоча, неки су својевољно отишли у Бањалуку, али су нас углавном распоређивали од Прњавора и Дервенте, па све до Сребренице — каже он.

Из Зајаруге потичу и академик, универзитетски професор др Војко Ђукић, као и др Вељко Ђукић.

Окупљања мјештана Зајаруге имају велики значај, јер представљају начин да се очува дух заједништва и завичајна традиција његована вијековима. Свако дружење — било да је ријеч о вјерским празницима, поменима, радним акцијама или весељима — обнавља осјећај припадности и чува живу везу са завичајем. Управо захваљујући тим сусретима, Зајаруга и даље живи у срцима својих мјештана као симбол истрајности, заједништва и дубоке љубави према родном крају. **ДРАГАНА БОКУН**

НОВЧАНА ИСПЛАТА УМЈЕСТО СТАНА? Шта заиста доносе измјене Закона о стамбеном збрињавању у Хрватској?

По друштвеним мрежама кружи информација да је у Хрватској усвојен закон који исправља бројне неправде, између осталог и оне које се односе на бивше носиоце станарских права. Наводи се, поред осталог, следеће: „Највећа измјена односи се на бивше носиоце станарског права који нису реализовали своје станарско право. Уколико имате станарско право, нисте га могли реализовати, а држава вам не може понудити замјенску некретнину, имате право на новчану исплату по еталонској цијени.“ Да ли је ова информација тачна и могу ли се надати новчаном обештећењу за одузето станарско право?

Ријеч је о Нацрту коначног приједлога закона о измјенама и допунама Закона о стамбеном збрињавању на потпомогнутим подручјима, који је Влада Републике Хрватске усвојила на сједници одржаној 13. новембра 2025. године и упутила у саборску процедуру на расправу и усвајање. Хрватски сабор до данас није расправљао, нити је усвојио овај закон.

У образложењу Коначног приједлога закона наводи се да је предметним законом потребно уредити, између осталог, и питање услова и начина извршења правоснажних рјешења о праву на стамбено збрињавање бивших носилаца станарског права.

У вријеме припреме Нацрта приједлога закона евидентирано је 149 корисника права на стамбено збрињавање – бивших носилаца станарског права, којима је утврђено право на стамбено збрињавање давањем у најам стана ван подручја примјене Закона (ван ППДС-а), али чија права нису реализована из разлога што Министарство, односно Република Хрватска, за ту намјену не располаже одговарајућим становима. Највећи број нереализованих рјешења односи се на подручје града Загреба (35), Сплита (26), Задра (24) и Дубровника (15).

Оперативним програмима за националне мањине за период 2024–2028. године, Влада Републике Хрватске преузела је обавезу да доврши програм стамбеног збрињавања бивших носилаца станарског права кроз нове моделе рјешавања, што се настоји постићи допунама овог закона.

Новим члановима 48б и 48ц прописују се услови под којима ће корисницима стамбеног збрињавања – бившим носиоцима станарских права бити понуђена исплата одређеног новчаног износа умјесто обезбјеђивања стана за најам, с циљем окончања овог програма. Предвиђена је могућност да се бившим носиоцима станарског права, како на подручју примјене овог закона, тако и ван њега (на некадашњим подручјима посебне државне бриге и ван њих), којима су правоснажним рјешењима утврђена права на стамбено збрињавање давањем у најам стана у државном власништву, а која нису извршена јер Министарство не располаже одговарајућом стамбеном јединицом, може умјесто извршења тих рјешења понудити одговарајући новчани износ, и то износ на који се не плаћа порез.

Бившим носиоцем станарског права, у смислу овог закона, сматра се лице коме је, на основу сагласности или рјешења управног тијела жупаније или управног тијела Града Загреба, донесених на основу Уредбе о утврђивању статуса бивших носилаца станарских права и чланова њихових породица, те услова и поступка њиховог стамбеног збрињавања (*Народне новине*, број 133/13), или на основу Закона о подручјима посебне државне бриге (*Народне новине*, број 86/08, 57/11, 51А/13, 148/13, 76/14, 147/14 и 18/15), утврђен статус бившег носиоца станарског права и право на стамбено збрињавање.

Право на новчану исплату утврђује се по захтјеву бившег носиоца станарског права или, у случају његове смрти или одустанка, по захтјеву члана породице бившег носиоца станарског права, коме је то право утврђено рјешењем заједно са носиоцем права, у складу са прописима о насљеђивању, односно изјавом о одустанку.

Износ за исплату утврђује се тако што се вриједност еталонске цијене грађења по квадратном метру помножи са одговарајућом површином стана на коју би корисник имао право да се са њим закључи уговор о најму, у складу са бројем чланова породице у вријеме доношења новог рјешења о праву на исплату (старо рјешење се поништава, а доноси се ново рјешење о праву на исплату). Уколико је право на стамбено збрињавање утврђено на подручју Града Загреба, Загребачке жупаније или јединице локалне самоуправе која

Измјене закона не доносе општу правду, већ ограничено рјешење за мали број људи који већ деценијама чекају извршење правоснажних рјешења. Зато је више него икада важно разликовати жеље од закона, наду од правне стварности и гласине од онога што заиста пише у службеним документима.

граничи са обалом Јадранског мора, износ за исплату се увећава примјеном коефицијента географске локације у висини од 1,2. Уколико се подручје на које је утврђено право на стамбено збрињавање истовремено налази и у оквиру потпомогнутих подручја, коефицијент географске локације се не примјењује.

Право на стамбено збрињавање бивших носилаца станарског права, као и право на новчану исплату, може се остварити под условом да корисник или чланови његове породице у власништву или сувласништву немају другу уселиву породичну кућу или стан одговарајуће стамбене површине на територији Републике Хрватске, као ни у другим државама у којима бораве или су боравили, те да исту ни-

су продали, поклонили или на било који други начин отуђили у последњих 15 година прије подношења пријаве на листу првенства, односно покретања поступка по службеној дужности.

Право на новчану исплату не могу остварити лица која су правоснажно осуђена за кривична дјела против човјечности и људског достојанства, против Републике Хрватске, против живота и тијела, против полне слободе, против полног злостављања и искориштавања дјетета, као и за кривична дјела против брака, породице и дјете, односно за кривична дјела из члана 3, став 1, Закона о општем опросту (*Народне новине*, број 80/96).

Право на новчану исплату може се остварити под условом да је право на стамбено збрињавање давањем у најам стана у државном власништву утврђено правоснажним рјешењем или сагласношћу, да то рјешење или други одговарајући акт није извршен закључивањем уговора о најму, да корисник није сам проузроковао разлоге због којих право није реализовано, као и да није остварио друго одговарајуће право на стамбено збрињавање на терет државног буџета.

Право на новчану исплату не може остварити подносилац захтјева који без оправданог разлога, на позив надлежног органа, одбије понуђену уселиву стамбену јединицу у државном власништву.

Уз захтјев за утврђивање права, подносилац је дужан да достави, за себе и све чланове породице, копије важећих личних карата или других идентификационих исправа, рјешење о утврђеном праву са потврдом правоснажности или са њим изједначен акт, као и податке о броју банковног рачуна.

Сходно наведеном, није тачна информација да ће држава, уколико не може обезбједити замјенску некретнину, свим бившим носиоцима станарског права који нису реализовали своје право понудити новчану исплату по еталонској цијени. Ријеч је искључиво о бившим носиоцима станарског права који испуњавају законом прописане услове за стамбено збрињавање и који посједују правоснажна рјешења, односно сагласности за стамбено збрињавање, а за које држава не располаже одговарајућом стамбеном јединицом за давање у најам или откуп.

РАТКО БУБАЛО

ПРЕДСЈЕДНИК УПРАВНОГ ОДБОРА ХЦИТ-а

**ХУМАНИТАРНИ ЦЕНТАР
ЗА ИНТЕГРАЦИЈУ И
ТОЛЕРАНЦИЈУ**
Војвођанских
бригада 17,
Нови Сад
телефон: 021/ 528 132,
021/ 520 030
мејл: office@hcit.rs;
hcitns@gmail.com;
сајт: www.hcit.rs

БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОЋ И ПОДРШКА

- Хуманитарни центар за интеграцију и толеранцију (ХЦИТ), уз подршку Комесаријата за избеглице и миграције Републике Србије, у периоду од 1. септембра до 31. децембра 2025. године, пружа бесплатну правну помоћ и подршку избеглицима и грађанима Републике Србије с правним потребама у другим републикама бивше СФРЈ.
- Правна помоћ пружа се на адреси: Нови Сад, Војвођанских бригада 17, Радно вријеме: понедељак – четвртак од 9.00 до 13.00 сати, тел. 021 528 132 или 520 030, моб. 063 8351862,
- Правна помоћ за лица која полажу права на некретнине у ФБИХ пружа се понедељком и сриједом од 14.30 до 17.30 и петком од 12.00 до 15.00 сати.

Фонд АПВ за избегла, расељена лица и за сарадњу са Србима у региону осигурао је дио средстава за покривање трошкова режије, закупа и осталих трошкова пословања.

14. САБОР ПЕТРОВЧАНА У НОВОМ САДУ

У свечаној сали *Хармонија* у Новом Саду, 14. новембра 2025. године, одржан је 14. Сабор Петровчана — традиционална манифестација која већ годинама окупла породице, пријатеље и госте с циљем очувања културног идентитета и јачања веза са завичајем.

Топле ријечи добродошлице присутнима је упутила Татјана Рађеновић, подсјетивши на мото овогодишњег окупљања: „Не заборави ко си, одакле си — заједно побједимо заборав“, истичући да завичај није само мјесто, већ трајна вриједност коју носимо у себи.

Манифестацију је званично отворио предсједник Удружења Петровчана Душан Мрђа, обративши се присутнима ријечима које су снажно одјекнуле у сали.

— Драги Петровчани, драги гости 14. Сабора Петровчана у Новом Саду, ево нас поново заједно, у новом амбијенту, али са истом жељом — да трајемо. Већ шеснаест година од оснивања удружења носимо завјет наших оснивача, од којих неки, нажалост, више нису међу нама, да не посустанемо и да не заборавимо ко смо и одакле смо. Свакодневица нас често носи као узбуркани таласи, али када смо уморни, сјетимо се својих предака, пониклих испод Грмеча, Осјеченице и Клековаче — оних који су заједно славе славили, ракију пекли, косили и сијено купили. На нама је да наставимо тамо

гдје су они стали и да свој родни крај чувамо и у сјећањима и у животу.

У наставку програма, Татјана Рађеновић подсјетила је на активности Удружења Петровчана у протеклих годину дана. Чланови удружења учествовали су на бројним манифестацијама, организован је традиционални Уранак у *Фрушкојорској лујарници* у Малој Ремети, а дио чланства посјетио је Босански Петровац и присуствовао завичајној вечери у Дринићу, одржаној 18. јула 2025. године.

Посебан сегмент програма била је презентација коју је припремио Данило Кеџман, члан и потпредсједник Удружења спелеолога *Каверна* из Босанског Петровца. Кроз фотографије и причу, присутнима су представљени природни предјели и потенцијали овог краја, што је изазвало велико интересовање публике.

У умјетничком дијелу програма наступили су чланови Културно-умјетничког друштва *Вила* из Новог Сада, док је здравицу одржао здравичар Свето Качар. Посебан допринос атмосфери дале су чланице Удружења жена *Наковчанке* из Накова, које су припремиле традиционална, старинска јела — симболе завичајне трпезе.

Након званичног дијела програма, дружење је настављено у опуштенијој атмосфери, уз наступе естрадних умјетника и разговоре који су потрајали до касних вечерњих сати.

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

ОДРЖАН КОНЦЕРТ У ЗЕМУНУ

ЗАВИЧАЈУ У СРЦУ ТЕ НОСИМ

Културно-умјетничко друштво *Пејрова Јора* — *Кордун* организовало је 15. новембра 2025. године у Земуну концерт под називом *Завичају у срцу те носим*. Концерт је окупио бројне извођаче и љубитеље изворне крајишке пјесме, потврђујући да традиција и завичајна култура и даље живе међу Крајишницима, без обзира на просторну удаљеност и проток времена.

Велики број учесника показао је да се изворна пјесма и народна ношња пажљиво његују и три деценије након што су многи били приморани да напусте своја огњишта. Изворна крајишка пјесма представља један од најпрепознатљивијих облика традиционалне музике Срба из Крајине и снажан симбол идентитета, памћења и припадности.

Организатор концерта Стево Бекић истакао је да су овакви догађаји један од најефикаснијих начина да се овај облик пјевања сачува од заборавља, пренесе на млађе генерације и очува у свом аутентичном облику.

— За многе Крајишнике расуте широм Србије и региона, сусрети уз изворну пјесму прилика су да се поново доживе дух завичаја, звуци и атмосфера крајишке традиције. То је изузетно важан вид очувања коријена, посебно код младих, како би традиција постала дио њиховог свакодневног живота, а не само сјећање на прошлост. По угледу на родитеље, баке и дједове, веће су

могућности да се и сами активно укључе у активности усмјерене на очување културног наслеђа — рекао је Бекић.

На концерту су наступили: КУД *Пејрова Јора* — *Кордун* Београд, здравичар Драгиша Симић, гуслар Никола Ђапић, Мјешовита пјевачка група *Кордун изворна група* из КД *Ђорђе Војновић* из Инђије, ПГ *Срећенске зоре* Раниловић, МПГ *Коријени* Београд, ЖПГ *Бреза* Ивањица, МПГ *Др Младен Стојановић* Бачки Јарак, МПГ *Славуји Баније* Земун, МПГ *Пливице* Београд, ЖПГ *Повјесто* Београд, МПГ *Банијци* Београд, као и МПГ *Од шромеђе до мора* Стара Пазова. Посебан допринос вечери дала је етномузиколог Јелена Јоковић, која је наступила на гуслама.

Најемотивнији тренутак вечери забиљежен је када је, по узору на свога оца, на гуслама засвирала петогодишња Јелена Ђапић, разнеживши срца присутних и подсјетивши да се традиција најсигурније чува онда када се преноси с кољена на кољено.

Крајишка изворна пјесма носи снажну и дубоку емоцију — у њој су опјевани славна историја, бројна страдања, љубав према завичају и природним љепотама, као и понос једног народа. Концерти КУД-а *Пејрова Јора* — *Кордун* пружају прилику да се те емоције изразе, подијеле и сачувају од заборавља.

Програм је водила Ранка Ивковић. Концерт је реализован уз подршку Комесаријата за избјеглице и миграције.

ДРАГАНА БОКУН

Села у страху од заборавља: КУД Јањ Стројице враћа живот традицији

— Чувамо традицију и обичаје Јања. То нам је основни задатак и на томе вриједно радимо — каже Сара Максимовић, умјетнички руководилац КУД-а *Јањ* Стројице.

Годишњи концерт овог културно-умјетничког друштва био је прилика да мјештани и гости, који су у великом броју испунили школску салу, уживо виде све оно што су чланови КУД-а савладали у протеклих годину дана, уз један заједнички циљ — очување традиције и обичаја овог краја.

— Концерт смо започели *Играма из Јања*, односно кореографијом *Зборски обичаји у Јању*. Извођачки ансамбл нашег Културно-умјетничког друштва представио је *Игре из Босилеградској крајиштини* и *Игре из Пчиње*. По први пут вечерас, наша рекреативна група извела је кореографију обучена у јањску народну ношњу, а наступиле су и двије дјечје групе — истиче Сара Максимовић.

Припрема за један овако велики концерт траје и по неколико мјесеци, јер се води рачуна о свим детаљима како би традиција била представљена на највјеродостојнији начин.

— Ми се стварно потрудило да све буде како треба. Годишњи концерт за нас има посебну важност, јер Стројице су мало мјесто и ријетки су овакви догађаји. Желимо да публика види све у пуном сјају — додаје Сара.

КУД *Јањ* данас броји око осамдесет чланова у свим узрастима групама. Ове године на ревији народних ношњи *Ресларш* награђени су за оригиналност и љепоту народне ношње, у изузетно јакој конкуренцији учесника са цијелог Балкана.

Друштво постоји од 2016. године и активно наступа на бројним манифестацијама у земљи и региону. Ипак, оснивачка

улога и данас се са посебним пијететом памти, покојног Милана Маријанца.

— Иако је живио у Војводини, никада није заборавио свој родни крај, своје коријене и славу. Љубав према народу, цркви и нарочито дјец, показивао је кроз помоћ школи и нашем КУД-у, сваке године обезбјеђујући све што је било потребно — прича парох стројички, Радослав Станковић, који је и предсједник КУД-а *Јањ* Стројице.

— Данас Сара све што је научила од покојног Миленка преноси на дјецу, а укључила је и мајке у рад друштва. Сада на пробо долазе и дјеца са Купреса — додаје парох Станковић.

На концерту су наступили и гости из Шипова и Оштре Луке: АНИП *Никола Кокошар* из Шипова, КУД *Врело* из Шипова и Фолклорни ансамбл *Врећено* из Копривне.

— Дошли смо да увеличамо овај догађај. Представили смо игре из *Црне Траве* — каже Ивана Граховац, чланица АНИП-а.

— Наш ансамбл постоји 18 година, бројимо преко 200 чланова у седам играчких и двије пјевачке групе. Сарадња са КУД-ом *Јањ* је изузетна — истиче Никола Граховац, предсједник и умјетнички руководилац АНИП-а.

— Ми смо дошли да увеличамо овај lijепи догађај играма из *Лесковца* — каже Ивана Опарница, чланица КУД-а *Врело*.

— Наш ансамбл *Врећено* постоји осам година и сарађује са КУД-ом *Јањ* од самог почетка. Вечерас смо представили *Игре из Лесковца* и бројимо око 90 чланова — додаје Милан Рауш, умјетнички руководилац ФА *Врећено*, похваливши труд и ентузијазам КУД-а *Јањ*.

Јасно је да КУД *Јањ* Стројице не само да чува традицију, већ је живи и преноси новим генерацијама, постајући истински чувар културног идентитета овог краја.

ПУТУЈУЋА ИЗЛОЖБА ВРЕБАЧКИ КАЛЕНДАРИ И СТАРА ДОКУМЕНТА

Путујућа изложба *Вребачки календари и стара документа*, посвећена очувању писаног наслеђа Врепца и ширег личног простора, започела је своје представљање у Србији 12. новембра 2025. године у Београду, у просторијама Библиотеке Милутићин Бојић. Аутори изложбе, истраживачи и хроничари зајичке културе Жељко Наранчић и Никола Цетина, годинама систематски прикупљају и обрађују архивску грађу о Врепцу — некадашњем живом личној средишту, чији су становници данас расијани широм региона и свијета.

БЕОГРАД — СВЕЧАНО ОТВАРАЊЕ У БИБЛИОТЕЦИ МИЛУТИН БОЈИЋ

У присуству бројних посетилаца, пријатеља културе и љубитеља историје Лике, изложбу је отворио Жељко Наранчић, истичући да су вребачки календари јединствено свједочанство о животу, обичајима и људима једног краја који је током историје пролазио кроз тешка искушења, али је сачувао памћење и идентитет. Посебну захвалност упутио је директору Библиотеке, Јовици Кртинићу, на подршку и разумевању значаја оваквих културних пројеката за јавни простор Београда.

Коаутор изложбе Никола Цетина у наставку је кроз надахнуту презентацију повезао прошлост са садашњошћу. Старе фотографије, документи, записи и странице

календара оживјели су пред публиком читаве епохе, док су приче и анегдоте пратиле сваки експонат. Представљен је и Каталог изложбе, припремљен као трајни документ који систематизује историју календара и пратеће архивске грађе.

Посебан допринос великој посјећености дала је и сама локација библиотеке, смештене у згради Општине Палилула, што је изложбу приближило и случајним пролазницима, службеницима и грађанима који су се задржавали пред витринама.

Значајно интересовање изазвао је Вребачки календар за 2026. годину (7534. по српском календару), тематски посвећен мањим познатим, али вриједним вребачким мотивима. Поред календара, представљене су и књиге о ријеци Јадови, као и монографије о српским манастирима на подручју данашње Хрватске — темама које дубоко прожимају причу о страдању, трајању и истрајности.

Изложба је у Београду била отворена до 13. новембра, након чега је, према унапријед утврђеном плану, наставила своје путовање.

ПРИГРЕВИЦА — ИЗЛОЖБА У СРЕДИШТУ АКТИВНЕ ЛИЧКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Сљедећа станица била је Пригревица, војвођанско мјесто са бројном заједницом досељеника из Лике. Изложба је 14. новембра дочекана са изузетним интересовањем,

јер су многи посетиоци у изложеним документима препознали дијелове сопствене породичне историје — презимена, лица, топониме и успомене сачуване упркос сеобама и ратовима.

Уз топлу најаву директорице библиотеке из Апатина, Сање Шијан, аутори су представили изложбене експонате и разговарали са публиком, биљежећи нове податке и свједочанства. Истакнута је важност оваквих пројеката за очување идентитета у срединама гдје се традиција преноси са кољена на кољено.

Изложба је затворена истог дана, а дружење је настављено на традиционалној Личкој вечери, која се у Пригревици одржава већ петнаест година.

ВЕЛЕБИТ — ПОВРАТАК КОРИЈЕНИМА

Након Пригревице, 16. новембра, изложба је представљена и у Сеоском дому у Велебиту. Потомци старих вребачких породица и љубитељи историје окупили су се како би, бар на тренутак, оживјели сјећања на завичај.

У име Мјесне заједнице Велебит присутнима се обратила Јадранка Балаж, а затим и Милош Кравић, који је у надахнутом говору нагласио значај изложбе за очување културе сјећања и веза са личким коријенима. Аутори су и овдје одржали уводно излагање, а публика се активно укључивала, допуњујући причу личним сјећањима.

Након презентације, замјеник председника Општине Кањижа Небојша Ракић уручио је ауторима пригодне поклоне.

ПЕТРОВАРАДИН — ЗАВРШНИЦА НА СИМБОЛИЧНОМ МЈЕСТУ

Круна путујуће изложбе била је поставка у просторијама *Ашељеа 61* на Петроварадинској тврђави, гдје је 17. новембра одржан један од садржајно најзначајнијих догађаја ове врсте. Окупљени Личани и потомци вребачких породица испунили су дворану, изложба, али и сурет земљака изазвали су снажне емоције.

Изложбу је отворио Жељко Наранчић, а презентацију је наставио Никола Цетина. Публика је активно учествовала, допуњујући изложбу новим подацима и свједочењима. И наредног дана, запослени у *Ашељеу 61* показали су велико интересовање, упознајући се са историјом Врепца и Лике, чиме је изложба остварила и своју широк едукативну улогу.

Најављена је и објава Вребачког календара за 2027/7535. српску годину, као и велика ретроспективна изложба свих до сада објављених календара.

Овај пројекат није само свједочанство о Врепцу — он је примјер како се истрајношћу, знањем и љубављу чува идентитет једног краја и једног народа, без обзира на то гдје га је историја расула.

ДРАГАНА БОКУН

ВРЕБАЧКО ВЕЧЕ У БЕОГРАДУ

У Београду је 22. новембра 2025. организовано прво Вече Врепчана у ресторани *Александар*. Овом приликом окупило се око 120 земљака. Дошли су из Италије, Ниша, Новог Сада, Вршца, Чачка, како би се присјетили завичаја и провели једно дивно вече међу својима.

Окупљања Врепчана у дијаспори имају много дубљи смисао од самог дружења. Она представљају живи мост између прошлости, садашњости и будућности једног села које је, упркос свим историјским бурмама, успјело да сачува свој идентитет и дух. Врепчанка, новинарка и пјесникиња Ђурђица Драгаш, дотакла је многа срца говорећи стихове своје пјесме.

Вребац има дугу и важну историју — од

старијих јаподских налазишта, преко граничарске традиције, до страдања и херојства у Другом свјетском рату и тешких искушења последњих деценија. Када се Врепчани окупе, та историја добија живи глас, преноси се кроз приче, пјесме, успомене и ријечи најстаријих.

Оживјеле су се пјесме, игре, обичаји, кухиња, приче — оно што је некада било свакодневица у Врепцу.

Свако окупљање Врепчана у дијаспори шаље важну поруку, да село живи кроз своје људе, гдје год они били и показује да сјећање на Вребац није изблиједјело.

Пјевали су Миле Делија, Јадранка Поповић, Дејан Буквић уз музичку пратњу Синише Анђелковића, који су такође за-

служни за одличан провод. Претходно су се окупили у родном Врепцу поводом славе Покров Пресвете Богородице.

Врепчани су активни у завичају, али и дијаспори. Посебно чланови Друштва Српска народна читаоница и књијница у Врепцу.

Путујућа изложба Вребачки календари и стара документа, посвећена очувању писаног наслеђа Врепца и личног краја, започела је своје представљање у Србији 12. новембра 2025. године у престоници, а представљена је и у Пригревици, Петроварадину и Велебиту.

КОЛОНИСТИ СОЛУНСКИ ДОБРОВОЉЦИ - ЉУДИ, ЦРТИЦЕ, СУДБИНЕ 20.

» ПИШЕ: ДР МИЛАН МИЦИЋ, ИСТОРИЧАР

Постојећа литература и архивска грађа дјелимично реконструишу животне судбине српских добровољаца насе-

љених у Банату, Бачкој, Срему, Славонији и Барањи у времену Великог рата (1914–1918) и њихове колонизације (1921–1941); илуструју токове рата и колонизације, дочаравају историјске

процесе, околности и промјене изазване ратом и сеобом у њиховим животима и истражује људску судбину човјека – ратника, сточара, ратара, колонисте, а често и печалбара.

Личности добровољаца – колониста у овом раду случајни су узорак на којем се види преламање крупних историјских а и промјена у животу обичног човјека.

Како је породица руског генерала фон Таубеа доживјела избјегличку судбину

У Лифландској губернији Руског царства, на тлу данашње Естоније, током 19. стољећа друштвена елита било је њемачко балтичко племство које је потпуно било интегрисано у друштвену структуру руске царевине постајући дио елите велике земље. Током 19. вијека та елита је била у значајној мјери русификована.

Једна од тих породица била је и породица Таубе која је била поријеклом из њемачке покрајине Вестфалије, а која се током 14. вијека обрела на Балтику. Фјодор Фјодорович Таубе родио се у једној таквој породици 1857. године у Санкт Петербургу што значи да је већ у првој половини 19. вијека његова породица припадала престојничком племству. Фјодор фон Таубе завршио је Другу војну гимназију, а 1875. године приступио је елитној Павловској војној академији. Када је избио Руско-турски рат 1877–1878. године учествовао је у њему као потпоручник 34 севског пјешадијског пука. У борбама у Бугарској био је и тешко рањен.

Њерка Фјодора фон Таубеа Марија Остелицки у свом обраћању Министарству пољопривреде Краљевине Југославије 12. марта 1934. године навела је да је „њен отац у рату 1876–1878. тешко рањен и преведен у инвалида.“ За инвалида Фјодор фон Таубе проглашен је 26. јуна 1878. године и стављен је под заштиту Александровског комитета који је у Русији бринуо о ратним инвалидима.

По окончању рата Фјодор фон Таубе сигурно се пенџао на врху руске војне хијерархије у којој је досегао чин генерала. У периоду 1890–1899. године био је руски војни аташе у Београду и Букурешту. Његова супруга бароница Александра фон Таубе потписивала се 29. децембра 1929. године у обраћању начелнику кварта палилулског у Београду као „бароница Александра Таубе, удова бившег војног аташеа у Београду, генералисимуса руске војске.“

По повратку из Београда Фјодор фон Таубе све до своје преране смрти 1911. године у Ночеркаску био је Оренбуршки гувернер, атаман Оренбуршке козачке војске, у периоду 1906–1909. године био је командант Заштитног корпуса жандармерије у руској престоници, а од 1909. до 1911. године атаман Донске козачке војске.

Срески суд у Сарајеву, гдје је Марија Остелицки живјела 12. марта 1934. године дао је „извод из личних података“ атамана земље и војске донске, бившег војног аташеа и добровољца у рату 1876–1878. године „који садржи списак од шест високих руских, српских и црногорских одликовања и друге податке и о Фјодору фон Таубеу. Из извода видљиво је да је Фјодор Таубе постављен за војног аташеа у Београду 12. септембра 1889. године, а да је постао почасни грађанин Сокобање 19. марта 1898. године.

Његова ћерка Марија Остелицка навела је 12. марта 1934. године да му је „том

приликом поклоњена земља за градњу vile коју када смо дошле као избјеглице, наравно, нисмо добиле.“

„Мој отац није знао да ће његова ћерка и жена доћи као избјеглице у ту исту земљу за коју се борио“, написала је Фјодорова ћерка Марија Остелицка, Министарству пољопривреде 12. марта 1934. године. У нову отаџбину Марија је стигла као удовица са сином. Из њене молбе да наслиједи земљу своје покојне мајке од 24. јуна 1933. године види се да је њен муж Лука Остелицки био командант дивизије торпиљера и да је погинуо у свјетском рату. Њен син завршио је „српску војну академију“ и био је водник тешке артиљерије у Нишу гдје се разболио и гдје је пензионисан. Марија Остелицки живјела је у Сарајеву 1934. године јер јој је тамошњи срески суд издао извод из личних података њеног оца.

Бароница Александра фон Таубе од 1924. године становала је у Београду, септембра 1926. године у Његошевој бр. 51, а 1929. године у Прерадовићевој улици. У Београду бароница Таубе преминула је у Општој државној болници 14. јуна 1932. године у седам часова прије подне у шездесетчетвртој години од упале плућа. Сахрањена је сутрадан 15. јуна 1932. године на Новом гробљу, парцела бр. 90.

Министарство пољопривреде 6. јула 1927. године издало је увјерење Марији Остелицкој гдје сазнајемо да она „располаже обичним и практичним знањима и теоретским знањем у тој грани сточарства „и да се дужи број година бави с успјехом на унапређењу живинарства у Краљевини СХС“, као да „госпођа Остелицки заслужују сваку помоћ за њен даљи рад на овом пољу.“

Бароница Таубе по доласку из Русије у Краљевину СХС надијељена је земља у аграрној реформи као могући облик њеног издржавања у, за бароницу, непредвиђеним материјалним приликама у које је запала. Њеном покојном мужу признат је статус добровољца водећи рачуна да је у питању некадашњи руски војни аташе у Србији. Бароница Таубе имала је „помоћ“ међу београдском политичком елитом.

Она је мијењала надијељену земљу више пута због неподесности да се бави живинарством позивајући се на стручност своје ћерке Марије. 1. фебруара 1926. године у обраћању Министарству аграрне реформе навела је да је „читавом ствари упознат инспектор Момировић и господин Сретеновић.

Александра фон Таубе 9. априла 1930. године добила је добровољачко увјерење на име свог мужа Фјодора Фјодоровича бр. 10, 778/930 са потписом помоћника Министарства пољопривреде Милоша Сретеновића.

„Материјалне недаће и социјални пад усилијед бољше-

вичке револуције у Русији и нежељена миграција у Краљевину СХС довела је до осјећања понижења за бароницу Таубе. У обраћању Министарству за аграрну реформу 1. фебруара 1926. године жалила се да „двје године није добила одговор на молбу да замијени земљу у околини Вршца која је била подводна „и да ваши подворници и чиновници спречавају ме да добијем са Вама личну аудијенцију.“

Рјешењем Министарства за аграрну реформу из 1922. године бароница фон Таубе додијељено је девет хектара земље на подручју Жупанијског аграрног уреда у Вршцу, на велепосједу Ернеста Данајила, у општини Велики Гај, гдје је тек почела да се гради добровољачка колонија Александаров Гај. Бароница је 13. августа 1924. године упутила жалбу надлежном министарству тврдећи да је „земља била подводна, а пошто се бавим гајењем живине нисам се могла користити њоме, те ми је донијето рјешење за подручје Жупанијског аграрног уреда у Вуковару, али тамо није било погодне земље за живинарство“. 25. јануара 1926. године у канцеларији Колонизационог одјељења Министарства за аграрну реформу бароница фон Таубе је изјавила:

„Прије три године добила сам десет к.ј. земљишта на територији Жупанијског аграрног уреда у Вршцу на име заслуга мог покојног мужа барона фон Таубеа војног аташеа у Србији; добијену земљу обрађивала сам све до скоро, што даље не могу, пошто је иста рђавог квалитета и садржи велике трошкове око обраде. Прије годину дана тражила сам нову земљу ради подизања модерног живинарника.“ Бароница фон Таубе тражила је ново земљиште око манастира Врдника, али је 1. фебруара 1926. године чиновник Жупанијског аграрног уреда у Вуковару одговорио да „тамо нема расположиве земље.“ Истог дана бароница фон Таубе је изјавила да

„жели да се бави тицегојством“ и затражила земљу на подручју градова Новог Сада и Суботице.

Аграрне власти бароници су 1927. године додијелиле ново земљиште. 20. априла 1927. године добила је 10 к.ј. и 320 кв. хв. земљишта на подручју шајкашке општине Вилово што је потврдио и предсједник тамошње општине Сава Живанов. Претходно је земљиште припадало аграрним интреситима Лази Ђурчићу, Цветку Добрићу и Тими Сименову, а највјероватније земљиште им је одузето у ревизији аграрне реформе 1925. године. Међутим, и та земља није била погодна за развој живинарства. 3. јуна 1927. године бароница фон Таубе истакла је у допису:

„Одritch се добровољачке парцеле додијељене ми у Вилуову јер тамошња земља је неподесна за те сврхе због којих сам земљу примила и молим да ми се надијели парцела близу главне железничке пруге. И у свом обраћању начелнику кварта палилулског, бароница фон Таубе образлагала је да „добијену земљу у Вилуову не могу прихватити јер није одговарала да се на њој може започети рад на живинарству са грађењем модерног живинарника“.

Године 1928. бароница фон Таубе надијељена је новим земљиштем од 8 к.ј. и 1.102 кв. хв. коју је до тада уживао добровољац Адам Каравлах на велепосједу Израела Полака код Бачке Тополе у атару новоизграђене колоније Каркатур. Аграрна заједница из Каркатаура 13. децембра 1928. године жалила се Министарству за аграрну реформу да „гђа Марија Таубе, исто бароница руска добила је земљу на овом посједу и издала је у закуп Мађарима за прошлу годину, а именована се није населила, нити долази, земља за идућу годину није обрађена.“

Жупанијски аграрни уред 23. марта 1929. одузео јој је земљиште на посједу Израела Полака јер је дала у закуп земљу 1927/1928. „коју је добила за подизање модерног живинарника.“

На одлуку Жупанијског аграрног уреда 4. септембра 1929. године жалила се бароница наводећи да „јој је земља одузета погрешно.“ Поменута одлука Жупанијског аграрног уреда у условима недостатка квалитетне земље у аграрној реформи, а услјед великог броја надјељеника утицала је да се јаве нови кандидати за поменути парцелу у Каркатауру. Богдан Ненадић, добровољац из околине Гацка, поменути парцелу тражио је 2. априла 1929. године истичући „да је добио земљу у молском атару, а био насељен у Ади, а 1927. године преселио се у Бачку Тополу.

Васо Целетовић, добровољац из околине Билеће, иначе насељен у колонији Каркатур тражио је земљиште Чедо Ђурчића који је добио земљу на Чантавирској рати, подручју града Суботице, а његова земља да се, опет додијели Богдану Ненадићу. Те промјене нису биле могуће јер је Чедо Ђурчић, иако железничар са станом

» Фјодор Фјодорович фон Таубе, генерал Руског царства и војни аташе у Београду.

у Београду имао статус четника из претходног рата. Бранко Тапавица, добровољац насељен у Бачкој Тополи, 20. априла 1929. године такође је тражио земљу баронице фон Таубе у атару Каркатура. Ипак, све комбинације о додјели земљишта баронице фон Таубе у Каркатуру неком од заинтересованих прекинуте су 9. априла 1930. године када је Министарство пољопривреде донијело одлуку о поништењу претходне одлуке на штету баронице фон Таубе. То је био исти дан када је бароница добила добровољачко увјерење на име свог мужа са потписом помоћника министра пољопривреде Милоша Сретеновића што говори о „вези“ коју је имала у аграрној администрацији.

По смрти баронице Александре фон Таубе њена ћерка Марија Остеличка покренула је правни процес да се мајчина парцела преведе на њено име. У опширном писму Министарству пољопривреде 12. марта 1934. године образлагала је своју позицију у новом насељу Каркатур и начин обраде земљишта јер је живјела у Београду:

„Моја парцела је најгора од свих јер кроз њу пролази безброј путева и она је на крају села. Ја сам се била населила на ту парцелу, али због тешке болести моје мајке морала сам да се преселим у Београд. Своју земљу нисам издала у закуп већ су је обрађивали насељеници Каркатура прво Мирко Лаконић, а после Илија Матић који су радили са мојим плугом и мојим сјеменом, а друго смо дијелили јер нисам имала средстава.

Тражим да се стане на пут свим интригама које се воде против мене из Каркатура.

Предсједник аграрне заједнице Каркатура Милош Дутина 30. марта 1934. године потврдио је у свом писму да „Марија Остеличка ради земљу у својој режији и платила је мјерничке трошкове двије стотине динара.”

Коначно 29. маја 1934. године добровољачка парцела барона и генерала руске војске, заповједника оренбуршких и донских козака, Фјодора Фјодоровича фон Таубе преведена је на његову ћерку Марију Остеличку, руску избјеглицу пред болшевичком револуцијом у Краљевини Југославији.

Питање надиобе земљишта породици руских избјеглица у Краљевини Југославији говори о тектонским промјенама које је донио Први свјетски рат. Фјодор Фјодорович фон Таубе и његова породица припадали су елити Руског царства уништеној у вријеме болшевичке револуције и грађанског рата у Русији 1917–1922. године.

Удовица и ћерка руског генерала и бившег војног аташеа као незаштићене жене и избјеглице нашле су се у новој југословенској држави покушавајући у њој да нађу нову егзистенцију.

Пад породице фон Таубе био је тежак; она је опстајала захваљујући стручним знањима Александринае ћерке Марије у области живинарства. Више пута породица Таубе мијењала је земљу у процесу аграрне реформе. Земља надијељена у њој, њиховом мужу и оцу била је знак пажње нове државе према породици човјека који је у посљедњој деценији 19. вијека био руски војни аташе у Београду.

Надиоба подводне и лоше земље удовици и руској избјеглици говорила је рјечито о социјалном и материјалном паду и тегобном животу избјеглице у њима непознатој земљи.

Повратак изгубљеног земљишта, остварен везом у аграрној администрацији, говорио је да је њихова племићка титула и некадашња друштвена позиција у Русији могла да има некакав утицај у високим београдским круговима.

НАКОВО – НИ МАЊЕГ СЕЛА НИ ВЕЋЕГ СРЦА

Кажу да вијековима живи легенда да нема мјеста на свијету у ком се нису сусрела два свјетска путника која су у свијет и у живот кренула са истог полазишта – из Накова, малог мјеста код румунске границе.

Наково је село у сјеверном Банату, на домак Кикинде, смјештено у равници која мирно бди над својим људима. Данас броји око 1400 становника, на 21.4 квадратна километра. Улице Накова се и данас воде као Главна, прва, друга, трећа... петнаеста, шеснаеста.

Послије Другог свјетског рата, када је Банат остао готово опустео, почела је велика колонизација која је трајно промијенила судбину Накова. Други свјетски рат (1941–1944) Наково проводи под окупацијом Њемачке и локалном њемачком управом. Крајем рата, највећи дио становништва се повлачи са њемачком војском, а остатак бива депортован.

Током 1945. и 1946. године Наково је колонизовано породицама из Босанске Крајине. Септембра 1945. досељено је 450 породица (између 1500 и 2000 колониста) првенствено из срезова Босанско Грахово и Босански Петровац (Петровчани су населили десну, а Граховљани лјеву страну улице). Осим Петровчана и Граховљана, у Накову је у октобру 1945. уточиште нашло и 30-ак домаћинстава из Бихаћа, Кључа, Бањалуке, Приједора и Мркоњић Града.

Дошли су чувеним Ђиром, често носећи са собом тек неколико старих дрвених кофера са успоменама, али и пуно наде и вјере у нови почетак. Затекали су празне и хладне куће високих сводова, необрађену

земљу, меланхоличну равницу без познатих успомена у грумењу плодне оранице.

Ипак, колонисти нису бирали лакши пут – прихватили су изазов равнице и почели изнова да граде живот. Учили су да обрађују банатску земљу, подизали нова домаћинства, крчили дворишта и претварали села у живу заједницу. Њихове вриједне руке утемељиле су данашње Наково. Са собом су донијели обичаје, пјесме, народну ношњу и дијалекте из свог завичаја. Из тих првих колонистичких кућа потекле су генерације учитеља, пољопривредника, занатлија, спортиста и умјетника.

За нас, потомке колониста, њихове приче су више од сјећања – оне су подсјетник колико снаге има човјек када вјерује у нови почетак.

У Накову никада ниси сам – свако огњиште грије и комшије и пријатеље, јер је заједништво одувјек било највећа вриједност села. Село је познато по својим вриједним људима који од зоре до сумрака обрађују плодну банатску земљу. Некадашња земљорадничка задруга испред које и данас поносно стоје статуе народних хероја из НОР-а Марка Орешковића и Миладина Зорића Гараче, била је срце економског живота – мјесто окупљања, договора, планова и наде у добар род. Поље, виногради, пшеница и сунцокрети одувјек су били симбол истрајности Наковчана.

Посебно мјесто у сеоском животу заузима Основна школа *Петар Кочић* гдје су многе генерације научиле прва слова, сабирање и одузимање, али и шта значи другарство. Велико школско двориште памти наше игре, фудбалске мале турнире, пр-

ве симпатије и снове о великим животним путевима.

Дух заједништва чува и Културно-умјетничко друштво *Извор* у којем се његују народне игре, пјесма и обичаји. На Дану ослобођења села који се уједно прославља и као дан колонизације (5. октобар) Наково заблиста – у колу се спајају старе и младе генерације, мириси домаћих јела испуне ваздух, а пјесма траје до касно у ноћ. Тада је село најљепше: пуно боја, осмијеха и поноса, али се на тај дан Наковчани сјећају и својих најмилијих који су се прије 80 година са обронака Шатора, Грмеча и Пљешевце доселили у Наково, вођени жељом за животом достојним човјека.

Велики дио сјећања из моје младости везан је и за ФК *Полећ* из Накова – матични клуб Милоша Шестића, Здравка Боровнице, Бошка Бурсаћа, Јове Коврлије, Владимира Мудринића...

Са свега једном школом са 74 ђака, са неколико продавница, једним аутобуским стајалиштем, малом сеоском амбулантом и прелијепим Православним храмом Светог великомученика кнеза Лазара у центру села, са граничним прелазом који нас подсјећа да смо баш ми, Наковчани, прве комшије Европске уније, више је него довољно разлога за тврдњу да је Наково наш лични „градић Пејтон“, село које се заувјек воли.

Јер Наково није само тачка на мапи – то је сеоце у којем сам научила ко сам, како се воли завичај и гдје срце, ма гдје отишло, увијек пронађе пут назад.

ДАНИЈЕЛА МЕДИЋ

АУТОРКА ЈЕ ДИПЛОМИРАНИ ПСИХОЛОГ И РАДИ У ДОМУ ЗА ДЈЕЦУ И ОМЛАДИНУ ОМЕТЕНУ У РАЗВОЈУ У ВЕТЕРНИКУ

СЈЕЋАЊЕ НА ПОЛИТИЧКУ МИСАО СВЕТОЗОРА ПРИБИЋЕВИЋА, ВИЈЕК И ПО КАСНИЈЕ

У Загребу је 20. новембра достојанствено обиљежена сто педесета годишњица рођења Светозара Прибићевића, једне од најзначајнијих личности српске политичке историје с почетка XX вијека.

Тим поводом, у просторијама библиотеке Српског културног друштва *Просвјета* приређена је изложба књига, докумената и других предмета који свједоче о животу и политичком дјеловању браће Прибићевић. Истовремено је представљено и ново издање књиге Адама Прибићевића *Светозар Прибићевић*, чиме је на симболичан начин подсјећено на личност која је обиљежила једно раздобље српске и југословенске политике. Светозар Прибићевић био је вођа Српске самосталне странке и један од кључних актера Хрватско-српске коалиције.

О књизи и историјском значају Прибићевићевог политичког наслеђа говорили су др Софија Божић, научна саветница Института за новију историју Србије и при-

ређивач издања, као и Чедомир Вишњић, уредник издавачке дјелатности СКД *Просвјета*, у чијем је издању књига објављена. Како се година у којој се навршава вијек и по од рођења Светозара Прибићевића (рођен 26. октобра 1875) ближи крају, а 2026. година доноси деведесет година од његове смрти (15. септембар 1936), изложба у Загребу представља својеврстан увод у шире промишљање његовог политичког пута. Посјетиоци су имали прилику да виде ријетке и вриједне материјале који осликавају сложен и богат јавни ангажман ове историјске личности.

Обраћајући се присутнима, предсједник Самосталне демократске српске странке Милорад Пуповац истакао је да је Прибићевићево политичко дјеловање било усмјерено ка идеји српско-хрватске политичке сарадње, изградњи заједничке државе и залагању за федерално уређење Југославије.

– Без обзира на промјене у његовим по-

литичким ставовима и различите фазе практичног дјеловања, у средишту Прибићевићевог политичке мисли налазиле су се три трајне идеје: очување српско-хрватске политичке узајамности, заштита положаја Срба у Хрватској и њихове самосталне политике, те стварање простора политичке слободе као предуслова за обоје – нагласио је Пуповац.

Он је подсетио да је интересовање за политичку улогу Светозара Прибићевића поново оживјело почетком деведесетих година, понекад као озбиљно преиспитивање његове релевантности у вријеме расплета југословенске кризе, а понекад само као пригодно подсјећање без стварне воље да се његово наслеђе дубље промисли. Изразио је наду да ова изложба представља тек почетак обновљене расправе о политичком времену у којем је Прибићевић дјеловао и значају његових идеја за савремену положај и политичко дјеловање Срба у Хрватској.

КУД ПЕТАР КОЧИЋ ИЗ НОВИХ КОЗАРАЦА

- Извели су кореографију *Козарчани на збору*, аутора и умјетничког руководиоца Милана Вашалића. Житељи Козаре водили су тежак живот испуњен радом и борбом за опстанак, али су увијек налазили времена да се окупе на весељима, славама, прелима, чијањима и зборовима.

» Драгана Боснић и Зорица Влајнић

» Миа Ранковић

ТРАЖИЛА СЕ КАРТА ВИШЕ

- Публика, као и сваке године, није штедјела дланове. Сви извођачи награђени су громогласним аплаузом и узвицима одушевљења – најљепшом потврдом да традиција живи, да се чува и да се преноси даље. Оно што посебно радује је што је међу публиком био велики број дјеце.

КУД СЛОБОДА ИЗ РУМЕНКЕ

- Представили су се кореографијом *Игре из Скопске Црне Горе*. Иако Срби у том крају нису бројна група, и данас ревносно чувају српски језик и обичаје. Кореограф је Дејан Милисављевић, музички аранжман је урадио Мирољуб Тодоровић, а умјетнички руководиоца је Мартина Мишковић.

» Зорица, Ђурђина и Ана Влајнић

ПОСЕБАН ДОГАЂАЈ

- Фестивал фолклора Срба из региона има велики културни, друштвени и идентитетски значај за читав српски народ, а посебно за заједнице које су се из различитих разлога раселиле из завичаја.
- Ово је једна од ријетких прилика да се Срби из различитих држава и крајева поново сретну, размијене искуства, обнове пријатељства и одрже везу с културним коријенима.
- Фестивал носи и дубоку емоционалну димензију – подсјетник на дјетињство, мирис завичаја, породична предања. Његов значај је велики и за културни живот Новог Сада, града културе, у чију се традицију мултикултуралности ова манифестација складно уклапа.

11. ФЕСТИВАЛ ФОЛКЛОРА СРБА ИЗ РЕГИОНА У НОВОМ САДУ

Велика сцена Јован Ђорђевић Српског народног позоришта у Новом Саду 30. новембра била је испуњена љубитељима фолклора и искреним поштоваоцима културе предака. Управо на том мјесту одржан је 11. Фестивал фолклора Срба из региона у организацији Завичајног удружења Сава Мркаљ.

Задатак свих присутних био је исти – да учине све да отргну од заборавља оно од чега смо саздани, и да традицију претворе у живи, пулсирајући доживљај.

Председница Завичајног удружења Сава Мркаљ Зорица Влајнић нагласила је да су ове године први пут угостили културно-умјетничко друштво из Словеније – Српски културни центар из Новог Места.

– Трудиле смо се да кореографски покријемо што већи простор региона. Надам се да ћете се сложити да је избор био веома тежак – како учинити програм интересантним и показати културу и традицију са свих простора? Ове године имамо удружења која први пут наступају на оваквој сцени, свако ваше бодрене у виду аплауза ће им добро доћи.

Влајнићева је подсјетила да се за ову сцену вриједило борити и да су сви учесници на њу дошли својим радом и преданошћу.

Завичајно удружење Сава Мркаљ, кроз разноврсне активности свеобухватног приступа очувању српске традиције, придружује се сродним удружењима у широком

АНИ КЦ МЛАДОСТ ИЗ ФУТОГА

- Извели су *Игре из Гламоча* – кореографију Лиле на Петровдан. Гламочко глумо коло заштићено је као свјетска културна баштина Унеска и више пута проглашено за најбоље коло европског континента. Кореограф је Горан Сремчић, а умјетнички руководиоца Гордана Старачек.

СКУД ЈОВАН ЛАЗИЋ ИЗ БЕЛОГ МАНАСТИРА

- Чува сјећање на живот у прошлим временима, као темељ опстанка и напретка српске заједнице у Барањи. Представили су *Српске игре из Барање – игре пуне радости*, које су се играле у паровима и тројкама, углавном међу младима. Аутори кореографије су Бојана Добриловић и Жарко Горетић, уз музичку пратњу оркестра *Радост из Мохача*.

КУД КОЛОВИТ ИЗ ГРАДИШКЕ

- Друштво са око 350 активних чланова у девет фолклорних секција. Бави се етнокоролошким и етнолошким истраживањем и са тим у вези у репертоар су уврстили пјесме, игре, музику и ношће краја из којег долазе. Извели су *Игре са Влашића*. Аутори кореографије су Горан Ковачевић и Мирко Борјановић.

спектру дјелатности повезаних са очувањем традиционалних вриједности. Кроз организовање манифестација, семинара, обука, едукација, кроз позоришну и издавачку дјелатност, удружење има један циљ – очување српске традиције и вриједности српског националног бића.

Кроз темељ њихових активности – Фестивал Срба из региона – годинама имају част да буду домаћини фолклорним ансамблима из региона који не заборавља-

ју своје поријекло и са генерација на генерацију преносе пјесме, игре, обичаје и вриједности које су се чувале од давнина, преко брда, преко гора, са обала мора, из дубина срца и мисли о Богу, брату, сестри, завичају, оцу и мајци.

Јана и Елена Црномарковић започеле су ово дивно вече химнама *Боже правде* и *Моја Република*, а програм завршиле пјесмом *Србија*, чији је текст написао Тодер Николећ.

» Јана и Елена Црномарковић

СКД НОВО МЕСТО – СЛОВЕНИЈА

- Извели су *Игре из Беле Крајине*, области на југу Словеније коју су населили Срби ускоци. Учесници су баш из тог дијела региона. Аутор кореографије је Мирко Арамбашић, музички аранжман писао је Драгомир Арамбашић, а уметнички руководилац је Весна Мишковић.

ФУ ВЕЛИКО КОЛО ИЗ ВЕТЕРНИКА

- Представили су се *Играма из Кумановског поља*. Ово друштво ове године обиљежава 15 година рада. Аутор кореографије је Миле Вујичин, уметнички руководилац Мирослав Савић, а музички аранжман је урадио Миленко Матић.

Надарена дјевојчица Ђурђина Влајинић одушевила је публику својом сугестивном и упечатљивом интерпретацијом пјесме *Домовина се брани лепошом Љубивоја Ршумовића*.

На сцени су се ређали ансамбли чије кореографије живо осликавају историју и дух завичаја.

Програм је надахнуто водила Драгана Боснић.

Међу гостима су били народни посла-

ник Миодраг Линта, као и председници и представници многобројних завичајних удружења.

Овај пројекат подржали су Српско народно позориште у Новом Саду, Градска управа за културу, Фонд за избјегла и расељена лица и за сарадњу са Србима у региону, као и Покрајински секретаријат за културу, јавно информисање и односе са вјерским заједницама.

ДРАГАНА БОКУН

СЛАВОНИЈА У СРЦУ

- Ентузијаста који негују традицију Славоније и труде се да сачувају обичаје, пјесму и игру у што изворнијем облику. Миодраг Жарковић је у кореографију уобличио свадбене обичаје западне Славоније. Уметнички руководилац је Бранка Тубић, а шеф оркестра Зоран Јездичић.

Тешка историјска прича – о кривици за злочин и питању зашто није било деушташизације

Вељко Ђурић Мишина спада међу најзначајније српске историчаре који се баве судбином српског народа у 20. вијеку. Његово научно интересовање усмјерено је прије свега на новију историју Српске православне цркве, Други свјетски рат и положај српског народа у окупираној Краљевини Југославији, као и на идеолошке и оружане покрете српског и хрватског народа – усташе, партизана и четнике.

Његова најновија књига *Српски народ у НДХ: Нестјајање под кршом, малом и џејшакраком* (Београд, 2025) представља темељну научну студију о страдању српског народа у Независној Држави Хрватској. Дјело, обимно готово 900 страница, подијељено је у двије књиге. Већ поднаслову указују на методолошку појединак: прва књига, под насловом *Усташи*, фокусира се на усташки покрет, док друга, *Комунисти*, анализира улогу комунистичког покрета и његових идеологија, са посебним освртом на учешће у процесима затирања српског народа.

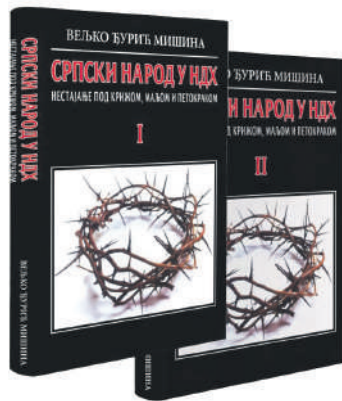
Аутор је у студији настојао да утврди шта се заиста дешавало у НДХ између 1941. и 1945. године, што је, како са становишта историографије тако и због снажних идеолошких предрасуда које су се наслојавале током протеклих осам деценија, представљало изузетно захтјеван задатак.

У првој реченици пролегомене аутор јасно наглашава смисао наслова. – Наслов ове студије није нимало случајно изабран: Срби у Независној Држави Хрватској 1941–1945. године обрели су се у двије унакрсне револуције (усташкој и комунистичкој), чији су се циљеви донекле допуњавали кад је ријеч о српском народу: први су спровели затирање, а други то релативизовали и склонили у историју! (Прва књига, стр. 5).

Иако се бави најтежим темама новије српске историје – злочинима, прогоном и затирањем српског народа у НДХ – Ђурић Мишина пише јасно, прецизно и читљиво. Студија доноси детаљну анализу догађаја, објашњава кључне појмове и феномене и кроз тематско-хронолошки приступ води читаоца ка закључку да је хрватско-усташка држава починила системски злочин над српским народом, док је комунистичка политика тај злочин у великој мјери прикрила и релативизовала.

Посебна вриједност студије огледа се у ауторовом приступу: он не само да износи чињенице, већ отвара бројне недоумице, поставља нова питања и нуди оригинална тумачења, што неминовно води преиспитивању до сада прихваћених наратива.

Прва књига *Усташи* обухвата пет поглавља: *Увод, Историјски контекст, НДХ, Злочини, злочин и жртве и Сјасаване НДХ*. Друга књига, *Комунисти*, садржи четири поглавља: *Комунисти и партизани, (Не) вољни савезници, Кривица и Релативизација злочина*. Посебно поглавље чине извори и литература, а студију заокружује закључак. Именски и

географски регистар, уобичајен за оваква дјела, изостао је.

Аутор се у раду ослања на око 450 библиографских јединица, као и на бројне цитате из архивске грађе. Посебна пажња посвећена је свједочењима српских избјеглица, прикупљеним у Српској патријаршији и Комесаријату за пресељенике и избјеглице при Савјету комесара и Влади Милана Недића.

Значајну новину у историографији представља поглавље *Не(вољни) савезници*, које доноси нове чињенице о контактима и сарадњи усташа и комуниста, као и о индиректним преговорима Анте Павелића и Јосипа Броза током зиме 1942/43. године.

У истој равни налазе се и поглавља *Кривица* и *Релативизација злочина*. На примјеру денацификације у Немачкој, аутор поставља питање зашто у Хрватској није спроведена деушташизација. Студија износи бројне чињенице које упућују на колективну одговорност хрватског народа у почињеним злочинима, што аутор поткрепљује мишљу Карла Јасперса: „Злочиначка држава пада на плећа читавог народа“ (Прва књига, стр. 9).

У закључку се сумира српска трагедија 20. вијека. Аутор указује да српска политичка елита, предвођена регентом Александром Карађорђевићем и Николом Пашићем, није била на висини историјског тренутка приликом уједињења са ратним непријатељима. Истовремено, хрватска политичка елита и велики дио хрватског народа нису прихватили југословенску државу, док је нејединство међу Србима додатно продубило размјере трагедије у НДХ.

Аутор посебно наглашава да је усташка политика, и по методама и по крајњем учинку, била екстремна у односу на све историјски познате примјере геноцида. Политика Јосипа Броза, као ратног побједника, усмјерена на очување Хрватске у Југославији, подразумијевала је системску релативизацију и заборав злочина над Србима, чему је значајно допринијела идеологија братства и јединства.

Да ли су аутори закључци исправни, можда најбоље свједоче догађаји из периода 1991–1995. године, као и данашњи број преосталих Срба у Републици Хрватској. Све то, нажалост, даје снажну потврду ауторовим тврдњама.

ДР НЕНАД АНТОНИЈЕВИЋ (ПОЛИТИКА)

33 године СПД Никола Тесла из Постојне

У Постојни је недавно одржано свечано вече поводом 33 године постојања Српског просвјетног друштва *Никола Тесла*. Основано 8. новембра 1992. године у времену великих искушења за српски народ, ово друштво је од самог почетка имало за циљ очување традиције, културне баштине и обичаја. Идеју о оснивању покренуо је Живорад Гојић, а како истиче Гојко Лазић, секретар и први председник Друштва, почеци нису били нимало лаки.

– У почетку смо друштво организовали као хуманитарну организацију за помоћ људима погођеним ратом у Босни и Херцеговини. Данас функционисемо кроз више секција: дјечју фолклорну секцију, секцију ветерана, пјевачку секцију и омладинску пјевачку групу. Са поносом могу рећи да смо значајно напредовали – каже Лазић, додајући да СПД *Никола Тесла* данас ужива пуну подршку локалних власти.

Од првог дана у рад Друштва укључена је и Цвијета Гојковић – Цица, једна од најистакнутијих фигура у историји друштва. Она подсећа да су почеци били тешки, али да је истрајношћу сачувана суштина – традиција, обичаји и културна баштина.

– Тридесет и три године чувамо наше обичаје и преносимо

их на млађе генерације. Основала сам фолклорну секцију и поносна сам што смо успјели да све то пренесемо с кољена на кољено. Посебно је значајно што се у рад друштва укључују цијеле породице – каже Гојковић.

Председница Друштва Снежана Демонић додаје да фолклор у Постојни није само активност, већ начин живота.

Кроз пробе, наступе и турнеје створена су трајна пријатељства и бројне породице, а Друштво данас броји око 400 чланова, односно близу стотину породица. Наступају широм Словеније, Републике Српске, Србије, али и у Италији, Аустрији и Хрватској, а број чланова сваке године расте.

Централни дио свечаности био је посвећен Милошу Де-

моњићу, оцу председнице Друштва, чији је одлазак оставио дубок траг. Емоције у Културном дому у Постојни биле су снажне, а присутни су са сузама у очима одали почаст, како је речено, „последњем бојему“.

Вече су увеличали гости из Горњег Милановца – КУД *Шумадија*, који већ више од двије деценије његује фолклорну традицију. Милан Глишковић, представник КУД-а, нагласио је дугогодишњу сарадњу и побратимство са СПД *Никола Тесла*.

Жупан општине Постојна Игор Марентич похвалио је Друштво и истакао значај сарадње са локалном заједницом истичући да је ријеч о једном од најорганизованијих фолклорних друштава у Постојни.

ЉУБИНКО СПАСОЈЕВИЋ / ЕЛТА ТВ

Фестивал дјечјег фолклора у Љубљани

Очување народне традиције и обичаја и њихово преносење на најмлађе био је основни мотив другог по реду *Фестивала дјечјег фолклора*, који је минулог викенда одржан у Љубљани. Ову изузетно посјећену манифестацију организовао је Савез српских друштава Словеније, а фестивал је још једном потврдио снажну потребу за очувањем културног идентитета Срба у овој земљи.

Председник Савеза Милан Гламочанин истиче да фестивал, иако такмичарског карактера, у први план ставља дружење и заједништво дјете.

– Такмичење није најважније. Циљ је да се дјеца окупљају, упознају и расту уз фолклор. По први пут фестивал је организован одвојено од ветеранских секција, а уједно је и квалификациона смотра за европску дјечју смотру. Друштва су наступала у три категорије, узраста од седам до 14 година. Учествовало је десет друштава са 11 тачака – казао је Гламочанин.

На сцени Дома културе *Шпански борци* у центру Љубљане наступило је 312 малишана. Разноврсне кореографије, ношње и дјечја енергија фестивал су претворили у прави спектакл.

– Дјеца су заиста уживала. Наш ансамбл из Нове Горице извео је игре из Босилеградског

крајишта. Овакве смотре показују колико имамо младих који су будућност наших друштава у Словенији – истакао је Илија Јанковић, председник СКД *Слоја*, подсетивши да је на недавној скупштини Асоцијације српског фолклора изабрано ново руководство, у којем ће он обављати функцију благајника.

Фестивал је био и прилика за осврт на годину на измаку, током које су одржани бројни концерти, наступи и културни програми, укључујући и прославу Петровдана у српским селима у Бијелој Крајини.

Да младе није лако привући фолклору, али да је то ипак могуће, нагласила је Снежана Удовичић, председница КУД-а *Бела Крајина*, истичући улогу Савеза српских друштава Словеније у окупљању младих.

Захтјеван задатак имао је и

стручни жири, чији је циљ био да учесницима пружи сугестије за даље унапређење квалитета наступа.

– Напредак је више него примјетан. Захваљујући стручним семинарима, ансамбли су значајно напредовали и данас су кореографије на високом нивоу – истакла је Снежана Максимиловић, чланица жирија.

Њен став дијели и Жељко Крсмановић, умјетнички руководилац СКД *Видовдан*, који је нагласио да се велика пажња посвећује очувању традиције и њеном преносењу на млађе нараштаје.

На крају, како је поручено са фестивала, побједили су сви – фолклор, младост и снажна жеља Срба у Словенији да своју традицију и обичаје сачувају и пренесу будућим генерацијама.

ЉУБИНКО СПАСОЈЕВИЋ / ЕЛТА ТВ

КОРДУНАШКЕ ПРИЧЕ КОЈЕ НЕ СМИЈУ ДА СЕ ЗАБОРАВЕ

Мудрићи – село које више нема, али живи у срцу Мане Пешута

● Свједочења о локалној историји често чувају истине које не постоје у званичним архивима. Приче Мане Пешута са Кордуна говоре о хватању Јуре Францетића, страдању српског народа и нестанку читавих села, али и о нази памћења које преживљава ратове, прогоне и расељавања.

Мане Пешут рођен је на Кордуну у селу које више нема – Мудрићи. Отац Драган му је 1962. године, из чисто економских разлога, дошао у Инђију. Драган је рођен 1926. године, био је борац 4. кордунашке ударне бригаде II батаљона 1943. године код команданта Станка Опачића Ђанице. Учествовао је у тешким борбама за ослобађање Глине и заробљавању великог броја Нијемаца и усташа. Демобилисан је 1945. године. Драганов брат Илија, убијен је са тек навршених шест година.

Мане Пешут има још брата и двије сестре, од којих је једна преминула. Осмогодишњу школу завршио је у Раковици на Кордуну. Средњу у Инђији, а Вишу машинску у Трстенику. Четири године остао је на Кордуну са дједом и баком, када су родитељи отишли за Инђију – и баш су му те године у најљепшем сјећању. Ишао је по прелима, говорио да је то било неко друго, топло вријеме. Породицу је засновао у Инђији, саградио дом, основао фирму из које је отишао у пензију, али Кордун увијек носи у срцу. И из тих разлога желио је неке приче, које је слушао на прелима да исприча читаоцима *Српског кола*.

ФРАНЦЕТИЋ МОЛИО ЗА МИЛОСТ

Као момак на прелима је често приче о хајци на Јуру Францетића чији се злочини везују за најбруталније фазе усташког терора 1941–1942. Под његовом командом Црна легија је спроводила систематска масовна убиства, паљење српских села и протјеривање цивила, нарочито у источној Босни (Романија, Подриње, сарајевска околина). Убијања су често вршена хладним оружјем, без суђења, уз посебну суровост према женама, дјецом и старцима. Његове јединице остављале су иза себе опустошена подручја и хиљаде жртава, због чега је већ током рата био препознат као ратни злочинац и један од најкрволочнијих усташких команданаца.

Село Мане Пешута налази се на пола пута између Слуња и Плитвичких језера. Мудрић Село граничи са селом Мочила, а између њих је шума Звјерњак. То је једна дугачка висораван – око 7 километара – стрма, неприступачна и помало дивља.

– У Мочилима се 22. децембра 1942. године принудно спустио авион у којем је био Јуре Францетић са пилотом. Било је снијега, па су се приземљили на сам руб шуме. Ту је било неколико колиба – људи чије су куће биле спаљене, па су се морали негдје склонити док се не врате на огњишта. Ти људи из колиба примијетили су униформисане усташе и одмах дигли хајку. На сељане је пуцао, али гораштачки народ – не да се. Када су се попили на врх шуме Звјерњак, дозивали су људе из Мудрић Села: „Мудрићи, иду усташе у вашем правцу – држите их!“

У Мудрић Селу су то чули и истрчали да помогну. Међу њима су били: Миле Мудрић – Бег, Лазо Пешут – Цар, Симо Пешут и Јово Латас. Они су зауставили Францетића и пилота и разоружали их.

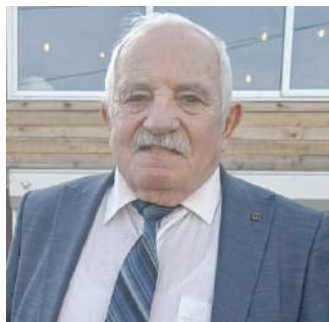
– Када је Францетић видео да су га Срби ухватили, рекао је: „Немојте, браћо Срби...“ Пилот је тада искористио тренутак, ударио аутоматом у дрво да поломи кундак и бадио га. Док су четворица држала усташе, стигла је и хајка из Мочила. На челу је био Миле Трбојевић – Медо. Чим је стигао, пилота је ударио сјекиром. Пилот је пао, али је Медо кренуо и на Францетића. Остали су покушали да га спријече, али је био толико снажан да су га једва савладали. Францетића је ударио три пута.

Пешут је причао да је тада дошла Душанка Воркапић, одборница у селу, и организовала превоз сељачким колима. Тако су их транспортовали до Слуња, удаљеног око 10 километара. Слуњ је тада био слободна територија и имао је партизанску болницу.

БЕКСТВО СА ГУБИЛИШТА

У зору 30. јула 1941. године усташе су у мом селу похапсиле све одрасле мушкарце. Чули су се јауци, плач жена и дјеце. Покушао сам да се сакријем, али су ме примијетили и ухватили. Са осталима сам одведен ван села, гдје су нам наредили да сједнемо, испразнимо цепове и предамо све што имамо. Из околних мјеста довођене су нове групе људи. Говорили су да ће млађи ићи у Њемачку, а старији кућама, али ништа није наговјештавало добро. Послије извјесног времена одвезли су нас камионима. Када смо стигли у Кривају, наредили су нам да скинемо капуте и обућу. Држали су нас на нишану док је падала киша. Потом су стигле нове усташе, постројили су нас и пребројали – било нас је укупно 79. Формирали су колону и повели нас ка брду Близница. Тада је постало јасно да нас воде на клање. Наредили су нам да идемо погнутих глава. Чув сам крике и осјећао ударце кундацима. Видио сам људе у крви како нестају испред мене. Усташе су их ножевима ударале у потиљак и бацале у јаму. Знао сам да ћу убрзо доћи на ред. Када сам примијетио да усташа испред мене носи нож у корицама, искористио сам тренутак. Отргао сам му нож, убио њега и усташу који ме је чувао, зграбио пушку и окренуо се ка официру који је наредио да не пуцају. Тада сам искочио из колоне и побјегао низбрдо. Пуцали су за мном, али ме нису погодили. Тако сам побјегао са губилишта, испред кољачког ножа. Послије мене покушала су још двојица и успјела – Илија Јездичић и Милован Ђујић. Тог дана на Близници је на звјерски начин убијено 76 људи, а још 74 на путу према Раковици. Цијела села су завијена у црно. Најтеже је страдао мој родни Брођанац.

(Свједочење Милана Квочке, преузето са портала *Јадовно*)

» Мане Пешут

– Послије се причало да је Францетић преминуо након пет дана, 27. децембра. Говорило се да су му дошли неки комунисти из Загреба, и да је наводно отрован – речено је да га је отровала болничарка Хрватица. Али Хрвати су то држали у тајности све до марта 1943. године. Причало се да су га можда хтјели искористити за размјену партизана, па га је она због тога отровала. Така је прича кружила.

Након посљедњег рата, заповједнику злогласне усташке Црне легије Јури Францетићу је од 2000. до 2004. године стајао споменик у Слуњу. Одлуком Владе Иве Санадера споменик је уклоњен у августу 2004. године уз образложење да је споменик усташком заповједнику у супротности с Уставом и да штети угледу Републике Хрватске, а уклањању су претходила противљења домаће и међународне јавности. Послије је било неколико покушаја да се постављају плоче на том истом мјесту.

– Хрвати су тврдили да су Францетића ухватили партизани у Мочилима и да је тамо убијен – али то није било тачно. Парти-

зана јесте било, али они нису били у селу, него на фронту. Крајем 1941. сва наша села су спаљена, народ је избјегао у збјег и читаве 1941. и 1942. године провео у шуми Пиштанице.

– Мој рођак, Симо Пешут који је учествовао у хватању Францетића послје је дао свој допринос и у изградњи моста на ријеци Мрежници 1942. године, а 1943. и 1944. године радио је на изградњи подземне болнице на Петровој гори. Одликован је Орденом заслуге за народ 1961. године.

ТРОЈИЦА ПРЕЖИВЈЕЛИХ

Пешут се сјетио јаме Шпејарке на брду Близница и навео како му је жао што више људи не зна за та страдања. Усташе из Раковице, Лађевца и Слуња ухапсиле су 30. јула 1941. године велики број Срба из општина Дрежник и Раковица. Истог дана побили су их на двије локације код Оштарских Станова.

Прва група одведена је на брдо Близница и бачена у јаму Шпејарку. Сат касније, друга група је побијена и бачена у већ ископану јаму на имању Николе Божићевића, 300 метара даље.

Из јаме Шпејарке преживјела су тројица: Милан Квочка, Илија Јездичић и Милован Ђујић.

На Близници, усташе су тог дана заклале 76 људи, а у јами на њиви Николе Божићевића – још 74.

– Највише је страдалих било из Брезовца, Ђујић Брда, Брођанца и Слушнице. Страдали су и из Мудрић Села и Мочила. Све су их побили без иједног испалењеног метка. Убијани су углавном мушкарци, док су жене и дјеца страдали током паљења села.

Њему су убили стрица од шест година. Није могао да бјежи, остао је са једном бабом. Много се уплашио, гласно плакао, нашла су га и убили – одсјекли су му главу.

Мане Пешут каже да се сјећа екскумације посмртних остатака из јаме око 1959/1960. године – трајала је десетак дана.

– Сјећам се, био сам дијете. У Раковици – усташком мјесту – направили су спомен костурницу. Одмах су почели проблеми: просипали су фекалије поред костурнице, разбијали...

Поред костурнице је и споменик Еугену Кватернику и његовим саборцима, од којих је деведесет Срба.

Хрвати су однијели плочу са спомен-костурнице на којој су била исписана имена страдалих. Поред костурнице су саградили споменик, страдалим Хрватима у посљедњем рату.

Народ је страдавао и од тифуса – старо и младо. Његов отац

је живио 95 година, а два пута је прележао тифус. Очеви родитељи, нажалост, нису – обоје су умрли од тифуса.

У породици су имали и два добровољца који су отишли на Солунски фронт. Један је погинуо, други је преживио и добио земљу код Вршца, гдје је саградио кућу.

Сјећа се да су мјештани често препричавали да се 1945. срушио амерички авион. Било је седам чланова посаде. Пилот се спустио баш близу Пешутове куће.

– Много људи из тог краја било је у Америци, па су знали енглески и могли да се споразумију са посадом. Американци су били пресрећни када су схватили да су међу Србима – грлили су их од радости, препричавали су ми људи који су тада били присутни. Послије су их предали команди и они их послали кућама.

Пешут каже да многи из његовог села послје рата нису хтјели да се врате. Добили су земљу у колонизацији – Инђија, Путинци... У селу је остало 12–13 кућа. Потом су, због економских разлога, млади одлазили.

Када је остало мање од десет кућа, општина их је исплатила и раселила. Села више нема.

Мочила су била веће село, за разлику од Мудрић Села: имало је цркву, школу, продавницу, водовод... Али 1962. војска је тај народ иселила због изградње војног полигона. Тако да је и то село нестало, као и још нека на том подручју.

Сјећа се када је био у војсци у Јастребарском, имали су војну вјежбу и били су у селу Мочила, када је рекао неким другарима који су из градова, а са њим су служили, да је ту рођен, нису могли да вјерују да је ту неко некада живио, јер су села уташена.

Кроз разговор са Маном Пешутом постаје јасно да је, иако је пропутовао свијет и данас је успјешан привредник, нит која га спаја са родним крајем је непрекината. Његова прича није само лична исповијест, већ живи доказ да се коријени не заборављају. Он зна ко су му преци, гдје су живјели и какве су судбине носили. Са истим поштовањем према прошлости одгаја и своју дјецу, преносећи им љубав према завичају, интересовање за историју и свијест о томе ко су и одакле потичу. За њега Кордун није само мјесто на карти – то је дио његовог бића који га је обликовао и који, без обзира на све животне путеве, остаје трајна веза са земљом предака.

Изузетно је поносан на своје претке солунске добровољце Дану Пешута и Николу Пешута.

Никола је погинуо у пробоју Солунског фронта.

ДРАГАНА БОКУН

IN MEMORIAM: ВУКАШИН ЗОРИЋ - МАНДЕ (1944-2025)

Напустио нас је Вукашин Зорић – Манде, истинска глинска и банијска легенда, новинар, публициста и културни дјелатник, човјек који је свој живот посветио причама о људима и крају из којег је потекао. Преминуо је 19. новембра 2025. године, у 82. години живота.

Рођен је 6. марта 1944. године у Комори, у општини Двор на Уни. Основну школу завршио је у Класићу, а Економску школу у Глини, граду који ће обиљежити његов живот и рад. Студије је започео на Педагошкој академији у Петрињи, али га је новинарски позив врло рано одвео на други пут.

Већ као средњошколац постаје дописник сисачког листа *Јединство*. Учествовао је на бројним омладинским радним акцијама широм Југославије – десет пута проглашаван је ударником, а четири пута био је командант бригаде, што је свједочило о његовом ентузијазму, организацијским способностима и угледа међу младима.

Професионалну новинарску каријеру наставља у Загребу, у Новинско-издавачкој и штампарској организацији *Вјесник*, гдје под руководством Златка Мунка завршава двогодишњу новинарску школу. Радио је у редакцији *Вјесника*, потом у унутрашњо-политичкој рубрици, био је судски репортер *Вечерњег листа*, а на крају и уредник *Арене*. У свом новинарском и публицистичком раду највише се бавио судбинама „малих“ људи – оних који ријетко доспијевају у наслове, али носе тежину времена и простора у којем живе. Тај осјећај за човјека и крај био је видљив и у његовом каснијем ангажману.

По отварању Спомен-дома *Братство и јединство* на Чавић брду, именован је за управника. Са пуним предањем радио је на популаризацији овог мјеста, његовању традиција Народноослободилачке борбе, прикупљању историјске грађе, организацији екскурзија, културних скупова и развоју туризма на Банији. Паралелно је писао и документарни роман о ратној хроници Баније под насловом *Доживјети сутра*, који, нажалост, никада није реализован.

Године 1984. објавио је књигу *Што сам ти хтио рећи, Банијо* – збирку прича и чланака у којој је сабрао различита времена, догађаје и људске судбине, оставивши драгоцјено свједочанство о простору и људима које је дубоко волио.

Након политичких промјена 1990. године, заједно са мр Милом Дакићем, основао је Југославенску самосталну демократску странку (Војнић, 11. фебруара 1991), која у надоласку таласа национализма није успјела да заживи. На почетку рата посебно се ангажовао на информативном и културном плану, покренувши и уређујући новине *Нова ријеч*.

Разочаран политиком и развојем догађаја, напушта Банију и остатак живота проводи у Србији, носећи са собом сјећања на завичај и вријеме које је неповратно отишло.

Његовим одласком Банија је остала без једног од својих најтиших, али најистрајнијих хроничара.

Нека му је вјечна слава и хвала.

БАНИЈА ОНЛАЈН

СПОМЕНИК КОЈИ ЈЕ ДИЈЕЛИО ИСТОРИЈУ

ШТА СЕ СЛАВИЛО КОД ГУНДУЛИЋА У ДУБРОВНИКУ

● У временима када се културно наслеђе све чешће тумачи кроз уске и искључиве националне призме, подсећање на историјски контекст настанка појединих симбола постаје нужност. Споменик Ивану Гундулићу у Дубровнику није само обиљежје једном великом pjesнику, већ и свједочанство сложених културних, политичких и националних односа на јужнословенском простору крајем 19. и почетком 20. вијека. Управо тај шири историјски оквир, често прећуткиван или поједностављиван, открива зашто је Гундулићев споменик имао изузетан значај за Србе у Дубровнику и ширем приморском појасу.

На Приморју су деведесетих година XIX вијека откривена два значајна споменика: Качићев у Макарској и Гундулићев у Дубровнику. Дубровачка омладина предложила је подизање споменика Ивану Гундулићу почетком 1880. године, с жељом да буде откривен поводом 300. годишњице његовог рођења. Општинско вијеће је исте године именovalo Одбор за подизање споменика. У Одбору су били Медо Пуцић (предсједник), Перо Будмани, Иван Антун Казначић, Мато Водопић и Луко Зоре. Споменик, међутим, није био довршен до планиране годишњице, већ је откривен тек 1893. године.

Споменик Андрији Качићу Миошићу у Макарској откривен је 1890. године. Вођа Народне хрватске странке Михо Клаић писао је Перу Чингрији да би било најбоље када би народњаци из дубровачког округа сви заједно допутовали „посебним паробродом“ на свечаност. На пароброд *Дубровник* укрцали су се 25. августа 1890. године учесници прославе који су се сматрали Хрватима из Дубровника, Жупе дубровачке, Конавала, Ријеке дубровачке и са околних дубровачких острва. Међу њима су били адвокати, љекари, свештеници, професори, учитељи, радници, сељаци и рибари — укупно више од 70 особа. Са њима је путовала и дубровачка Народна гласба. Међу путницима је био и чешки историчар Константин Јиречек, као и Франо Супило. У Макарској је омладина клицала Анти Старчевићу, а против бискупа Штросмајера. Луко Зоре је касније писао да се због тих узвика против Штросмајера покајао што је уопште пошао у Макарску.

У Дубровнику је од 1890. године на власти била коалиција Срба и аутономаша. Поводом подизања споменика Гундулићу, Супило се у име хрватских напредњака жалио да је „опћина у овом послу с нашом странком презрењем поступала“. Он је разматрао и могућност да Хрвати уопште не учествују у свечаности, уз образложење:

„... Наше отсуће учинило би такође велики дојам; из старе републике не би нико дошао, јер ван града Дубровника једва ћете наћи 30–40 Срба, те би тако свечаност сачињавали само Власи и влашки калуђери и попови из Боке, Херцеговине, Црне Горе, а који би дошао и из Србије. Ово би јако дјеловало на наше пучанство.“

На чело Одбора за свечаност откривања споменика постављен је племић Мариница Ђорђић, зет Меда и Ника Пуцића. Откривање споменика било је дио Видовданских свечаности, одржаних од 25. до 27. ју-

на 1893. године. Споменик је 26. јуна 1893. открио дубровачки градоначелник гроф Франо Гондола. Том приликом положено је више од стотину вијенаца, а вијенац је послао и српски краљ Александар Обреновић. Свечаности је присуствовао велики број гостију, међу којима и pjesник Јован Јовановић Змај. Са хрватске стране били су присутни Франо Рачки и Јосип Франк, који је том приликом изјавио да је дошао „освојити Дубровник“. Јеремија Митровић је процијенио да је на прослави било око 4.000 Срба. Међу масом свијета долазило је и до физичких сукоба. Након свечаности Срби су колективно посјетили гроб Меда Пуцића на гробљу Светог Михајла и положили вијенце.

Прослави је присуствовало неколико хиљада људи из свих српских и хрватских крајева, укључујући и угледне личности из Београда и Загреба. Приликом открића Гундулићевог споменика 1893. године Дубровчани су први пут могли видјети соколе, о којима се до тада врло мало слушало, а готово ништа знало.

Као примјер учешћа српске стране може се навести да је Српско которско пјевачко друштво *Јединство* учествовало на величанственој прослави откривања споменика Ивану Гундулићу у Дубровнику 1893. године. Заједно са *Јединством* била су присутна и друга бокељска друштва. Пишући о историји Српске народне гарде из Котора, Васко Костић је забиљежио:

„Ловоров вијенац с тробојном траком и натписом „Српска народна гарда српском pjesнику Гундулићу“ био је на слави Гундулићевој ношен од Илије Л. Ђивановића, који је Гарду на тој свечаности и заступао. Том приликом представио се Франу Гондоли, који се Гарди захвалио.“

Након ослобођења и уједињења 1918. године, за српска и југословенска национална друштва посјета и полагање вијенаца на Гундулићев споменик постали су саставни дио свечаности. У Дубровнику је 1923. године одржан Соколски слет жупе Мостар, у знак сјећања на 30. годишњицу открића Гундулићевог споменика. На слету су учествовала соколска друштва из Автовца, Гацка, Невесиња, Мостара, Коњица, Чапљине, Љубушког, Стоца, Метковића, Јањине, Потомља, Корчуле, Велелуке, Требиња, Билеће, Цетиња, Подгорице, Котора, Рисна, Ђеновића, Тиват-Ластве, Хер-

цег Новог и Опузена. Соколи су, заједно са војском, дошли пред споменик Ђива Франа Гундулића, гдје је говор одржао дон Нико Ђивановић, након чега је положен лаворов вијенац.

У великој дворани Дубровачког сокола 6. марта 1927. године одржана је главна скупштина Соколске жупе *Алекса Шантића*. Скупштини је присуствовало 30 делегата који су представљали 22 друштва. По завршетку рада, учесници су кренули на полагање вијенаца на Гундулићев споменик и на плочу дубровачким добровољцима палим у рату за ослобођење и уједињење. Говоре су одржали старјешина жупе Чедо Милић и др Пава Цанки, који је истакао значај pjesника и разлоге због којих га Соколство слави. Манифестација је завршена поклоницама „Слава pjesнику славенства“. Великим опходом соколске музике окончана је свечаност која је окупила хиљаде грађана и оставила снажан утисак на патриотску јавност.

Нараштајски слет Соколске жупе *Алекса Шантића* одржан је у Дубровнику 2. и 3. јуна 1928. године, уз учешће жупа *Војвода Хрвоје* из Сплита и *Њећуш* са Цетиња. Око 1.000 учесника прошло је у соколској поворци до Гундулићевог споменика, гдје су положили вијенац, а говоре су одржали Чедо Милић и Јосип Јерас у име Југословенског соколског савеза. (10)

У Дубровнику је 1938. године свечано обиљежена двадесетогодишњица Уједињења, која је уједно представљала и прославу 20 година Југославије. Учествовала су сва дубровачка национална друштва, као и соколске чете из околине. Град је био украшен заставама и зеленилом, упркос наредби Влатка Мачека да се заставе не истичу. Већ рано ујутро стизале су соколске чете, углавном у народним ношњама, које су са својим заставама и музикама биле запажене у дефилеу.

Упркос лошем времену, на свечаности је учествовало око 250 сокола са заставама. Дан уједињења, 1. децембар, најављен је пушњавом лумбарда са градских тврђава. Након богослужења, поворка се сврстала пред Двором и кренула ка градским вратима, гдје је била постројена војска.

Том приликом откривена је и спомен-плоча соколима палим за част и величину Отаџбине код Пила, а затим је положен вијенац на споменик Ивану Гундулићу поводом 300. годишњице његове смрти.

У часопису *Књижа за соколско село* Д. Рајачић је записао да је прослава те године надмашила све дотадашње, те да су се на многим лицима видјеле „сузе радоснице“ уз ријечи: „Напријед тако, водите нас срећи и величини наше лијепе Отаџбине Краљевине Југославије.“

Након стварања Бановине Хрватске 1939. године, власти ХСС-а настојале су да забране српским и југословенским друштвима прославе и полагање вијенаца пред Гундулићевим спомеником. За Србе у Дубровнику тај споменик остао је симбол врхунца њиховог политичког и културног утицаја у граду, а послеријатне манифестације значиле су отворено супротстављање покушајима да се Дубровник прикаже искључиво као дио независне хрватске националне традиције, чиме би и дубровачка књижевност била у потпуности присвојена.

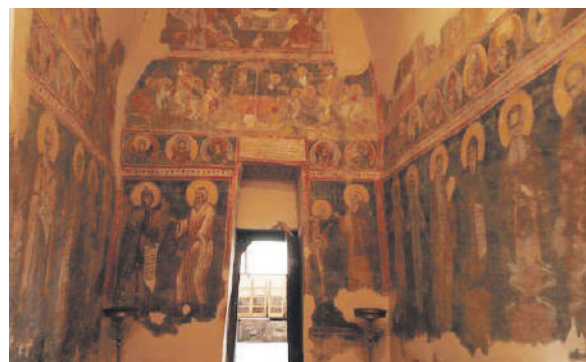
САША НЕДЕЉКОВИЋ

» Фреска из 14. вијека Манастир Зрзе

» Улаз у цркву Манастира Трескавац

» Живопис Манастира Зрзе

ПЕЛАГОНИЈСКЕ ЗАДУЖБИНЕ – КАМЕНИ ПАМТНОСТИ СРПСКОГ СРЕДЊЕГ ВИЈЕКА

Изнад широке и плодне пелагонијске равнице, на мјестима гдје се поглед губи између стијена вулканског камена и древних путева, стоје манастири Трескавац и Зрзе – два снажна свједочанства духовног и културног простора српског средњег вијека. Њихов положај, архитектура и историјски слојеви откривају континуитет сакралног живота који превазилази државне границе и временске подјеле.

Манастир Трескавац, смјештен на равни под Златоврхом, на надморској висини од 1.422 метра, доминира простором као природна тврђава духа. Са његових стијена отвара се поглед на Пелагонију, једну од најстаријих насељених области Балкана. Овај крај био је култно мјесто још у античком периоду, о чему свједоче извори љековите воде, испоснице уклесане у стијене, древни монашки гробови и молитвеници са фрескама Богородице.

Археолошки налази указују да је на темељима ранохришћанске базилике из V или VI вијека подигнута средњовјековна црква, која ће временом постати једна од

најзначајнијих српских задужбина у овом дијелу Балкана. Манастир је посвећен Успењу Пресвете Богородице и већ у средњем вијеку сматран је комплексним културним простором, својеврсном „светом гором“ Пелагоније.

Трескавац су даривали и штитили владари различитих држава, али је посебан траг оставила српска династија Немањића. Краљеви Милутин и Стефан Дечански, цар Душан и његов син Урош V, као и Мрњавчевићи, уградили су своју власт и вријеме у зидове овог манастира. Златопечатне повеле цара Душана, настале након освајања Прилепа 1334. године, представљају један од најважнијих писаних извора о положају Трескавца у српској држави.

Историја манастира уписана је у његову архитектуру. Вишеструке фазе градње и обнове препознају се у начинима зидања, материјалима и декоративним елементима. Припрага са двије куполе, подигнута у XIV вијеку, свједочи о времену снажног умјетничког и духовног узлета. Ипак, Трескавац је током вијекова више пута рушен и обнављан, а данас, окружен скелама, че-

ка нову фазу обнове, као опомена о крхости културног наслеђа.

Супротстављен монументалности Трескавца, манастир Зрзе открива другачији вид духовности. Смјештен у планини Даутици, на висини од око 1.000 метара, овај манастир настао је као пустињачки центар. Камени гребен, испресијецан пећинама – испосницама, говори о снажној исихастичкој традицији, у којој су се монаси повлачили у тишину и молитву.

Манастир Зрзе посвећен је Преображењу и представља јединствен комплекс у којем се под истим кровом налази више сакралних објеката: Црква Светог Преображења, Црква Светих апостола Петра и Павла, као и капеле Светог Николе и Светог Ђорђа. Остаци античких стубова и ранохришћанске базилике додатно потврђују дубоки историјски континуитет овог мјеста.

Ктиторски натписи откривају имена људи који су, далеко од владарских дворова, уградили своју вјеру и иметак у настанак манастира. Живопис из 1369. године и казнији слој фреска које је у XVI вијеку из-

вео зограф Онуфрије, сврставају Зрзе међу најзначајније сликарске цјелине средњовјековне умјетности на јужном Балкану.

Трескавац и Зрзе нису само споменици прошлости, већ простори у којима се укрштају духовност, умјетност и историја државе. Они свједоче о времену у којем је српска средњовјековна култура била дубоко укоријењена у ширем византијском свијету, али је истовремено развијала сопствени идентитет.

У камену ових манастира сачувана је тиха, али упорна порука трајања. Пелагонијске задужбине подсјећају да културно наслеђе није само прошлост коју посматрамо, већ обавеза коју носимо – да разумијемо, сачувамо и предамо даље.

● Текст представља синтезу архивских извора, теренских запажања и стручне литературе о српским средњовјековним задужбинама у Сјеверној Македонији, уз коришћење материјала из документарног серијала Радио-телевизије Србије *Временска капсула*.

У КРАГУЈЕВЦУ ОДРЖАНА ИЗЛОЖБА КОЛИЈЕВКА СЈЕЋАЊА – 30 ГОДИНА НАКОН ПРОГОНА ИЗ ЗАВИЧАЈА

У Народној библиотеци Вук Караџић у Крагујевцу 10. новембра 2025. године отворена је изложба слика и скулптура под називом *Колијевка сјећања – 30 година након прогона из завичаја*, у организацији Удружења Срба из Хрватске Никола Тесла.

На изложби се представило 50 ликовних умјетника, који су поријеклом, али и љубављу и пијететом, везани за простор Крајине. Љубитељи умјетности могли су поставку да погледају до 17. новембра.

На насловној страни каталога налази се рад крагујевачког златара и ликовног умјетника Славољуба Галића Ђанија, који је ове године обиљежио 40 година умјетничког рада.

Тим поводом Милан Љубовић уручио му је пригодан поклон – књигу академика Ђорђа Нешића, у издању Центра Милутинов Миланковић из Даља.

Предсједник Удружења Никола Тесла Милан Љубовић истакао је да је изложба посвећена обиљежавању тридесетогодишњице прогона Срба из Хрватске са њихових вијековних огњишта.

– Расути смо по цијелом свијету, али смо чврсто везани за своја огњишта. Ту љубав исказујемо кроз пјесму, концерте, књижевне вечери, крајишка окупљања, као и кроз сликарство и ликовне изложбе – све

» Милан Љубовић

у славу нашег завичаја, али и нових домова широм свијета – нагласио је Љубовић.

Удружење Никола Тесла негује литерарну, музичку и ликовну секцију и остварује сарадњу са сународницима у Крагујевцу, широм Србије, као и са друштвима која чувају српску културу и традицију у завичају. Селекцију радова извршила је истори-

ОДРЖАН И КОНЦЕРТ

У оквиру манифестације *Крајишка колијевка сјећања*, у организацији Удружења Срба из Хрватске Никола Тесла, 7. новембра 2025. године у Књажевско-српском театру у Крагујевцу одржан је концерт пјесама и игара. Наступили су: ЖПГ Никола Тесла Крагујевац, АФА Светозар Марковић Крагујевац, КУД Шумадија Горњи Милановац, КУД Петрова гора – Кордун Београд, Пјевачка група Банија Београд, МПГ Од Троне до мора Стара Пазова, ЖПГ Повјесмо Београд, ЖПГ Споменак Крагујевац, вокална солисткиња Гордана Величковић и инструментални солиста Жика Ракетић.

чарка умјетности Маја Станковић, будући да се на конкурс пријавио велики број аутора.

– Значајни су труд, упорност и посвећеност Милана Љубовића и Удружења како би ова манифестација успјела. Велики одзив умјетника омогућио је квалитетну и разноврсну поставку. Заједничке изложбе доносе богатство мотива, техника и ликовних приступа, а *Колијевка сјећања* учвршћује споне, гради мостове и приви-

ва сјећања језиком умјетности – истакла је Станковићева.

Посебну пажњу публике привукла је петнаестогодишња Бисера Илијашевић, најмлађа учесница изложбе, која се представила радом *Бего*. Рођена је у Београду 15. октобра 2009. године и ученица је другог разреда XII београдске гимназије. Од раног дјетињства показује изразито интересовање за ликовну умјетност, а за очев завичај – Далмацију – везана је снажним емотивним односом. За себе каже да је Далматинка, а њени радови су вишеструко награђивани.

Као ученица осмог разреда учествовала је на конкурс у организацији Француске амбасде и Олимпијског комитета Србије, гдје је њен рад уврштен међу 12 најбољих од више од 10.000 пристиглих. Рад *Бего* израђен је дрвеним бојицама, као лични и емотивни омаж дједу, чијег се лика тек дјелимично сјећа.

Поред изложбе, организован је и богат културно-умјетнички програм. Своје стихове читале су пјесникиње Зора Божић и Љубица Јикић, док је водитељка вечери прочитала пјесму *Колона Снежане Боровице*. Наступиле су Пјевачка секција Никола Тесла, ЖПГ Споменак и солисткиња Гордана Величковић. Програм је водила Јелена Танасијевић. **ДРАГАНА БОКУН**

13. КРАЈИШКО ВЕЧЕ УДРУЖЕЊА КРАЈИНА ВРБАС

Удружење Крајишника *Крајина* Врбас одржало је 13. Крајишко вече, 15. новембра 2025. године у Свечаној сали *Барок* у Врбасу, уз присуство око 250 чланова, земљака и гостију.

Удружење је основано 2011. године са циљем очувања традиције, културе и обичаја крајишког народа. Остварена је сарадња са више од 50 сродних удружења, а активности су обухватиле културне, хуманитарне и промотивне догађаје у Србији, Републици Српској и Републици Хрватској. У оквиру сарадње са Представнишвом Републике Српске у Србији, локалној библиотеци у Врбасу донирано је 500 књига, а успостављено је и братимљење са СКУД *Војковићи* из Источне Илиџе.

Председник Удружења Горан Николаш

истакао је значај оваквих окупљања за очување идентитета Крајишника.

— Вечерас нас је окупила љубав према Крајини и потреба да сачувамо традицију, културу и обичаје нашег народа, како би сјећање на завичај живјело и међу млађим генерацијама — поручио је Николаш.

Међу присутнима су били представници локалне самоуправе, Фонда за избјегла и расељена лица и за сарадњу са Србима у региону, као и бројна крајишка и побратимска удружења из Србије и Републике Српске.

У културно-умјетничком дијелу програма наступиле су мушка и женска пјевачка група СКУД *Војковићи* из Источне Илиџе, док су у музичком дијелу вечери наступили Нела Видаковић, Милорад Ћутић и Ђука бенд из Српске.

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

» Горан Николаш са ћерком Виолетом и члановима *Бука* бенда

ОДРЖАНЕ КЕСТЕНИЈАДЕ У КАЛУЋЕРИЦИ И НА ЗВЕЗДАРИ

Удружење бораца Крајине 7. новембра 2025. године организовало је 3. Кестенијаду испред Мјесне заједнице Калуђерица. Кестенијаду је подржао Комесаријат за избјеглице и миграције.

Кестенијада код Банијаца има много дубљи значај од саме гастрономске манифестације — она је културни, друштвени и емотивни симбол једног краја и његових људи.

Посјетиоци су поред печеног кестења могли да уживају и у пригодном културно-имјетничком програму.

Такође, Кестенијада је одржана и у парку код ГО Звездара 14. новембра. Пјесникиње Богданка Бајић, Љиљана Ђуић и Гордана Грујић прочитале су пригодне стихове, као и пјесник Ђуро Црљеница који је и први организовао Кестенијаду. МПГ *Банија* разгалила је присутне банијском ојкачом. Кестенијаду је подржала и ГО Звездара.

Након ратова и великог расељавања, многе породице са Баније данас живе у

многим мјестима у Србији, али и дијаспори и Републици Српској. Кестенијада је прилика да се људи поново виде, оживе везе и успомене, и да бар на дан осјете заједништво које је некада било дио свакодневног живота.

Кестење је само по себи симбол јесени, домаћинства и дружења. Њихов мирис асоцира на окупљање, разговор, смијех и дружење. Управо то је суштина кестенијаде — да људе споји, подсјети на коријене и врати у атмосферу старих банијских вечери.

Како је за *Српско коло* рекао председник Удружења бораца Милан Гаћеша задовољни су како су кестенијаде протекле.

— Са достојанством и поносом показали смо наше обичаје којих се нећемо никада одрећи, а на овај начин их преносимо и на млађе нараштаје.

Кестенијаде су обишле и министарка Милица Ђурђевић Стаменковски и државна секретарка Сања Лакић. **ДРАГАНА БОКУН**

» Кестенијада — подсјећање на коријене, на Банију

Гусларско вече у Зрењанину

Гусларско вече под називом *Чувари историје, културе и традиције*, у организацији КУД *Пејшар Перуновић Перун*, уз помоћ Културног центра Зрењанина и подршку града Зрењанина, и ове године окупило је велики број поштовалаца ове врсте умјетности. Сви извођачи дали су свој пуни допринос и приредили догађај за памћење публици која се придружила у пјевању и јаким аплаузима у Великој сали Културног центра поздрављала извођаче.

У програму је учествовало седам гуслара из Зрењанина, Бијељине, Врбаса и Суботице: Љубиша Атељевић, Лука Бошњак, Жарко Лакић, Љубомир Павловић, Вукан Ђука, Вук Перуничић и Марко Пандурица. Својим гласовима све су употпуниле и жене из женске пјевачке групе КУД-а *Пејшар Перуновић Перун* — *Наш осмијех*, као и вокалне солисткиње Милица Досковић и Радмила Петровић Пенезић.

Емоције су носиле присутне све до са-

мог краја, када су сви заједно изашли на бину и на бис извели још неколико нумера. Атмосфера је била одлична, а дружење се наставило у опуштенијој атмосфери нешто касније, за вријеме вечере, уз пјесму и музику.

На самом почетку, послје химне коју је отпјевала Милица Досковић, водитељ Радоман Јеловац уз стихове је најавио свештеника Слободана Честића, који је благосиљао скуп, и др Радивоја Јеловца, дугогодишњег председника КУД-а *Пејшар Перуновић Перун*, народног гуслара, као и Љиљану Нећаков, која се обратила у име Културног центра и локалне самоуправе.

Први је, као домаћин, наступио Љубиша Атељевић, а потом су се смјенивали гуслари и женски гласови. Сви заједно изазвали су велико одушевљење и посјетиоце вратили у нека друга времена заједништва и традиције која, што се и овом приликом показало, дефинитивно још нису прошла.

ДВИЈЕ ДЕЦЕНИЈЕ ЗАВИЧАЈНОГ ДРУЖЕЊА У БАЧКОЈ ТОПОЛИ

У свечаној сали ресторана *Орфеј* 15. новембра одржано је јубиларно 20. Крајишко завичајно вече које је организовао Клуб досељених и прогнаних лица општине Бачка Топола. Ово дружење има за циљ да сачува обичаје и културу крајишког народа, али и да повезује генерације које своје коријене носе са ових простора.

Овакве вечери су прилика да се људи поново сретну, оживе приче о завичају и подсјете на вриједности које су их одувјек повезивале — слога, гостопримство, пјесма и весеље. Уз богату трпезу и добро расположење за које се побринуо бенд *Без ђанике*, атмосфера је била она по којој су крајишка дружења препознатљива: топла, искрена и пуна емоција.

Предсјеник Клуба Жељко Ђулибрк пожелио је свим гостима добродошлицу са надом да ће се још много година окупљати лијепим поводима. Чланови овог Клуба су познати по гостопримству, али и вољи да испоштују и друга удружења и буду драги го-

» Жељко Ђулибрк, Зоран Марић, Милица Игњатовић, Невена Дроњак и Петар Жигић

сти на многим манифестацијама, како културним, тако и спортским.

Организовали су и богату томболу. Главна награда био је телевизор, коју је освојио Мирослав Граовац, уз шездесет других вриједних награда.

Чланови Клуба досељених и прогнаних захваљују се Грађевинској фирми *Јаворник* из Суботице која је поклонила двије специјалне томболе, 500 кг креча и 500 кг цемента. Другу награду је омогућио МИД-МАС из Бачке Тополе, трету *ЕМ комерц* Бантар, четврту *Кандић цревоз*, пету

Радомир Марчета... Једну од томбола поконио је и Благоје Аџан, преноћиште у Кореници за двије особе.

Манифестацију су помогли и Локална самоуправа општине Бачка Топола, Ливница челика Бачка Топола, *Аик* Бачка Топола и Фонд за избјегла и расељена лица из Новог Сада.

Ово сабрање су увеличали и чланови пријатељских удружења Личана, Банијаца, који су поклонили и томболе као и Завичајне заједнице Републике Српске и Удружења *Далмација* из Суботице.

ДРАГАНА БОКУН

КОРДУНАШИ, ЛИЧАНИ, БАНИЈЦИ И СЛАВОНЦИ ЗАЈЕДНО ОБИЉЕЖИЛИ 83 ГОДИНЕ ОД ФОРМИРАЊА ДИВИЗИЈА НОВЈ

ДИВИЗИЈЕ КОЈЕ СУ САЧУВАЛЕ НАРОД

Удружење бораца, потомака и поштовалаца НОР-а 6. личке пролетерске дивизије *Никола Тесла* и 35. личке ударне дивизије, Удружење бораца Кордуна – 8. кордунашке НОУ дивизије, бораца ратова 1990–1999. године и њихових потомака, организовали су 22. новембра 2025. године у великој сали Градске општине Нови Београд сједницу поводом обиљежавања 83 године од формирања 6. личке, 7. банијске и 8. кордунашке дивизије (22. новембар 1942), као и 83 године од формирања 12. славонске дивизије (30. децембар 1942). Скуп је започео минутом ћутања, којим је одата почаст преминулим члановима удружења организатора.

Присутне је поздравио председник Удружења бораца Ђуро Шкалац, који је пожелио добродошлицу бројним гостима и представницима удружења: Удружењу Кордунашке ударне дивизије из Кљајићева, на челу са Слободаном Михајловићем, председнику Удружења крајишких бригада генералу Мићи Грубору, народном посланику Миодрагу Линта, председнику *Ошацинској покрети* Драгомиру Лалићу, председнику Удружења *Завичај* Ненаду Абрамковићу, Удружењу ветерана *Црвене беретке* на челу са Предрагом Његованом, представнику пјевачким групама Кордуна и Лике и МПГ *Ђуро – Личка Калдрма* из Дрvara.

У свом обраћању, Ђуро Шкалац подсетио је на масовна страдања српског народа на Кордуну током Другог свјетског рата.

» Ђуро Шкалац, Вељко Жигић и Ненад Абрамковић

— На Кордуну је убијено више од 30.000 Срба, што чини преко 34 одсто предратног српског становништва. Да није било 8. кордунашке дивизије, питање је да ли би данас било потомака Кордуна, а самим тим ни нас у овој сали. Иста политика поновила се деведесетих година — вратили су се усташки симболи, започеле ликвидације угледних Срба и све је подсећало на 1941. годину — истакао је Шкалац.

Он је нагласио да потомци бораца имају обавезу да сачувају сјећање на ратна дешавања, завичај и борбе, али и да се забиљежи истина о егзодусу српског народа у новој историји.

— Посебно признање дугујемо Кордунашима из Кљајићева и Чоноплје, који су сачували дух Кордуна и постали симбол људи који се не стиде своје прошлости — поручио је Шкалац.

О значају 6. личке пролетерске дивизије *Никола Тесла* говорио је председник Удружења потомака 6. личке Вељко Жигић, подсетио да је дивизија формирана 22. новембра 1942. године на Кордуну и да је била једна од најударнијих јединица НОВЈ. — Састављена претежно од српске омла-

дине Лике, Баније и Кордуна, дивизија је учествовала у најтежим операцијама рата, од Лике и Далмације, преко Босне, до пробоја према Србији 1944. године. Истакла се у ослобођењу Београда, борбама на Сремском фронту, ослобођењу Славоније и уласку у Загреб 9. маја 1945. године — нагласио је Жигић. Он је подсетио да антифашизам није идеолошко, већ дубоко људско одређење за слободу, мир и достојанство.

О Седмој банијској ударној дивизији говорио је председник Удружења *Завичај* Ненад Абрамковић, истичући њену херојску борбу и огромне жртве, посебно током операција *Вајс* и *Битке на Сутјесци*.

— Од 4.100 бораца, у повратку на Банију 1943. године преживјело је свега око 550. Упркос томе, дивизија је обновљена и наставила борбе до коначног ослобођења — подсетио је Абрамковић, додајући да је Банија пружила снажан отпор и током ратних дешавања деведесетих година.

О Дванаестој славонској дивизији говорио је представник удружења *Славонија у срцу* Нинко Тарбук, истакавши да је ријеч о једној од најактивнијих и најискуснијих јединица НОВЈ.

— Осим борбених дејстава, партизанске јединице имале су важну улогу у збрињавању рањеника, изградњи болница и помоћи народу. Борци су 1944. године превезли 150 тона жита за народ Баније, Лике и Далмације — подсетио је Тарбук, отворивши и питање због чега није извршено ослобађање логора Јасеновац.

Народни посланик Миодраг Линта поручио је да је обавеза свих да његују културу сјећања и изразе поштовање према жртвама и борцима антифашистичке борбе.

— Данас у Хрватској траје процес ревизије историје, негирања геноцида над Србима и рехабилитације усташке идеологије. Зато је важно да се удружења окупе око заједничких циљева, међу којима је и међународно признање геноцида над српским народом у Другом свјетском рату — истакао је Линта.

Председник *Ошацинској покрети* Драгомир Лалић обавиестио је присутне о смрти академика проф. др Драгана Шкорића, дугогодишњег члана покрета, те најавио обиљежавање Дана Српске Крајине 13. децембра.

Свечаност је одржана у оквиру програма *Ослободилачки ратници Србије – његовање традиције и Ко нема прошлости, нема ни будућности*, које реализује Удружење бораца, потомака и поштовалаца НОР-а 6. личке пролетерске дивизије *Никола Тесла*, уз подршку Града Београда и надлежних министарстава.

У културно-умјетничком дијелу програма наступили су МПГ *Ђуро Личка Калдрма* – *Дрвар* из Земуна, мјешовита пјевачка група *Личана* и *Кордунаша*, а програм је водио Милош Крнета.

ДРАГАНА БОКУН

Удружење бораца Кордуна промовисало пројекат *Породица за породицу*

Удружење бораца Кордуна 22. новембра је у великој сали ГО Нови Београд промовисало пројекат штампање у оквиру пројекта *Породица за породицу* поводом 30 година од злочиначке акције *Олује*. Пројекат је подржало Министарство за бригу о породици и демографију. Ускоро се очекује и промоција зборника радова крајишке дјеце који су стасали у успјешне људе.

Председник Удружења бораца Ђуро Шкалац каже да се некадашња заједничка држава приликом распадања ослонила искључиво на српски народ, тако се окренула и према мобилизацији борбено способних и укључила их у најтеже тренутке у њиховом животу, у рат. — У рату се разарају породице, растају пријатељи, у рату се гине, у рату дјеца остају без родитеља и родитељи без дјеце, у рату се остаје без дијелова тијела, без материјалних добара. Послије рата људи броје мртве, сумирају губитке, а политичари потписују споразуме. О нашој борачкој полулатији не брине нико, о њиховим породицама не брине нико, о болеснима и рањенима се не брине довољно. Посебно када је ријеч о посттрауматском стресу који није на адекватан начин териториј и препознат. Како Шкалац каже Министар-

» Драгомир Лалић, Милан Кокир, Бојана Вучић, Слободан Михајловић, генерал Петар Тркуља, Ђуро Шкалац, пуковник Милош Крнета, пуковник Петар Ајдиновић, пуковник Јанко Гвозденовић и Слободан Шарац

ство за бригу о породици је препознало њихов пројекат и захваљујући Министарству пројекат је успјешно реализован.

— Ради се о пројекту *Породица за породицу*. На територији Београда и околине данас живи значајан број породица које су током деведесетих биле присиљене да напусте своје домове. И послије три деценије избјеглиштва ове породице се суочавају са трајним посљедицама, психосоцијалних траума и нарушених породичних веза због губитка чланова породице и стреса и због изазовне интеграције у нову средину. Посебно је уочљиво опадање међугенерациске повезано-

сти. Старији чланови породице носе искуства и вриједности из завичаја и избјегличких дана, док млађе генерације често немају потпуни увид у те изазове.

Шкалац је најавио да ће стручни тим организовати радионице и са младима причати о овим проблемима. До сада су одржане четири радионице са по 20 учесника. Стручни тим чине људи из Министарства.

Бојана Вучић се осврнула на крајишки менталитет и на људе који су изгубили завичај због ког су вијековима крварили.

— У овим брошурама *Породица за породицу* које вам данас пред-

стављамо можете видјети које су то активности које могу човјеку помоћи како би поново успоставио лични баланс, а након тога и породични и друштвени. Циљ ових радионица је јачање сигурности, здраво причање, породична повезаност и јачање веза између генерација. Кроз све то се опет повезујемо, многимга је остало једино сјећање које с временом блиједи... Зато је важно причати, сјетити се свега, ко нам је помогао, а шта нас је посебно заболело.

Ђуро Шкалац је додијелио Захвалнице појединцима и удружењима који су дали велики допринос у његовању традиције ратова

1941–1945, одбрамбених ратова вођених на простору бивше СФРЈ 1990–1999, као и борби за истину о ослободилачким и одбрамбеним ратовима српског народа.

Добили су их: генерал Петар Тркуља, пуковник Петар Ајдиновић, пуковник Јанко Гвозденовић, пуковник Милош Крнета, председник *Завичајног клуба Кордунаша Слободан Шарац*, представник Удружења 8. кордунашке ударне дивизије из Кљајићева Слободан Михајловић, Бојана Вучић, Милан Кокир и Драгомир Лалић.

Неколико присутних гостију јавило се за ријеч, како би прокоментарисали пројекат или дали подршку и корисну сугестију.

Након промоције организатори су позвали учеснике и госте на заједнички ручак у просторије *Завичајног клуба Кордунаша* и том приликом су се наставили разговори управо о свим изазовима породице.

Такође, додијелене су и чланске карте новим члановима Удружења бораца Кордуна Јури Вучетићу, Љубици Гвоздић и Свети Мандићу.

Више информација о самом пројекту можете сазнати на сајту: <https://porodicazapodricu.rs/>

ДРАГАНА БОКУН

» Здравичар Драгиша Симић

» Чуvari кордунашке традиције — Кордун изворна група

» Предсједница ЗД Ђорђе Војновић Наташа Косановић и водитељка Гордана Драгутиновић

ТРЕЋЕ КОРДУНАШКО ПРЕЛО У ИНЋИЈИ

У Културном центру Инђија, 22. новембра 2025. године, одржано је Треће Кордунашко прело у организацији Завичајног друштва Ђорђе Војновић, односно Кордун — изворне групе. Ова манифестација из године у годину све снажније потврђује своје мјесто као једно од најважнијих окупљаишта Крајишника у Срему, простор у којем се сусрећу пјесма, обичаји и завичајни дух, онај исти који се, упркос времену и расељавањима, преноси са генерације на генерацију.

Суштина Кордунашког прела управо је у очувању непрекинуте нити са коријенима — са мјестима, људима и традицијом која је обликовала животе многих присутних. Прело није само културни догађај, већ живи споменик завичаја, мјесто сусрета и подсећања, али и тиха обавеза према млађима да им се пренесе богатство крајишког наслеђа.

ЗАВИЧАЈ НОСИМО У СЕБИ

Предсједница Завичајног друштва Ђорђе Војновић Наташа Косановић захвалила се свима који су дошли и подсетила на суштину овог окупљања, нагласивши да завичај

чај није само географско мјесто, већ дубоко утиснут осјећај припадности.

— Све нас спаја љубав према завичају, ма гдје он био. О завичају се говори, о завичају се пјева, о њему су пјесме небројане испјеване. Ма гдје да смо, завичај увијек носимо у себи. Сви ми имамо завичај, мјесто гдје смо поникли. Као што цвијет расте из зрна, тако и љубав према завичају потиче из оног кутка у којем смо рођени и у којем смо одрастали. Йубав према завичају не може изгорјети у ватри и не може потонути у води — поручила је Косановићева.

Она је подсетила да су Дани Кордуна започели разговорима о ојкачи, народној ношњи и обичајима, те истакла да су посебно задовољство пружили чланови Удружења Кордунаша, потомака и пријатеља Кордуна из Београда. Захвалила је и Кордун изворној групи „што постоји и траје и омогућава овакве сусрете”.

Важност оваких сабрања нагласио је и народни посланик и предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта, истичући да је заједништво темељ опстанка.

— Ово је манифестација која чува на-

родну игру, пјесму, народне инструменте и ношње. Овакви догађаји нас инспиришу да, сви заједно, ко колико може, радимо на јачању културног јединства српског народа, без обзира на постојеће границе. Само окупљање око српског језика, ћирилице, Српске православне цркве, наших обичаја, традиције и сјећања на страдале сународнике јесте начин да опстанемо и да покажемо међусобно уважавање и поштовање — поручио је Линта.

БОГАТ ПРОГРАМ И БРОЈНИ УЧЕСНИЦИ

Публика је имала прилику да ужива у изворној пјесми, игри и народној ношњи. Наступили су: Завичајно друштво Ђорђе Војновић (Кордун ИГ), здравичар Драгиша Симић, ИГП *Срећенске зоре* Раниловић, КУД *Петрова Јора* Кордун — Београд, МПГ *Банијци* Београд, ЖПГ *Повјесмо* Београд, КУД *Јединство* Марадик, гуслар Ђорђе Тановић, МПГ *Фочаци* Војка, ЖПГ *Чуваркуће* (КЗС *Шамарица* — Земун), КУД *Вук Караџић* Чонопља, МПГ *Славуји Баније* (КЗС *Шамарица* — Земун), пјевачка група *Од шромеђе до мора* из Старе Пазове, као и Завичајно удружење Славонаца Београд.

Манифестацију су подржали Покрајински секретаријат за културу, Општина Инђија, Фонд за изабегла и расељена лица, Савез Срба из региона, Културни центар Инђија, Драгица Адамовић — чаропис *Српски райник*, СЗР *Милица* (Весна и Јово Матијевић), *Техноексориј* Томаш, Мира Цвјетићанин, *Обућа Бошко*, *Снежана Стојаковић*, Јелена Зинајић, Деса Бошњак Рокнић из Путинаца, Јадранка Бошњак из Инђије, као и бројни пријатељи догађаја.

Захвалнице су уручене народном посланику Миодрагу Линти, предсједнику Удружења Кордунаша Петру Шаули, предсједнику Коалиције избјеглица Мили Шапићу, сниматељу Милану Јовановићу, спонзорима и свим учесницима програма.

Програм је надахнуто и с мјером водила Гордана Драгутиновић.

По завршетку официјелног дијела, дружење је настављено уз завичајну пјесму и игру у ресторану *Фламинио*. Том приликом снимљени су и чланови културно-умјетничког друштва из Чонопље, а цијели програм забиљежио је Милан Јовановић из студија *Јовановић Кордун*. **ДРАГАНА БОКУН**

У Инђији одржано културно вече Дани Кордуна — Кордун је у нама

У Инђији је 19. новембра 2025. године одржано културно вече под називом *Дани Кордуна — Кордун је у нама*, у организацији Културног друштва Ђорђе Војновић и секције Кордун — изворна група, посвећено кордунашкој ојкачи као једном од најпрепознатљивијих и најутроженијих облика изворног народног пјевања.

Тим поводом приказан је документарни филм о кордунашкој ојкачи, у скраћеној верзији, који је публици омогућио да се упозна са њеним настанком, особеностима и значајем, али и са напорима уложеним да се овај вид нематеријалне културне баштине сачува од заборавља.

Предсједница Завичајног друштва Ђорђе Војновић Наташа Косановић указала је на суштинску важност завичаја у животу сваког човјека, без обзира на то гдје се данас налази.

— О завичају се говори, о завичају се пјева и о њему су испјеване безбројне пјесме. Ма гдје да смо, завичај увијек носимо у себи. Йубав према завичају не може изгорјети у ватри и не може потонути у води — поручила је Косановићева.

О значају кордунашке ојкаче говорио је и предсједник Удружења Кордунаша, потомака и пријатеља Кордуна Петар Шаула, који је подсетио на напоре уложене да се овај изворни облик пјевања документује и сачува.

— Захваљујући групи људи, међу којима смо били Милан Јовановић, Миле Шапић и ја, успјели смо да у неколико наврата одемо на Кордун и снимимо потребан материјал. Забиљежили смо и извођење изворне кордунашке ојкаче у интерпретацији Изворне групе *Двојнице*, која је данас једина преостала ау-

» Војислав Војо Павловић, Петар Шаула и Мирко Вујанић

тентична кордунашка група која баштини ојкачу на прави, изворни начин — истакао је Шаула.

Он је додао да је ојкача нераскидив дио кордунашког идентитета и да је посебни тренутак био да се прикупи и забиљежи свједочанство о онима који су је пјевали у завичају.

— Захвални смо и Кордун изворној групи, чији су чланови дали значајан до-

принос овом процесу, као и стручњацима — етномузикологу Сањи Ранковић, члановима *Просвјете* из Загреба, а посебно Чедомиру Вишњићу — који су својим знањем омогућили да архивирање и чување ојкаче буде што квалитетније и вјерније извору — нагласио је Шаула.

О народној ношњи Кордуна и традиционалној игри говорио је професор

Војислав Војо Павловић, указујући на проблем губитка аутентичности.

— Ношњи се често не придаје довољно значаја, нити се разумије колико је важно очувати њену изворност. Волио бих да се млади више анимирају, јер међу њима има оних који истински живе за овај покрет, за сваку ријеч и сваку пјесму коју отпјевате. Ојкачу коју сте вечерас чули у извођењу *Двојница* више не можете чути. Данас Кордун често постављају они који га не осјећају, који на њему нису рођени и који ту игру и пјесму нису живјели. Тада ни пјесма, ни игра не могу бити аутентичне — рекао је Павловић.

Професор Мирко Вујанић истакао је да видео-материјал о кордунашкој ојкачи представља својеврсну карту за путовање кроз вријеме и простор.

— Ово је дуг према на-

шим прецима. Та наша крајишка мјеста, са којих потичемо, на мапи свијета су готово занемарљива, али за нас су епицентар свијета. То су наша изворишта, тачке из којих смо кренули, по којима све мјеримо и којима се увијек изнова враћамо — поручио је Вујанић.

Својим афоризмима наслијао је присутне, а стиховима им дотакао душу, дајући вечери и посебну емотивну ноту. Пуну подршку манифестацији пружили су Удружење Кордунаша, потомака и пријатеља Кордуна из Београда, као и Библиотека *Ђорђе Натошевић* у Инђији.

У оквиру манифестације Дани Кордуна, 22. новембра 2025. године одржано је и Кордунашко прело у Културном центру у Инђији, чиме је овај циклус догађаја заокружен на начин достојан завичаја и традиције коју чува.

ДРАГАНА БОКУН

У Београду промовисана Фондација Симо Матавуљ из Бањалуке

У Библиотеци града Београда, 6. новембра, Удружење Душа Буковице представило је Фондацију Симо Матавуљ из Бањалуке, као и збирку поезије *Кистићанске домине* пјесникање Љиљане Лалић.

У програму су учествовали пјеснициња и књижевник за дјецу Јасмина Јанковић, редитељ документарног филма у настајању *Пути Симе Матавуља* Дејан Арсић, секретар Фондације Драгић Гојковић, проф. др Радмила Тонковић и председница Фондације Симо Матавуљ Љиљана Лалић.

Ово књижевно вече дио је циклуса представљања аутора из Далмације који је прије неколико година покренуло Удружење Душа Буковице, с циљем очувања културног и књижевног идентитета Срба са тог простора.

ПИСАЦ КОЈИ ПРИПАДА СВИМА

Председница Фондације Љиљана Лалић говорила је о животу и дјелу Симе Матавуља, подјетивши да је овај великан српске књижевности један дио живота провео као учитељ у сеоској школи у Далмацији.

— Догодило се да сам и ја предавала у једној од тих школа српски језик. Симо Матавуљ се данас у Хрватској више не проучава, избачен је из школског програма. У Републици Српској учи се у деветом разреду, и то приповијетка *Пилипенда*. Нисам упозната у којој мјери се проучава у Србији, али је то свакако недовољно. Он је наш најзначајнији представник реализма, један од најобразованијих писаца које смо икада имали. Говорио је више језика, предавао, обишао је читав регион, учио је престолонаследника Данила. Био је први председник Удружења књижевника Србије, на то мјесто је биран три пута и остао је на њему до краја живота. Преминуо је управо у овој улици — Кнез Михаиловој.

Лалићева је истакла да Матавуља треба изнова читати и упознати његове ликове.

— Пилипенда је постао симбол отпора, слома човјека, али и симбол велике моралности, свега што је честито и што се не може купити.

Управо из тих разлога Фондација је основала награду за ученике деветог разреда за најбоље написан писмени рад на

» Наташа Булатовић, Дејан Арсић, Никола Калат, Драгић Гојковић, Љиљана Лалић, Јасмина Јанковић, отац Драган Зорица и Радмила Тонковић

часу, писан руком и ћирилицом. На конкурс се могу пријавити ученици из свих школа Републике Српске, а три најбоља рада биће награђена сребрњакотом с ликом Симе Матавуља, плакетом и новчаном наградом.

Један од значајних пројеката Фондације је и документарни филм *Пути Симе Матавуља*, који је планирано да буде приказиван у школама и културним институцијама.

ФОНДАЦИЈА КАО СПОНА ИЗМЕЂУ ПРОСТОРА И СУДБИНА

Редитељ Дејан Арсић нагласио је да је Матавуљев живот изузетно инспиративан за филмско стваралаштво.

— Пут и живот Симе Матавуља могу се филмски испричати на бар десет различитих начина. Он је наш најбољи приповједач, а основа сваког филма је прича. Свака његова приповијетка је готов сценарио. До сада је снимљен само један стари црно-бијели филм Бакоња фра Брне, врло добар за оно вријеме. Нешто је рађено и око Пилипенде, али ништа више од тога. Матавуља треба приближити и млађим и старијим генерацијама. Он је био свјетски човјек и својим животом и дјелом показује да су Срби један јединствен народ, а нацију чини култура.

Секретар Фондације Драгић Гојковић, родом из Пећи, говорио је о свом животном путу који га је водио од Метохије до крајишких простора.

— Након рата основали смо Удружење старјешина Републике Српске, које и данас активно дјелује. С обзиром на то да је Љиљанин супруг био официр, сарађивали смо и током тог рада, када је предложила оснивање Фондације Симо Матавуљ. Гледао сам колоне 1995. године и пад Западне Славоније. У Фондацији сам нашао нешто између Косова и наше Далмације.

До сада су реализовали или припремили око девет пројеката, са којима су конкурисали код институција Републике Српске и Републике Србије, али, како истичу, одговори су изостали.

— Имамо идеју за пјесничку манифестацију *Каија доле* у Бањалуци, у којој би учествовало девет пјесника — по три из Хрватске, Србије и Републике Српске и Црне Горе.

О Матавуљу и поезији Љиљане Лалић Сарадник Фондације Јасмина Јанковић говорила је о занимљивостима из живота Симе Матавуља, наглашавајући његову сложену и дубоку унутрашњу природу.

— Широка душа био је Матавуљ, која је спазавала свијет кроз вјеру, језик и разли-

ке међу људима, али је строго осуђивала племићку гордост. У краткој форми знао је да покаже срж лика у његовој социјалној, традиционалној и психолошкој димензији.

Говорећи о поезији Љиљане Лалић, Јанковићева ју је назвала „хватачицом свјетлости“.

— Њена поезија нема строгу метрику, али има ритам кистањских домина. То је миграција срца, поезија која од обичног прави свјетлосну поруку.

ПОЗИВ НА САБОРНОСТ

Проф. др Радмила Тонковић подијелила је снажне утиске из Бањалуке и предложила заједничку акцију у част Симе Матавуља.

— Предлажем да се и ми из Србије прикључимо Фондацији и да поставимо спомен-плочу на зграду Удружења књижевника Србије, јер многи не знају да је он био његов први председник. На сваки начин настојим да градим саборност међу Србима.

О АУТОРКИ ЗБИРКЕ КИСТАЊСКЕ ДОМИНЕ

Љиљана Лалић дипломирала је књижевност и економију, студирала у Бањалуци и Загребу, живјела у Кистању код Книна и на подручју Далматинске загоре, а од 1995. године живи у Бањалуци. Ауторка је два романа и шест збирки поезије, чији су стихови објављивани у часописима и антологијама, те преводени на више језика.

Говорећи о настанку збирке, ауторка је објаснила симболику домина као домова и броја људи који су у њима некада живјели.

Пјесме су подијељене у три циклуса: *Златно оружје*, *Уиће* и *Шембронска крајина прегдјива*.

— Наше највеће оружје су култура и језик — истакла је Лалићева.

Вече је употпунила група *Пилипенда*, коју је представио отац Драган Зорица. Група његује изворне пјесме Срба западно од Дрине, а инспирацију за назив пронашла је управо у лику и дјелу Симе Матавуља.

— Пилипенда је симбол пркоса и отпора губљењу идентитета — поручили су чланови групе.

ДРАГАНА БОКУН

ТРЕЋЕ ЗАВИЧАЈНО ВЕЧЕ КРУШЕБРЧКОГ КОЛА У ШАЈКАШУ

Завичајно удружење Крушебрчко коло из Ђурђева организовало је 15. новембра 2025. године треће Завичајно вече у Свечаној сали Бамби у Шајкашу, окупивши бројне земљаке и пријатеље завичаја ради његовања успомена, обичаја и културног идентитета родног краја.

У атмосфери испуњеној пјесмом, игром и звуцима виолине и шаргије, традиционалних инструмената завичаја, више од 500 домаћина и гостију присјетило се Крушева Брда и заједничких коријена, показујући да се завичај најбоље чува кроз сабрање и заједништво.

Међу гостима били су председник Општине Тител Драган Божић, председник Општине Жабаљ Урош Радановић, представник Општине Котор Варош Срђан Ђорић, помоћник министра трговине и туризма у Влади Републике Српске Предраг Тешић, председник Центра за обнову и развој села Крушева Бр

» Тихомир Тривуновић, Урош Радановић, Љубомир Станковић и Мартина Станковић

да Горан Ивановић, председник Савеза крајишких удружења Ранка Срдић Милић, као и бројни пријатељи удружења.

Председник Завичајног удружења Крушебрчко коло Тихомир Тривуновић истакао је да интересовање за завичајно вече из године у годину расте.

— Састав удружења се није много мијењао, али смо се појачали новим члановима. Ове године смо изабрали већу салу и имамо више гостију него што смо планирали. Сала је пуна, а атмосфера одлична — рекао је Тривуновић.

Председник Општине Тител

Драган Божић похвалио је рад и организованост удружења, нагласивши њихову улогу у очувању традиције.

— Крушебрчко коло је једно од најорганизованијих удружења у Јужнобачком округу. Присутни су на бројним манифестацијама у земљи и иностранству и имају снажну подршку Општине Котор Варош. Имају чега да се сјећају и шта да пренесу млађим генерацијама — истакао је Божић.

Председник Општине Жабаљ Урош Радановић пожелио је учесницима пријатно дружење и истакао добру сарадњу локалне самоуправе са удружењима.

— Иако једно од млађих, Крушебрчко коло је међу најбројнијим удружењима у нашој општини. Њихови чланови су успешни, активни и значајан дио заједнице. Општина Жабаљ пружа подршку свим удружењима кроз конкурсе и друге активности — нагласио је Радановић.

Помоћник министра трговине и туризма у Влади Републике Српске Предраг Тешић истакао је да постоје планови за развој завичајног простора.

— Идеја је да се у наредном периоду подвлашћени простор прогласи ваздушном бањом, што би допринијело већем доласку туриста и повратку наших људи који би улагали у Републику Српску и свој завичај — навео је Тешић.

Током свечане вечери додијељене су захвалнице истакнутим појединцима и колективима који су дали допринос раду удружења. Истакнуто је да повратак у Крушево Брдо мора бити одржив и реалан, али и да је љубав према завичају јача од свих тешкоћа и препрека.

У забавном дијелу програма наступили су браћа Видовић, Жубор Врбање, Мара и Лоле, као и гост изненађења Ивана Грубец.

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

ХРВАТСКА ВЛАСТ КРИЈЕ ИСТИНУ: МЕЋУ 1.740 НЕСТАЛИХ У ГРАЂАНСКОМ РАТУ ВИШЕ ОД 1.000 СУ СРБИ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истиче да хрватска власт крије истину да од 1740 лица несталих лица у грађанском рату њих више од 1.000 су Срби, а мање од 700 су Хрвати. Због тога Влада Андреја Пленковића упорно одбија да објави националну припадност несталих лица. У питању је смишљена стратегија хрватске власти да сакрије масовне злочине почињене над Србима од 1991. до 1995. године.

Поред тога, Хрватска више од 12 година одбија да на свој званични списак несталих лица дода 630 несталих Срба које је 2013. године хрватској страни предала Комисија за нестала лица Владе Србије. Ради се о несталим Србима чији нестанак чланови њихових породица нису пријавили Црвеном крсту Хрватске или Међународном комитету Црвеног крста већ су пријавили Црвеном крсту Србије. Списак са 630 несталих Срба садржи имена и презимена и друге податке.

Такође, у Хрватској постоји више од 30 познатих гробних мјеста тј. масовних и појединачних гробница у којима се налазе посмртни остаци више од 200 Срба чија тијела нису ексхумирана искључиво због опструкције хрватске власти. У Заводу за судску медицину у Загребу се налазе посмртни остаци око 900 ексхумираних тијела чију идентификацију опструше хрватска страна из разлога јер више од 500 тијела су страдали Срби.

За хрватску власт питање несталих лица није хуманитарно и цивилизацијско питање, већ прије свега политичко питање. Хрватска годинама, без икаквих аргумената, оптужује Србију да блокира рјешавање несталих лица с провидним циљем да скрене пажњу са сопствене одговорности и оправда лажни наратив о великосрпској агресији.

Линта апелује на Европску комисију да затражи од Владе Андреја Пленковића да престане да блокира рјешавање питања несталих лица. То конкретно значи да објави националну припадност 1740 несталих лица колико их има на званичном списку који се налази у Министарству хрватских ветерана, да отвори архиве у којима се налази документација о масовним злочинима против Срба од 1991. до 1995. године, да хитно ексхумира посмртне остатке Срба са више од 30 познатих гробних мјеста и да идентификује посмртне остатке 900 ексхумираних тијела.

ЗАБРАНА ИЗЛОЖБЕ СРПКИЊА, ХЕРОИНА ВЕЛИКОГ РАТА У ВУКОВАРУ ЈЕДАН ОД МНОШТВА ДОКАЗА ФАШИЗАЦИЈЕ ХРВАТСКЕ

Забрана одржавања изложбе фотографија *Српкиња, хероина Великог рата* у Вуковару јесте један од мноштва доказа фашизације Хрватске која траје већ 35 година тј. од доласка Фрање Туђмана на власт, истиче предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

Такође, отказани су књижевни вече и представа у Вуковару. Наведени културни догађаји требало је да се одрже поводом Дана побједе Србије и њених савезника у Првом свјетском рату.

Власт у Хрватској на челу са Андрејом Пленковићем већ девет година води активну политику рехабилитације усташтва и усташких симбола и поздрава. Хрватска власт прећутно или директно испуњава захтјеве отворених усташких снага које, између осталог, траже забрану одржавања било каквих културних манифестација које организују Срби или учествују на истим или када се одигра српско коло на отвореном, као и догађаја који афирмишу антифашизам, мир и ненасиље.

У последњих нешто више од годину дана усташке снаге су директно тј. путем пријетњи и насиља или уз подршку локалних власти забрањивале одржавање 10-ак културних манифестација у Хрватској. У септембру и октобру прошле године два пута је забрањено учешће пјевачког хора из Подгорице поводом обиљежавања 80 година од ослобођења Корчуле и Хвара. Власти у Сиску и Солину забрањивале су концерте Момчила Бајагића Бајаге. Отказан је наступ бошњачког КУД-а *Севдах* из Загреба на Вечери бошњачке културе у Цриквеници само из разлога јер су на мјесном тргу одиграли Ужичко коло. Градоначелник Сиња Мило Буљ забранио је одржавање изложбе о обичајима Срба. Забрањено је и одржавање два фестивала у Шибенику и Бенковцу. Прије седам дана насилно је забрањено одржавање вечери фолклора на Данима српске културе у Сплиту.

Хрватске паравојне формације започеле рат у Вуковару и побиле више од 200 српских цивила

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истиче да су хрватске паравојне формације после 3. маја 1991. године окупирале Вуковар и ликвидирале више од 200 српских цивила до његовог ослобођења 18. новембра 1991. године.

Одлуку да се започне рат у Вуковару донио је проуштак режим Фрање Туђмана јер је било јасно да само ратом град и општина могу да се етнички очисте од Срба. Хрватске паравојне формације на челу са Томиславом Мерчепом започеле су обрачун са Србима у Вуковару почетком 1991. године када је почело минирање српских ло-

кала и киоска *Борбе*. Убијања Срба на подручју општине Вуковар су трајала од 1. маја, па све до 18. новембра 1991. године. Само у периоду од 1. новембра до 18. новембра усташке снаге су масакрирале 52 српска цивила. Најмасовнији злочин догодио се 16. новембра 1991. када су на звјерски начин убијена 24 цивила, од чега девет жена и четворо дјеце.

У Хрватској се негирају масовни злочини над Србима у Вуковару јер би отварањем тог питања био демаскиран лажни мит о Домовинском рату.

Признањем о масовним ликвидацијама српских цивила открило би се да у Вуковару није било ригорозности ни о каквој великосрпској агресији већ о намјери хрватских паравојних формација да започну рат

и етнички очисте Вуковар од Срба.

За поменуте масовне злочине над српским цивилима у Вуковару до данас нико није одговарао. Хрватска власт у Вуковару дуги низ година одбија сваку помисао да се подигне споменик српским цивилима који су убијени у Вуковару прије и за вријеме рата. Србија треба да покрене питање процесуирања злочина над српским цивилима у Вуковару, да инсистира да се у Вуковару подигне споменик са именима убијених Срба и да води активну борбу за истину да је рат у Вуковару започео проуштак режим Фрање Туђмана.

Колона сјећања у Вуковару је проуштак комеморација која негира српске жртве и подстиче мржњу и насиље према Србима

Колона сјећања у Вуковару је проуштак комеморација која има стратешки циљ да негира српске жртве, подстиче мржњу и насиље према Србима и промовише лажни мит о великосрпској агресији, истиче предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

Поменута комеморација, која се званично зове Дан сјећања на жртве Домовинског рата и Дан сјећања на жртве Вуковара и Шкабрње, у суштини служи као још један механизам за ширење атмосфере страха, узнеми-

рености и притисака према Србима. У Хрватској се негира масовни злочин над више од 200 српских цивила у Вуковару које су од 1. маја до 18. новембра 1991. године ликвидирале хрватске паравојне и полицијске снаге.

У случају признања српских жртава демантовала би се најбезочнија измишљотина да су рат у Вуковару тобоже започели Срби и ЈНА и потврдила истину о намјери проуштаског режима Фрање Туђмана да Вуковар етнички очисти од Срба. Из тога разлога градска власт у Вуковару не дозвољава ни по-

коју цијену да се поставе спомен-обилежја на бројним мјестима на којима су страдали Срби. Прије 34 године јединице Југословенске народне армије су ослободиле Вуковар од хрватских паравојних формација и спалиле преостале српске цивиле од сигурне смрти. Старјешине и војници ЈНА заслужују признање и поштовање јер су извршили постављени задатак.

Треба да се са поносом сјетимо погинулих бораца који су страдали за ослобађање Вуковара и успоставу мира.

Хапшење Зорана Корде наставак планског прогона крајишких Срба; министар правде Ненад Вујић да покрене разговор са Загребом

Хапшење Зорана Корде од стране Хрватске полиције за наводни ратни злочин представља наставак дугогодишњег планског прогона припадника бивше ЈНА и Војске и полиције Републике Српске Крајине. Хрватска константно прогони крајишке борце с циљем цементирања етничког чишћења, односно, да не долазе у своја села и мјеста и обнављају и одржавају имања, као и да оправда лажни мит о Домовинском рату.

Корда је родом из села Зечево код Книна. Прогнан је са својом породицом у злочиначкој акцији *Олуја* и живи дуги низ година у Црној Го-

ри. У претходном периоду је редовно одлазио у родни крај и бринуо са члановима породице о свом имању.

Бројне чињенице показују да у Хрватској не постоји владавина права јер се Срби хапсе без икаквих конкретних доказа да су починили ратни злочин. Хрватска организује мониторинг судске поступке на основу претпоставки и лажних изјава свједока сарадника који су присиљени да лажно свједоче или су корумпирани или желе да задрже привилегије или су освједочени србомрсци и слједбеници усташке идеологије.

Линта позива министра правде Не-

нада Вујића да хитно покрене разговор са хрватским министром правосуђа Дамиром Хабијаном због планског прогона припадника ЈНА и крајишких бораца.

Србија треба јасно да каже да је неприхватљиво да се крајишки борци хапсе без икаквих конкретних доказа и да се организују монтирани судски поступци. Такође, Линта тражи да Министарство правде пружи правну и финансијску помоћ крајишким борцима против којих се тренутно воде кривични поступци било да су на слободи или се налазе у затворима у Хрватској.

Дан државности БиХ - 25. новембар - није празник Српске и српског народа

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истиче да Дан државности БиХ – 25. новембар – није празник Републике Српске и српског народа. Прославом овог дана политичко Сарајево негира Дејтонски споразум по коме се Босна и Херцеговина састоји од Републике Српске и Федерације БиХ и три равноправна народа. То

јасно показује да бошњачки политичари не одустају од стварања унитарне БиХ, укидања Републике Српске и негирања права српском народу.

Дана 25. новембра 1943. године у Мркоњић Граду одржано је Прво засједање ЗАВНОБиХ-а као увод у Друго засједање АВНОЈ-а. Међутим, 25. новембар нема никакав значај за Републику

Српску и српски народ јер се више не обиљежава ни Друго засједање АВНОЈ-а – 29. новембар – на коме је основана Југославија као држава која се састоји од шест република. Дакле, на Првом засједању ЗАВНОБиХ-а Босна и Херцеговина је дефинисана као једна од шест југословенских република, а не као самостална држава.

Сањкање дјеце на стратишту у Гаравицама код Бихаћа представља вријеђање српских жртава геноцида из времена НДХ

Сањкање дјеце и одраслих над ко-
стима више од 12.000 Срба у Гаравицама код Бихаћа представља континуитет понижавања и вријеђања српских жртава геноцида из времена НДХ на подручју Федерације БиХ, истиче предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта.

Према наводима локалног босанског портала Biscani.net, окупљање

дјеце је организовала приватна школа спорта, а позив је наишао на велики одзив.

Линта подсјећа да је геноцид у Гаравицама код Бихаћа у лето 1941. године био дио пројекта планског уништења српског народа у НДХ.

Усташки режим је у Гаравицама током јула и августа 1941. године починио геноцид над више од 12.000 неви-

них српских цивила са подручја бихаћког среза и околних мјеста Лике и Кордуна. У Гаравицама је страдао и мањи број других нација укључујући Роми и Јевреје.

Србија и Српска у Гаравицама треба да заједнички уреде запуштено Спомен подручје Гаравице, подигну нови споменик и изграде православну цркву у помен српским жртвама геноцида.

ПРЕКОДРИНСКИ СРБИ ДАЛИ ВЕЛИК ДОПРИНОС ПОБЈЕДИ СРПСКЕ ВОЈСКЕ

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта свим грађанима Србије и Србима у региону и дијаспори честита велики празник – Дан побједе у Првом свјетском рату (11. новембар). Српска војска је величанственим побједама на Церу, Гучеву, Мачковом камену и Колубари, и посебно пробојем Солунског фронта, пресудно допринијела побједи сила Антанте у Првом свјетском рату.

Велики допринос побједи српске војске и њених савезника у Првом свјетском рату дали су прекодрински Срби као добровољци. У питању су Срби родом са подручја данашње Хрватске и Босне и Херцеговине који су били ау-

строугарски држављани. Такође, велики допринос су дали и Срби са подручја данашње АП Војводине. Међу добровољцима је био и значајан број Срба из Црне Горе. Послије окупације Србије крајем 1915. године добровољци Срби из Аустроугарске постали су једини извор допуне српске војске на Солунском фронту.

Добровољци у српској војсци као аустроугарски држављани жртвовали су своје животе знајући да ће сносити тешке посљедице у случају заробљавања, као и њихове породице. Чекао их је прије суд који их је судио на смрт, имовина им је конфискована, а њихове породице су одвођене у логоре.

У пробоју Солунског фронта 15–17. септембра 1918. године, као и у завршним операцијама ослобођења, учествовала је српска војска са око 150.000 војника. Од тога броја више од 50.000 су били прекодрински Срби који су као добровољци ступили у српску војску.

Важно је нагласити да је кључни мотив Срба из Аустроугарске за добровољство у српској војсци била српска национална идеја. Њихово масовно учешће у српској војсци у Првом свјетском рату представља врхунац идеје националног ослобођења и уједињења српског народа.

Нека је вјечна слава српским јунацима Првог свјетског рата!

ПРОЦЕСУИРАТИ ГРУПУ БОШЊАЧКИХ ШОВИНИСТА КОЈИ СУ У БОСАНСКОМ ПЕТРОВЦУ РАСПИРИВАЛИ МРЖЊУ И НЕТРПЕЉИВОСТ ПРЕМА СРБИМА

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта позива надлежне органе у Федерацији БиХ да процесиуирају групу бошњачких шовиниста који су у Босанском Петровцу распиривали мржњу и нетрпељивост према српским повратницима. Кроз Босански Петровац, већински српску општину у Федерацији БиХ, поново су ношене ратне заставе тзв. Армије БиХ под којима су почињени масовни злочини над српским народом. На тај начин се шаље порука Србима да нису добродошли и да би им најбоље било да се хитно иселе са својих вјековних огњишта.

Распиривање мржње и насиља према малобројним Србима у Федерацији БиХ је постало општа појава. Срби живе у атмосфери страха, узнемирености, притисака и пријетњи. Нажалост, у највећем броју случајева надлежни органи у Федерацији БиХ не приведу правди почиоце наведених бројних кривичних дјела против Срба, а камоли да буду санкционисани. То јасно говори да у Сарајеву не постоји политичка воља да се гарантује безбједност свим грађанима без обзира на националну и вјерску припадност.

Србија треба да уради свеобухватан извјештај о говору мржње и насиљу према Србима и нападима на српску имовину и културну и вјерску баштину на подручју Федерације БиХ. Извјештај треба да се преведе на више страних језика и пошаље низу међународних организација и институција, као и медија.

СКУП ВИШЕ ХИЉАДА УСТАША НА СПЛИТСКОЈ РИВИ ЈЕДАН ОД МНОГИХ ДОКАЗА ДА ЈЕ СТВАРНИ ТЕМЕЉ ХРВАТСКЕ ГЕНОЦИДНА НДХ

Скуп више хиљада усташа на сплитској Риви је-
сте један од многих доказа да је стварни темељ Хрватске геноцидна НДХ, истиче предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта. Главни захтјев је био да се из затвора пусти деветоро приведених усташа који су насилно прекинули одржавање Дана српске културе у Сплиту прије неколико дана и протјерали чланове КУД-а из Новог Сада.

На скупу су се виориле хрватске заставе са усташким грбом, односно шаховницом која почиње са првим бијелим пољем, као и заставе ХОС-а на којима пише усташки поздрав „За дом спремно”. Скуп је завршен са усташком пјесмом *Бојна Чаво-главе* која почиње са „За дом спремно”.

На скупу су акламацијом прихваћени и остали захтјеви које је прочитао представник Координације удружења ветерана Сплитско-далматинске жупаније Марко Рогоћ: прво, да ниједно удружење и појединац не смију добити средства из буџета док претходно не потпишу изјаву да поштују срамну, лажну и србомрзачку Декларацију о Домовинском рату према којој су Србија, ЈНА и крајишки Срби тобоже били агресори и злочиначка страна; друго, да се Срби у Хрватској и гости из Србије потписивањем изјаве одрекну, како је рекао, „светосавске идеологије и злочиначке Републике Српске Крајине”.

Потпуно је јасно да се ради у усташкој идеји стварања Хрватске православне цркве и забрани дјеловања Српске православне цркве на подручју данашње Хрватске.

Србија треба да покрене иницијативу да Уједињене нације, Европска унија, Савјет Европе и друге међународне организације донесу Резолуције о осуди рехабилитације и величања усташтва, говора мржње и насиља против Срба. Срби у Хрватској и гости из Србије суочавају се са страхом, пријетњама, ширењем мржње и физичким нападима. То је потврдила група око 100 усташа с циљем да спријече отварање изложбе о Дејану Медаковићу у Прерадовићевој улици у Загребу. Полиција их је зауставила у њиховој намјери.

24. КРАЈИШКО ВЕЧЕ У АПАТИНУ

Удружење Срба поријеклом из Босне и Херцеговине *Петар Кочић* организовало је 22. новембра традиционалну манифестацију, 24. Крајишко вече у куглани у Апатину.

Ово удружење основано је давне 2001. године и има за циљ да његује обичаје и традицију Срба поријеклом из Босне и Херцеговине. Представља један од важних носилаца културе и традиције Срба из Босне и Херцеговине у Апатину, активно његујући завичајне вриједности организујући многобројне манифестације и догађаје током године.

Председник Удружења *Петар Кочић* Миодраг Дрљача каже да су изузетно поносни на признање које су добили 2010. године, поводом 24. октобра Дана ослобођења Апатина.

— Све ове године се трудимо да имамо сарадњу са многобројним завичајним удружењима како из Војводине тако и из цијеле Србије, чији су представници радо виђени гости на овом саборовању.

Играло се, пјевало, низале су се завичајне пјесме у извођењу Ранка Џимија Станића и Мирјане Мајсторовић, а наступила је и Женска пјевачка група *Банијке* из Пригревице.

У склопу Крајишке вечери одржано је и такмичење за најбољу питу, а ове године прва награда припала је Петри Благо-

јевић која је ту вјештину наслиједила од мајке. Благојевићева је посебно вјешта у развученом пите.

Такође, ово Крајишко вече је значајно и по томе што приказује народне обичаје и традицију. Па, су чланови на лицу мјеста пекли ракију, комушали кукуруз, плеле су се чарапе, украшавали пешкири везом.

Председница Савеза крајишких удружења и пјесникиња Ранка Срдић Милић рекла је да је на овој крајишкој вечери дух прошлости проговорио, практичним дочаравањем срећнијих времена.

— Имали смо цијелу изложбу кућне радности и занатства „на лицу мјеста”. Домаћини су усрдно, топло, пуни радости и богопознања, отвореног срца и жеља дочекивали и смјештали госте. Програм је примјерен традицији и сабрању гдје доминира брљ прошлости. Радовала се и дубокојесења магла над хладним Дунавом што народ Унца, Уне, Врбаса и Сане лијечи, ваљано, болног срца ране.

Удружење Срба поријеклом из Босне и Херцеговине *Петар Кочић* из Апатина, обиљежава сваке године и своју славу Дан светих апостола Петра и Павла — Петровдан, 12. јула када уприличи богат културно-умјетнички програм, традиционално се одржава и косидба и ражњијада.

ДРАГАНА БОКУН

СИЈЕЛО БИЛЕЋАНА У БЕОГРАДУ

Завичајни клуб Билећана у Србији је на традиционалном Сијелу, одржаном 15. новембра, окупио више од 350 Билећана и пријатеља Билеће.

Програм је започео благословом свештеника Рада, након чега су салом одјекнули традиционални херцеговачки звуци. Пјевачка изворна група *ЕРЦЕГОВИНА* из Сечња одушевила је све присутне и унијела радост и звуке завичаја од самог почетка вечери.

Специјални гост вечери био је народни гуслар Ђорђе Ђоко Копривица. Својим надахнутим извођењем показао је како се чува епска традиција, а у пјесми су му се прикључили и присутни гости.

У име Завичајног клуба Билећана присутнима се обратио председник Клуба Миодраг Мили Дунђеровић, упознајући госте са радом Клуба и акцијама спроведеним током претходне године.

Гост Сијела био је и начелник Општине Билећа, Миодраг Мино Парезанин, који је поздравио све присутне и истакао значај оваквих окупљања и очувања веза са завичајем. Мишо Албијанић, председник Друштва гуслара и епске поезије *Цар Лазар*, уручио је начелнику Билеће *Лазареву йовелу*.

Да млађе генерације чувају традицију и да се наслеђе преноси с кољена на ко-

љено, потврдио је млади гуслар Мирослав Тановић, који је својим извођењем увећао Сијело.

Жена која годинама његује везу са завичајем, „амбасадор” Сечња Бранислава Брана Рудан, поздравила је Билећане и госте, говорећи о важности веза између Сечња и Билеће.

Завичајни клуб Билећана ове године додјелио је захвалницу Драгану Мандићу, док је повеља клуба припала Неђу Трклић, домаћину Сијела.

Најбољи билећки студенти у Београду награђени су новчаним наградама које им је уручила Стана Поповић. Награде су добили Павле Бјелица, Никола Парезанин и Ирина Делић, а специјалну награду за допринос раду Клуба примио је студент Стефан Вуковић.

Пред крај свечаног програма услиједило је извлачење томболе, на радост присутних. Најмлађи учесник Сијела, Вук Чомић, извлачио је срећне добитнике.

Додијељено је више од 30 вриједних награда, од вечера у ресторанима у Београду и Херцеговини, одмора у Врњачкој Бањи, Сокобањи, Требињу и Херцег Новом, до третмана у масажним центрима, ваучера за учење страних језика и играоницу. У забавном дијелу програма госте је забављао *Барок бенд*.

9. СВЕЧАНА СКУПШТИНА ЗАВИЧАЈНОГ УДРУЖЕЊА КРУШЕВО БРДО

У свечаној сали *Ђурић* у Шајкашу, 22. новембра 2025. године, одржана је 9. Свечана скупштина Завичајног удружења *Крушево Брдо*. Догађај, који се традиционално организује од оснивања удружења 2016. године, окупио је више од 500 чланова, гостију и пријатеља.

Свечаност је започета минутом ћутања у знак сјећања на недавно преминулог генерала Небојшу Павковића, све жртве прошлости, страдале у несрећи на Жељезничкој станици у Новом Саду, као и на све преминуле чланове удружења.

Завичајно удружење *Крушево Брдо* основано је с циљем очувања културе, традиције и обичаја својих предака из села Крушево Брдо у Општини Котор Варош, Република Српска. Током девет година активности, удружење је реализовало бројне пројекте, међу којима се истичу подизање звоника на Зборишту у Крушеву Брду и постављање спомен-плоче у част страдалих у Првом и Другом свјетском рату. Поред тога, удру-

жење се бави хуманитарним радом, пружајући помоћ избјеглим лицима и члановима заједнице, у сарадњи са Фондом за избјегла и расељена лица и за сарадњу са Србима у региону.

Такође, удружење организује традиционална окупљања чланова с циљем очувања вјере, наде и слоге, као и међусобног упознавања и његовања завичајне културе. Најзначајнија су окупљања на Младу недјељу и Видовдан, када

се организују изношење сопне и меморијални фудбалски турнир, с планом проширења спортских такмичења у будућности.

Свечаност је отворио председник Удружења Јерко Марић, поздрављајући све присутне и изражавајући захвалност свима који подржавају рад *Крушевог Брда*.

— Желим да поздравим све присутне и захвалим се директору Фонда за избјегла и расељена лица Александру Ђедовцу, председни-

ку Општине Жабаљ Урошу Радановићу, нашим гостима из Републике Српске, свештенику Александру и свим братским удружењима. Посебно истичем земљака Милка Гелића, који предводи пројекат изградње манастира у Гелићима — рекао је Марић.

Директор Фонда за избјегла и расељена лица Александар Ђедовац подржао је активности удружења и честитао на досадашњем раду.

— Част ми је што сам вечерас с вама. Наставићемо да подржавамо ваш рад и радујем се што чујем звуке нашег краја — рекао је Ђедовац.

Председник Општине Жабаљ Урош Радановић обећао је наставак подршке у будућим пројектима.

— Хвала Јерку што нас је позвао. У Општини Жабаљ увијек имате искреног партнера. Чување културе и традиције је задатак који морамо пренијети на млађе генерације — нагласио је Радановић.

Током свечаности додјељено су захвалнице свима који су допринијели организацији вечери, као и три признања за Рашу Перишића, Недељка Гламочку и Александра Ђедовца. Ђедовцу је уручена и специјална шаргија као знак захвалности.

Званични дио програма завршен је читањем *Оченаша* и благословом свештеника Српске православне цркве. Послије тога гости су наставили вече уз музику и пјесму изворне групе *Бистри извор*.

ДРАГАНА ШИПОВАЦ

Одржано 37. Крајишко прело у Панчеву

Удружење Срба из Републике Српске и Републике Српске Крајине обиљежило је 37 година постојања традиционалном манифестацијом Крајишко прело, која је одржана 28. новембра 2025. године у ресторану *Давид* у Панчеву.

Крајишко прело у Панчеву традиционално се одржава сваког последњег петка у новембру, уз подршку бројних спонзора који помажу рад Удружења, обезбеђујући богат мени, вриједне наградне томболе и професионалну музику. Вече испуњено смијехом, шалом, добром музиком и укусном храном окупило је више од 300 гостију. Због великог интересовања, Организациони одбор најавио је да ће од 2026. године бити уведено и Крајишко вече, које ће се одржавати последњег петка у априлу.

Предсједник Удружења Сава Мирковић истакао је да му је посебно задовољство што руководи организацијом која успјешно функционише захваљујући слози, договору и пожртвованости чланова Извршног одбора.

Он је подсетио да Удружење има дугу традицију и да је током деведесетих година имало снажан хуманитарно-социјални ан-

» Господа: Славо Јеремић, Мирослав Аћимовић, Александар Чисер, Сава Мирковић и Миле Грујић
Даме: Милица Медитић Ивановић, Радмила Малић, Анђела Петров и Милена Чисер

гажман у тешким послеријатним временима. Тај рад није остао незапажен, јер је локална самоуправа додијелила Удружењу *Окћобарску награду* града Панчева за хуманитарно дјеловање.

Присутнима се обратио и народни посланик и предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта, који је истакао значај очувања обичаја, традиције и идентитета крајишких Срба.

— Крајишке вечери су снажна порука културног и духовног јединства српског народа. Оне нас подсећају да чувамо српски језик и ћирилицу, да слаavimo крсну славу, да се окупљамо око наше Цркве и да његујемо сјећање на страдале Србе у геноцидној НДХ и током ратова деведесетих година прошлог вијека — поручио је Линта.

Свечано вече протекло је уз

богат мени и разноврстан културно-забавни програм. За добру атмосферу били су задужени крајишка група *Јангрино јатио*, оркестар браће Срданац, као и пјевачи Миле Делија и Беба, који су публици повели у pjesму и игру од самог почетка.

Најузбудљивији тренутак вечери било је извлачење главне награде — леговање у Грчкој за двије особе, које је даровао ду-

годишњи пријатељ Удружења и спонзор Миле Грујић са својом фирмом *Минесал*. Томбола је обухватила више од шездесет награда, међу којима су биле торте пластичарнице *Раусаљевић*, вечере у ресторану *Кордун* у Панчеву, дочек Нове године код домаћина прела, домаће вино, фризерске услуге, као и специјалистички прегледи у ОРЛ ординацији *Круна*, доктора Божића.

Посебну пажњу изазвале су награде — два печена прасета, које су освојили двојица добитника, а које су даровали ресторан *Бели нарцис* из Панчева и печењара *Шуша* из Банатског Новог Села. Један од гостију је кроз смијех прокоментарисао да му је та награда била дража и од леговања. Традиционално, међу дародавцима је била и СТР *Сњежана*, која је поклонила дрва, 50 килограма лука, кромпира и друге домаћинске намирнице, што су гости посебно поздравили.

Посебну подршку раду Удружења пружају и братске организације, међу којима су Удружење Мркоњићана из Београда и Удружење *Змијање* из Каћа, чији су представници својим присуством увеличали ово свечано окупљање. **МИЛИЦА МЕДИТИЋ ИВАНОВИЋ**

ВЕСЕЛО НА 11. ВЕЧЕРИ СЛАВОНАЦА У ВЕТЕРНИКУ

Славонци у Новом Саду наставаљају традицију деценију дугу те су се 29. новембра окупили по 11. пут у сали *Кристал* у Ветернику. С обзиром да је ово завичајно окупљање већ добро познато по одличној атмосфери, а Славонци још бољи домаћини, па не чуди што су се овдје могли видјети и Кордунаши, Далматинци, Банијци и Личани. Јер сваког госта срдечно дочекају, а испрате као пријатеља.

Кроз pjesму и игру, њих око 300, протекло је вече јер Славонци пјевају у тешким данима да би им било лакше, а у овако радосним да би радост подијелили.

Како је за *Српско коло* рекао организатор Бошко Болић заиста је задовољан како је протекло вече.

— Била је предивна, весела

и опуштена атмосфера. Са дијума нису силазили ни стари, ни млади. Посебно ме радују позитивни коментари које сам добио након вечери, да су сви отишли кући задовољни и весели.

Породица, кућа, земља, завичај — то су темељи који Славонце увијек везују једне за друге и чувају њихов идентитет, ма гдје живјели.

И *Треф бенд* је био на висини задатка, и у великој мјери допринио овако веселој атмосфери.

Дуго ће се препричавати тренуци са ове вечери, евоциране су успомене, прошло се мислима кроз многа села, градове и сокаке, разгалило срце pjesмом и игром, уз наду да се на истом мјесту срећу и следеће године. **ДРАГАНА БОКУН**

23. КРАЈИШКО ВЕЧЕ У СМЕДЕРЕВУ

Организацији Удружења Крајишника града Смедерева и Удружења бораца Крајине у Републици Србији, 6. децембра 2025. године у Смедереву је одржано традиционално 23. Крајишко вече. Овај значајан догађај окупио је бројне Крајишнике и њихове пријатеље у мотелу *На раскришћу*, мјесту које је годинама препознатљиво по оваквим саборовањима.

Организациони одбор чинили су представници Удружења Крајишника града Смедерева — Ратко Шупица, Милан Ђалић и Милан Шумоња, као и представник Удружења бораца Крајине Милан Гаћеша.

У име организатора присутне је поздравио Милан Гаћеша, који је том приликом посебно поздравио некадашњег министра саобраћаја Владе Републике Српске Крајине Савана Грабунџију, предсједника Координације удружења избјеглих и прогнаних у Републици Србији Милана Жунића, као и народног посланика Миодрага Линту.

Гаћеша је позвао присутне да учествују у традиционалној томболи, чије су награде биле печено прасе, телевизори и друге вриједне награде. Он је упутио захвалност особљу мотела *На раскришћу*, као и породици Малац — Невени, Драгану и Здравку, који већ двије деценије срдечно дочекују учеснике крајишких вечери.

Предсједник Савеза Срба из региона Миодраг Линта истакао је да су крајишке вечери важан начин очувања идентитета и слања јасне поруке да српски народ никада не-

» Милан Шумоња, Ратко Шупица, Милан Гаћеша и Јелена Козар

ће одустати од Крајине, њених обичаја и традиције.

— Оваква окупљања су прилика да искажемо понос према нашим прецима, поријеклу и коријенима. Истовремено, шаљемо поруку да се залажемо за јединство српског народа без обзира на постојеће границе, да чувамо српски језик и ћирилично писмо, да слави-

мо крсну славу и окупљамо се око Српске православне цркве. Такође, морамо истрајати у борби за признање геноцида над српским народом у злогласној НДХ и за признавање припадника Војске и Полиције Републике Српске Крајине — поручио је Линта.

Вече је протекло у знаку добре завичајне pjesме, дружења и јачања земљачких веза. Посебну атмосферу створили су чланови музичке групе *Тромеђа No 1*, као и Миле Делија, који су својим наступима додатно обогатили програм.

Крајишке вечери имају посебан значај за очување културног идентитета и духа заједнице. Оне представљају мјесто гдје се његују обичаји, језик и сјећања на завичај, али и простор у којем се гради осјећај заједништва међу генерацијама које воде поријекло са Кордуна, Баније, Лике, Славоније, Далмације и других крајишких крајева. Оваква окупљања подстичу саборност и чувају континуитет завичајне културе и снажан крајишки понос.

ДРАГАНА БОКУН

ТОМБОЛА

За богат фонд награда у томболи потрудили су се: Бранко Богдановић Чварак, Ауто-школа *Формула*, Олгица и Жарко, Мики фризер, Креативна радионица паралегичара, Бјелајац, Милан Козар, Гаги Живанић, Ауто-сервис *Буца*, Брана Шушњар, Удружење Крајишника Смедерево, Бука Драгаш (мед), Петар Урукало, *Отац и син*, Берберин — Стефан, Зока Бабушинац, *Велебит*, Саван Грабунџија, Милан Живковић Шверцер и Милан Жунић.

ЈЕДНА ОД НАЈПРИЗНАТИЈИХ САВРЕМЕНИХ СРПСКИХ СПИСАТЕЉИЦА (СА СЛИКЕ)		ЗВИ-ЛЕЗДА У "ОРЛУ"	ИМЕ РОМАНА АУТОРКЕ СА СЛИКЕ	ИНСЕКТ КОЈИ ЖИВИ У СЛАНИНИ
БГД ПРОДУ-ЦЕНТСКА КУЋА				
АМЕ-РИЧКА ГЛУМИЦА БАРИМОР				
ЛЕГЕН-ДАРНА АРАПСКА КРАЉИЦА				
ГРАДУ ШВАЈЦАР-СКОЈ				
УСТАНИЧКИ ГРАД СРПСКЕ ХЕРЦЕГОВИНЕ, РОДНО МЈЕСТО КЊИЖЕВНИЦЕ СА СЛИКЕ	КОШТУ-ЊАВИ ПЛОД	РОМАН ЖОРЖЕТ ХЕЈЕР	КЛАРИ-НЕТИСТА ШОУ АВЕНИЈА	
НОВ ВОЈНИК, РЕГУТ			АНКОНА НАИВНА УМЈЕТ-НОСТ	
ЖИТЕЉКА ГЛ. ГРАДА ЈЕРМЕ-НИЈЕ				
НАПОЉЕ!			СЕЉАК (ЊЕМ.) СРПСКИ РЕПЕР	
МОРСКИ JEЖ (ЗООЛ.)				ИЗРАЕЛ. ПОЛИ-ТИЧАР. МОША
СЈЕВЕР	ШУМА Р. ХУДА ДИО ТИЈЕЛА			
ПРКОС			ВУНЕНО СУКНО ЕТЕЛА ОДМИЉА	
Њ. О.		РЕНИЈУМ ЗАНАТ-СКА КОМОРА	ЈЕДАН УЗВИК ИВАН ЛЕНДЛ	
ЗАНИМ-ЉИВА, ДАЛЕКА ЗЕМЉА				
СРПСКО КОЛО	СЈЕ-ВЕРНИ ВЈЕТАР (ЛАТ.)			

РЕШЕЊЕ: ВАНС, Етел, Саб, Нион, Апти, новак, Ан, Ереванка, ван, паор, екхипонд, С, Шервуд, инат, аба, оро, Ре, о], етзотика, аквиплон.

Почела обнова Храма Светог Луке у Островици

У селу Островица, на прелазу између Буковице и Равних Котара, испод средњовековне тврђаве Островица и Мачковог камена, покренута је обнова православног Храма Светог апостола и јеванђелисте Луке. Прошле године ова светиња обиљежила је 500 година од изградње. Село, некада на посједу брибирских кнезова из рода Шубића, удаљено је четири километра од Лишана Островичких и главне саобраћајнице ка Бенковцу. Мјештани га описују као „мали рај на земљи”.

Храм, подигнут 1524. године, пет вијекова је био мјесто молитве, празновања и испраћаја ближњих. Кроз историју је преживио Турке, Ускоке и различите тешкоће, остајући стуб заједнице. Свештеник Милан Грубић истиче значај обнове и духовне улоге светиње.

– Ова црква је увијек била мјесто сабирања и духовне снаге народа. Данас радимо прву фазу обнове – санацију кровишта – како бисмо спрјечили пропадање храма. Сљедеће фазе обухватају уређење унутрашњости, дренажу, изолацију зидова, ново малтерисање, израду иконостаса, подова и фрескописање.

Прва фаза је при крају, захваљујући донацијама благочестивог народа. Међутим, због малог броја становника (данас око 50 православних у двадесетак активних домаћинстава), мјештани сами не могу да издрже читав пројекат обнове.

Свештеник Грубић позива све поријеклом везане за ове крајеве да помогну.

– Обнављајући светиње, чувамо успомене на претке и остављамо трајан аманет будућим поколењима. Храм ће, ако Бог да, наставити да бди над селом и гробљем као мјесто молитве, сабирања и очувања православља.

У Островици су се некада населила православна презимена Аглагић, Бачкулић, Бјелан, Борак, Кусало, Мачак, Мандић, Медић, Памучар, Цвјетан, Чотра, као и римокатоличка Занатић и Мијаљевић. Иако нека од њих више не живе у селу, њихов траг и данас остаје у пољима, брдовима, натписима на споменицима и у самом храму.

- **Обнова Храма Светог апостола и јеванђелисте Луке у Островици**
- **Прималац:** СПЦ у Хрватској, Епархија далматинска, Црквена опћина Бјелина
- **Назнака:** „За обнову Храма Св. Луке у Островици”
- **ИБАН:** HR8424020061100579043
- **SWIFT/BIC:** ESBCHR22
- **Банка:** Erste & Steiermärkische Bank d.d.

» Спомен чесма Светом Данилу Јакшићу

Обнова храмова у Сјеничаку и Горњој Требињи

По благослову Његовог високопреосвештенства архиепископа горњокарловачког г. Герасима, ове године као и ранијих година до сада урађени су значајни радови при Храму Преподобне Мати Параскеве у Сјеничаку и на Храму Рођења Пресвете Богородице у Горњој Требињи.

У порти Храма Преподобне Мати Параскеве у Сјеничаку завршена је Спомен чесма Светом Данилу Јакшићу на којој је постављена икона у мозаику у част овог дивног светитељу епископу карловачком и плашчанском, исповједнику вјере православне. Уз Спомен-чесму од бетонске коцке урађен је плато површине од 100 квадрата уз сву нападајућу подлогу, на коме су постављене и двије барокне клупе. Постављени су и ивичњаци за паркинг у порти храма који је асфалтирала Општина Ласиња, као и дио прилазног пута. Споме-чесма, постављање ивичњака, коцке и све друге активности урађене су уз подршку и помоћ парохијана.

Ове године започет је пројекат изградње Спомен-куће Сави Мркаљу у порти храма. У погледу тих активности урађено је идејно рјешење, Општини Ласиња поднијет је захтјев за проширење грађанског земљишта и покренута је израда геодетског елабората. Спомен-кућа коју је Епархија већ купила од Љубана Перенчевића из Остројина, је од дрвета и биће пренесена на претходно урађене темеље.

Радови су финансирани у највећој мјери од добровољних прилога и помоћи Општине Ласиња.

На Храму Рођења Пресвете Богородице у Горњој Требињи урађени су значајни радови на изради дренаже, те радови на санацији и накнадној хидроизолацији темеља храма. Радове је извела фирма ГРАМА ГРАДЊА д.о.о из Загреба, а радови су финансирани средствима Министарства културе и медија Републике Хрватске за 2025. годину.

Прилозима вјерника за Храм у Горњој Требињи купљен је најпотребнији имобилијар.

ПАРОХ ПАРОХИЈЕ ДРУГЕ КАРЛОВАЧКЕ ПРОТОЈЕРЕЈ-СТАВРОФОР РАДОСЛАВ АНЂЕЛИЋ

Изложба Знаменити Срби Далмације трајно остају у Бусијама

Пуатујућа изложба фотографија Знаменити Срби Далмације представљена је 30. новембра 2025. године по 22. пут, у Храму Светих Ђирила и Методија у Бусијама, гдје је одлуком аутора Милорада С. Кураице трајно смјештена у парохијској сали, добивши свој дом и симболично упориште културе сјећања.

Изложба, посвећена очувању памћења на знамените Србе Далмације и њихов допринос култури, науци, духовности и друштву, окупља је бројну публику, која је и прије званичног почетка разгледала поставку и свједочанства о личностима које су обиљежиле историју овог простора.

Свечани програм отворио је Дјечји хор *Анђелчићи* из Бусија пјесмом *Света Крајина*, након чега се присутнима обратила проф. др Радмила Тонковић, док хваливши се публици и домаћину вечери, оцу Драгану Зорици. Том приликом истакнуто је да изложба представља доказ вјековног трајања Срба у Далмацији и значајан образовни ослонац за млађе нараштаје.

Посебну пажњу изазвало је саопштење да је аутор изложбе одлучио да своје дјело поклони Бусијама, чиме је изложба постала трајни дио духовног и културног живота заједнице.

У програмском дијелу вечери, теолог Душан Тишма говорио је о Светом

» Милорад Кураица, Радмила Тонковић, Милош Мељанац и Соња Калаић

Никодиму Милашу, епископу и аутору капиталног дјела *Православна Далмација*, подсјетивши на његово школовање у Шибенику, Бечу и Кијеву, као и на борбу за права Срба у Далмацији.

Проф. др Обрад Зелић представио је живот и дјело свог претка Герасима Зелића, црквеног великодојника, путописца и аутора аутобиографије *Житије*, објављене у Будиму 1823. године, нагласивши његову улогу у очувању српског идентитета и спречавању унијаћења.

Културно-умјетнички дио обиљежили су наступи Душанке и Душана Љубичића, изворне пјевачке групе *Од Троне до мора*, као и казивање пјесме *Да оде тишина* и бесједе о Јовану Радуловићу, чије су приповијетке и драме трајно везане за живот Срба у Далмацији.

Милош Мељанац говорио је о рвачу Бошку Маринку, осмоструком прваку државе и репрезентативцу Југославије, док је мр Соња Калаић подсјети-

ла на лик и дјело Милоша Паренте, српског свештеника, професора и ректора Карловачке богословије, употпуњујући излагање музичким наступом.

Завршну ријеч имао је Милорад С. Кураица, који је истакао да је изложба до сада представљена на 17 локација у Србији, Републици Српској и Мађарској, те најавио њено будуће гостовање у Норвешкој, Трсту, Будимпешти и Темишвару, нагласивши да је изложба трајни позив на поштовање културе сјећања и духовног наслеђа, у духу Његошеве мисли о вјечном трајању.

Након потписивања документа о трајном остајању изложбе у парохијском дому храма у Бусијама, вече је завршено пјесмом и дружењем пријатеља Далмације.

Пјесму *Да оде тишина* ауторке Јованке Савић Вукановић прочитала је Душанка Љубичић, док је бесједу Вукановићеве о Јовану Радуловићу прочитала Душанка Мандић.

НАТАША ДЕВЕТАК

ИЗ ДАЛМАТИНСКОГ КАШУНА

У свечаној сали Гимназије *Светозар Марковић*, пред великим бројем посјетилаца одржана је ревија народних ношњи Срба Сјеверне Далмације под насловом *Из далматинског кашуна*. Приказане су различите варијанте одијевања. Ревиија је утемељена на подацима које су добијали од казивача на терену и на основу обимне литературе коју су прикупили током истраживања овог краја. Назив ревије симболично упућује на „кашун“ – дрвену шкрињу у којој су се некада чувале највредније ствари, међу којима и народна ношња.

Манифестацију је организовало ЗУ Далмација Суботица у сарадњи са СКУД Извор Станишић, уз подршку Покрајинског секретаријата за културу.

Током свог петанестогодишњег рада уз помоћ Града Сомбора, СКУД Извор из Станишића активно је било

посвећено очувању, ревитализацији и промоцији српске народне ношње са простора сјеверне Далмације. У овом периоду комплетирана је слика о народном животу и народној ношњи Срба у овом крају.

Сваки комад народне ношње који се налази у њиховој колекцији има своју причу и посебан пут којим је дошао до њих. Све муке и страдања која је прошао народ тог краја даје им снагу и обавезује да истрају.

Учесници ревије били

су: Миа Радмановић, Катарина Марјановић, Бранка Загорац, Франсоаз Молнар, Катарина Мишковић, Милана Радмановић, Мара Мишковић, Бојана Луговић, Биљана Магденовски, Милица Матијевић, Мирјана Драгишевић, Наташа Грујић, Милорад Чавлин, Богдан Гагић, Марко Путица, Небојша Ибрахимовић, Реља Тутуш, Деа Гусић, Дуња Безбрадица, Јована Драгичевић, Елена Чавлин, Милица Курица, Милица Радујко, Милица Левнајић, Сара Миленковић. Организацијом овог догађаја Завичајно удружење *Далмација* из Суботице још једном је потврдило своју важну улогу у очувању идентитета, традиције и културног памћења Срба са простора Далмације, али и у обогаћивању културног живота заједнице у којој дјелује и града Суботице.

ДРАГАНА БОКУН

Удружење Кључана обиљежило славу Светог Архангела Михаила

Удружење Кључана из Новог Сада је 21. новембра 2025. године обиљежило своју славу Светог Архангела Михаила. Свечаност је одржана у присуству чланова удружења, пријатеља и гостију, уз традиционални обред резања славског колача и заједничку молитву. Кум славе био је Милован Амићић, члан Грдског вијећа за управу и прописе, који је такође поријеклом из ових крајева.

Представници Удружења Кључана, које је основано прошле године, истакли су да им је посебно важно што се прва слава обиљежава у духу заједништва и чувања традиције, наглашавајући да ће се слава обиљежавати сваке године и да ће се тог дана окупити Кључани и њихови пријатељи.

– Удружење је основано у мају 2024. године и добили смо благослов нашег оца Немање Росића из Кључа, који нам је до-нио освештану икону Светог Архангела

Михаила, коју смо прихватили за славу. Наш храм се зове Вазнесење Господње – истакао је председник удружења Драган Стојичић.

Стојичић је истакао да су циљеви удружења везани за област културе, обичаја, традиције и хуманитарне дјелатности. Такође, планира се помоћ селима која су остала у Федерацији Босне и Херцеговине, одржавање путева, споменика и гробаља. Његовање културе сјећања, као и сарадња са другим удружењима су међу приоритетима удружења. У претходном периоду Удружење Кључана је реализовало бројне активности везане за наведене циљеве.

Након обреда резања славског колача, уследило је дружење уз скромну трпезу, а организатори су поручили да ће наставити да раде на јачању заједништва, подршци члановима и очувању културне баштине краја из којег потичу. **ДРАГАНА ШИПОВАЦ**

» Славски колач као тиха молитва и заједнички знак припадања

Дух наслеђа и традиције у Трпињи

Смотра српског фолклора Славоније, Бачине и западног Срема одржана је 29. новембра у Дому културе у Трпињи, у организацији Заједничког вијећа општина Вуковар. На манифестацији је учествовало више од 300 чланова културно-умјетничких друштава са подручја Вуковарско-сремске и Осјечко-барањске жупаније.

Циљ смотре је очување српске културе и традиције, а учесници су представили цјелогодишњи рад. Председник Одбора за културу и спорт ЗВО-а Сретен Шодоловац истакао је значај манифестације и успјешну организацију.

Посебан дио програма био је наступ

Културно-умјетничког друштва *Койаоник* из Лепосавића. Умјетнички руководилац Ђорђе Лакушић говорио је о очувању идентитета српске заједнице на Косову и Метохији.

Председник ЗВО-а Дејан Дракулић нагласио је важност повезивања српског народа, уз подршку Општине Трпиња и начелника Мирослава Палића.

Одборник у Скупштини Општине Лепосавић Марко Радосављевић указао је на значај српских светиња и духовног наслеђа. Смотра у Трпињи потврдила је значај заједништва и културне сарадње

МАЈА МИЛАНОВИЋ/СРБИ.ХР

» Добитник plakete Борис Маркош Минго, Давид Млађовић

» Вељко Кнежевић и Владимир Церовац

» Илија Смиљанић и Мила Ђурђевић

» Божо Шуша и Здраве Мирчета

Више од 120 умјетничких дјела на 25. јубиларном Крајишком салону у Београду

У Галерији *Под сводовима* у Конаку кнегиње Љубице, 10. новембра 2025. године, свечано је отворен јубиларни XXV Крајишки ликовни салон. Временом је ова манифестација постала један од најзначајнијих културних догађаја у Београду, а организовали су је Српско културно друштво *Зора Книн* – Београд, Удружење Срба из Хрватске и Завичајни клуб *Книнска Крајина*.

Салон је трајао до 16. новембра, током којег је изложено више од 120 умјетничких дјела. Поред изложбе, одржана су три књижевна сусрета: са Петром Поповићем (13. новембар), Давидом Млађовићем (14. новембар) и Растком Лончаром (15. новембар). Организацију и реализацију манифестације омогућила је помоћ Комесаријата за избјеглице и миграције Републике Србије.

Крајишки ликовни салон настао је као наставак Книнског ликовног салона из осамдесетих година прошлог вијека и од свог оснивања окупао је умјетнике поријеклом из Републике Српске Крајине, Хрватске, Републике Српске, Босне и Херцеговине, као и из Србије.

Паралелно са салоном, више деценија постоји ликовна колонија у Манастиру Крка, која окупа умјетнике у оквиру Умјетничког братства. Дјела настала у овој колонији редовно су изложена на Крајишком салону. Слична колонија посвећена иконописању одржала се и у Манастиру Лазарица на Далматинском Косову, а настала дјела такође су била дио изложбе.

Председник *Зоре* Владимир Церовац истакао је да је салон постао препознатљив по наградама које се додјељују најбољим умјетницима, заслужним организацијама и појединцима.

» Владимир Церовац и учеснице Колоније у Лазарици Катарина Труфуновић и Милица Котараш

– Крајишки ликовни салон израстао је у једну од најзначајнијих културних манифестација на овим просторима. Он је прихватио велики број умјетника из матичне српске земље, добио свенародно обиљежје и обављао кохезиону функцију, потребну у овом смутном времену. Очувањем свог имена салон је добио улогу да свједочи, опомиње и подсећа на мали народ и његову изгубљену државу – рекао је Церовац.

Он се захвалио Комесаријату за избјеглице и миграције, Музеју града Београда и Јелени Медаковић што су омогућили да салон буде организован у прелијепом амбијенту Конака кнегиње Љубице.

ПЛАКЕТА НИКОЛЕ ЦЕРОВЦА

Плакета, носилац имена оснивача *Зоре* и Крајишког салона Николе Церовца, додијељена је постхумно Светозару Борку, професору српског језика и књижевности. Светозар је предавао у Гимназији у

» Тања Гагић и Ђорђе Допуљ

Бенковцу, Богословској школи у Манастиру Крка и Карловачкој богословији, објавио је књиге *Срби католици, Далмација, Лика и Горски Кошар у сликарим српским зајисима и најјисима*, *Морлачки зајиси* и *Са српских ојлаза*, а књига *Срби католици* добила је награду *Лаза Кошић*. Награду је у име породице примио Вељко Кнежевић.

– Искрено се надамо да ће његов допринос српској и крајишкој култури мотивисати нове нараштаје да наставе стазом коју је он утабао – рекао је Церовац.

ПЛАКЕТА УМЈЕТНИЧКОГ БРАТСТВА МАНАСТИРА КРКА

Плакету је добио Милан Ђурђевић, начелник општине Бискупија код Книна, за допринос развоју локалне заједнице, инфраструктури, образовању и култури. Плакету је у његово име примила сестра Мила Ђурђевић, а уручио ју је Илија Смиљанић, члан *Зоре*.

Јелена Лалић Груловић, дипломирани теолог и правослазни вјероучитељ у основној школи у Кистањима, добила је још једну плакету Умјетничког братства за рад на очувању српске културе и духовног идентитета.

ПЛАКЕТА БОРИС МАРКОШ МИНГО

Давид Млађовић, дипломирани графичар и докторанд Факултета ликовних умјетности у Београду, овогодишњи је добитник plakete *Борис Маркош Минго*. Током школовања освајао је стипендије, учествовао на изложбама у Македонији, Пољској, Шпанији, Хрватској, Бугарској и Грчкој, имао седам самосталних изложби у Србији и једну у Канади. Плакету му је уручила историчарка умјетности Слађана Драгичевић Трошић, нагласивши да је „у коријену свих нас умјетност“.

ЗАХВАЛНИЦЕ

Захвалнице *Поменик Зоре* добили су учесници ликовних колонија Умјетничког братства манастира Крка и Лазарица: Пеђа Тодоровић, Давор Грабовац, Зоран Граовац, Небојша Синобад, Дејан Крга, Станко Родић, Лука Мирић, Сретен Стаменић, Милица Котараш и Катарина Трифуновић.

Српско културно друштво *Зора Книн* – Београд захвалило се компанијама и институцијама које су подржале манифестацију: *Сиџмајројект* – инжињеринг д.о.о., *AluBld engineering DOO*, *BEORAM* Нови Београд, ресторани *Узелац* и *Плићвице*, и печењара *Ледине*.

Посјетиоци су уживали у умјетничким дјелима, као и у извођењу младих умјетника – виолинисткиње Јоване Удовић и пијанисте Игора Главишића. Програм је водила Јована Марић. **ДРАГАНА БОКУН**

КЊИЖЕВНИ СУСРЕТИ У ОКВИРУ 25. КРАЈИШКОГ ЛИКОВНОГ САЛОНА

У оквиру овогодишњег 25. Крајишког ликовног салона у Сали под сводовима Конака кнегиње Љубице уприличена су три књижевна сусрета.

Првог дана, 13. новембра, гост је био писац и новинар Петар Б. Поповић. Он је говорио о свом дјетињству у Книну, новинарском раду, доласку у Београд, али и о плодном стваралаштву и књигама које је објавио. Разговор са њим створио је једно својеврсно умјетничко дјело, саткано од сјећања, пажљиво изабраних ријечи и ненаметљиве мудрости. Било је истинско задовољство и привилегија слушати га.

Друго вече, 14. новембра, домаћин је био графички умјетник Давид Млађовић. Родом из Београда, млади умјетник је докторанд Факултета ликовних умјетности у Београду и овогодишњи добитник награде *Борис Маркош Минго*. Разговор са њим био је прије свега разговор о умјетности, а разговор о умјетности увијек је разговор о смислу. Давид Млађовић ствара и говори ненаметљиво, али његови гласови се увијек најдаље чују. Његово вријеме тек долази.

Трећи гост, 15. новембра, био је pjesник и књижевни историчар Растко Лончар, којим је овим сусретом незванично затворен

овогодишњи салон. Растко је рођен у Книну, из којег је избјегао са само двије године, да би свој живот наставио у Новом Саду. Током сусрета разговарало се о ова два града, о њиховој значајности у Растковом животу, као и о свему што их повезује и дијели – како у поезији, тако и у свакодневном животу. Растко је такође рецитовао своју поезију, употпуњујући интиман и топао тон разговора.

Све књижевне разговоре водила је Биљана Ковачевић, професор српског језика и књижевности и потпредседник СКД *Зора Книн*–Београд.

